JUDAH BEN SOLOMON CAMPANTON

AND HIS

"ARBA'AH ḲINYANIM"

BY

ELHANAN H. GOLOMB, Ph.D.

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILMENT OF THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY IN THE DROPSIE COLLEGE FOR HEBREW AND COGNATE LEARNING

PHILADELPHIA

THE DROPSIE COLLEGE FOR HEBREW AND COGNATE LEARNING

1930

BM
550
.C27
A718
1930

LIBRARY OF PRINCETON
2.2.42
THEOLOGICAL SEMINARY

BM 550 .C27 A718 1930
Golomb, Elhanan Hirsh, 1887-
Judah ben Solomon Campanton
and his Arba'ah Kinyanim

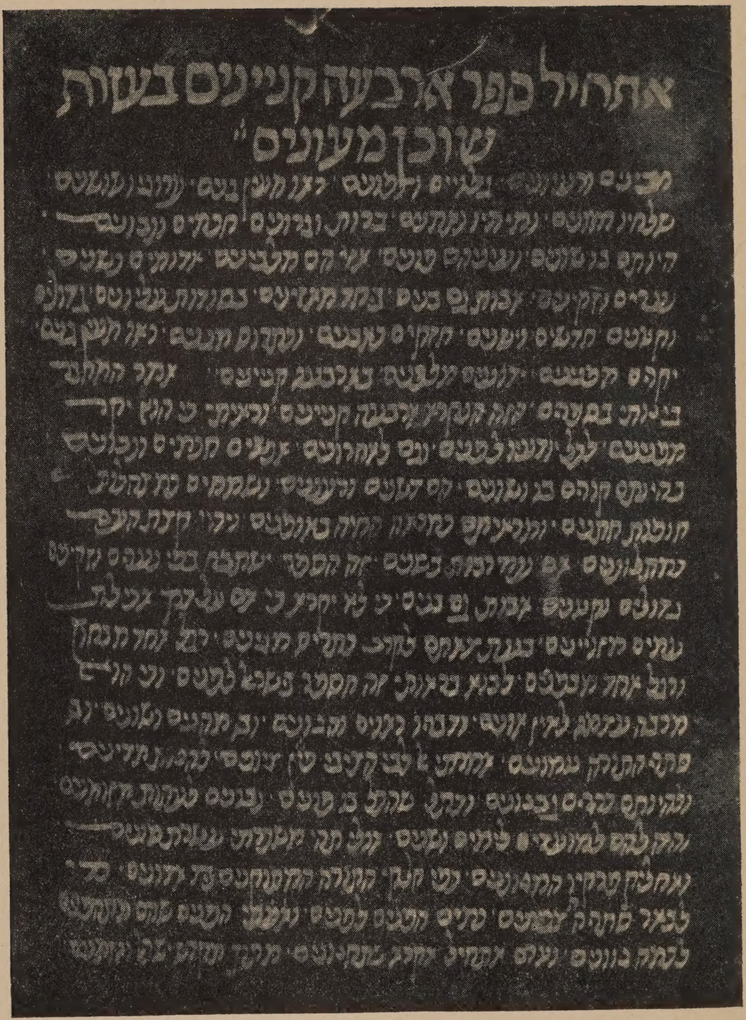

אתחיל ספר ארבעה קניינים בעזרת
שוכן מעונים

ARBA'AH ḲINYANIM, Trinity College Library, Cambridge, No. 120 fol. lb.

FEB 2 1942
THEOLOGICAL SEMIN

JUDAH BEN SOLOMON CAMPANTON

AND HIS

"ARBA'AH ḲINYANIM"

BY

ELHANAN H. GOLOMB, Ph.D.

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILMENT OF THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY IN THE DROPSIE COLLEGE FOR HEBREW AND COGNATE LEARNING

PHILADELPHIA
THE DROPSIE COLLEGE FOR HEBREW AND COGNATE LEARNING
1930

PUBLISHED WITH THE AID OF
THE ROSE ADLER FUND

PRINTED AT
THE JEWISH PUBLICATION SOCIETY PRESS
PHILADELPHIA, PA. U.S.A.

PREFACE

THIS work was undertaken, at the suggestion of my beloved teacher, the late Professor Henry Malter, זכר צדיק לברכה. At first I was doubtful as to whether the Arba'ah Ḳinyanim possessed any scientific or historical value. After careful study, however, I realized that both the author, Judah ben Solomon Campanton and his work deserved their proper place in Jewish history and literature. From the portion of the Arba'ah Ḳinyanim given here, the reader will see that its author was a great talmudic scholar, kabbalist, philosopher and that he possessed a fluent Hebrew style. He was a lover of wisdom and an admirer of speculation.

In the introduction to his book, he registered a strong protest against those who claimed blind belief as piety, and ignorance as bliss, and he severely criticised the methods which they used against their opponents. As the author completed his work exactly twenty-five years after the proclamation of the ban of excommunication by Ibn Adret, it is of historical interest to note the manner in which a great scholar and pious man like Campanton protested against such methods. He was a contemporary of Gersonides and in the very same year in which RALBAG completed his commentary to Genesis, Campanton completed his Arba'ah Ḳinyanim. (See note 26, and Weiss, *Dor V*, 112, note 4.)

I have supplied a list of biblical and rabbinic quotations, an index, and the portion missing in the manuscript in the Library of the Jewish Theological Seminary of America upon which this study is based, which was supplemented from photographs of the manuscript at Trinity College,

Cambridge, England. For this reason in this particular portion, the references are given in parentheses in the text of the translation instead of in foot-notes as employed in the rest of the book.

I desire to thank the authorities of the Library of the Jewish Theological Seminary of America for the use of their manuscript and the Librarian of Trinity College for his assistance in supplying photographs of the manuscript in their possession.

I wish also to acknowledge my debt of gratitude to those, who in various ways, made it possible for me to go on with my work. Especially do I owe thanks to Doctor Cyrus Adler, President of the Dropsie College, for the generous way in which by his erudition, sagacity and knowledge of men and things, he helped me out of many difficulties and made progress possible for me. My thanks are also due the Faculty of Dropsie College and in particular Professor Max L. Margolis, for their encouraging interest in my work and their helpful suggestions. Finally, I wish to express my deep gratitude to my dear teacher, Doctor George D. Olds, President Emeritus of Amherst College. This great educator, builder of character and maker of men, helped me in many ways while I was a student at Amherst College.

Elhanan H. Golomb

Baltimore, 1930.

CONTENTS

PART I

PAGE

Frontispiece

Preface iii

Introduction 1

A. Judah ben Solomon Campanton 7

B. The Title 9

C. The MSS 10

D. Question of Creation 12

E. Reward and Punishment 15

PART II

Summary of Campanton's Introduction 21

Translation of the First Ḳinyan 22

Chapter I—VI. The Possession of the Law 22–48

Translation of the Second Ḳinyan 49

The Possession of Heaven and Earth 49

Chapter I—IV 49–68

PART III

The Hebrew Original of the Introduction and the First Two Ḳinyanim 71

Biblical and Rabbinic Quotations in Parts I and II 101

Index to Parts I and II 103

Biblical and Rabbinic Quotations in Part III 107

Index to Part III 109

INTRODUCTION

The death of Moses Maimonides, which occurred at the beginning of the thirteenth century (1204), marks the culminating point of a great intellectual period in the life of mediæval Jewry. Thereafter a noticeable decline set in. Moreover, the immediate result of the work of the great thinker was, in the language of Graetz, "a far-reaching cleavage, which divided Judaism, or its leaders into two hostile camps, and aroused a weakening, factional spirit, which presented points of attack to deadly foes."[1]

In point of fact, the division which now became acute, had been preparing, during a period of about two hundred years, and was occasioned by the fundamental differences and independent development of the African-Spanish school on the one hand, and the Franco-German school on the other. The Jewish scholars in France and Germany devoted themselves mainly to the study of the Talmud. Rashi is typical of this school. Their literary work consisted in expounding the gigantic product of the Babylonian schools by means of commentaries, and these in turn received supplementary annotations. Talmudic learning was at first introduced from Italy,[2] and it manifested itself in the creation of simple commentaries for the purpose of facilitating the understanding of the text for scholars.[3] It is certain that other scholars of that time also made commentaries of this nature, although we do not possess them.[4] The

[1] *History of the Jews*, Philadelphia 1902, vol. III, p. 494.

[2] About 787 as some have it or, at the latest, 876. See Weiss *Dor*, IV, 312.

[3] E. g. the commentary of R. Gershom of Mayence (d. 1040).

[4] See Rashi's statement in Giṭṭin 82a at the end of Chap. 8. Also Suk. 35b, where we find an exact quotation. Likewise see Rashi, ibid., 45b, where he mentions the *Yesod* or R. Jacob ben Jakar. Weiss. *Dor*, IV, 317.

comments were brief, mainly explanations of words, particularly in the Aramaic passages, where they amounted to translations into Hebrew. Rashi also makes comments on Mishnic Hebrew.[5] Such comments were based on the *Aruk* and ultimately on Gaonic glosses. In just the same concise form, the nexus of the Talmudic argumentation was made clear. Whenever they were not sure that the meaning of the word commented on would be elucidated, they added its equivalent in the French or German of the day. These terms are called *léazim*.[6] Here and there a halakic point was discussed at length with reference to its current application in that time. This was the main work carried on in the Rabbinic schools. The schools were also engaged in answering queries concerning halakic matters.[7]

With the grandson of Rashi, R. Jacob ben Meir-Tam, a new era in the study of the Talmud began. The period of the Tosafists started. Using Rashi's commentary as a basis, they engaged in critical inquiry and expositions, raising questions involving passages from the Talmud and especially emphasizing the resulting norms applicable to the life of their own day. Their whole method is less exegetical and more dialectic: still the style is that of the earlier Middle Ages and vastly different from the pilpul of the time of Solomon Luria (sixteenth century).

[5] See Giṭṭin 61b. s. v. לטוחן. I am told in the name of Dr. Ehrentreu in Munich that Rashi read לטחון. On the form see Barth, *Nominalbildung* 122c. In fact all the old prints and the Jerusalem Talmud in Demai have לטחון; also the Munich MS. Likewise see *Diḳduḳe Sofrim* on Demai III, 4. This reading לטחון makes Rashi better understood. Otherwise it has no meaning. Ben-Jehudah in his מלון s. v. טוחן quotes the Mishnah without giving the variants.

[6] See Liber, *Rashi*, Phila. 1906, page 98 et seq.

[7] These are reflected in Rashi's *Pardes* and *Ha-Oreh*. See Liber, *Rashi*, pp. 170 et seq.

The scholars of the Franco-German schools were all inwardly harmonious characters, untroubled by conflict of thought or by doubt. Their education was Jewish, based entirely on Jewish sources, except in so far as foreign culture had influenced the past productions of Jewish literature.[8] There is not in the works of the French scholars a trace of philosophy or science. So when Rashi does comment on astronomy in the Talmud, he does it from the point of view of the Talmudists.[9] Their center of activity was the Talmud and the Bible. Their Hebrew poetry was in the form of prayers for the synagogue, which are still in use to-day, an outgrowth of their sufferings at the hands of oppressors.

Quite different was the other school. No ghetto wall existed: the Jew enjoyed his full share of the Arabic culture of the day. He mastered the Arabic language and wrote therein not only poetry, medicine and philosophy, but also Hebrew grammars and rabbinical literature. The contact with the outside world had a great influence on the development of this Spanish school. Its field of activity was a wide one, and its scholars were men of the world. Aside from their occupation in codifying the Talmud,[10] they wrote methodological works for the study thereof,[11] commentaries on the Talmud[12] and the Mishnah[13] and

[8] E. g. The theories concerning the creation Ḥag. 14b and Gen. R., S. 2 (Theodor's edition pages 17–18). See Theodor's note to Gen. R., p. 18, l. 2.

[9] See Weiss, *Dor.* IV, 326.

[10] A compendium of ritual laws by Isaac ben Judah Ibn Ghayyat (d. 1089); the great work of Isaac Alfasi (d. 1103); the *Sefer ha-Ittim* by Judah ben Barzillai al-Bargeloni (eleventh century), and finally the *Yad* by Maimonides.

[11] Like the *Mabo* by Samuel ha-Nagid.

[12] The one by Rabbi Joseph ben Meir Ibn Megas.

[13] By Maimonides.

commentaries with annotations on the halakic work of Alfasi, Hebrew grammars, and commentaries on the Bible. They also wrote works on philosophy. These rationalistic speculations are of foreign origin and caused schisms, controversies and misunderstandings among Jewish scholars. Judaism is not concerned with words but with deeds and precepts. It does not try to prove that one must love his neighbor as himself. It tells him to do so in order that he may lead a happy life. Jewish ethics is the teaching of the wise and experienced to the young and inexperienced. It does not claim that by reasoning one will see the truth of the Torah. It merely asserts that good deeds are a blessing and evil ones a curse. It is well assured of its own truth and speaks with absolute authority

The Aristotelian influence brought about dissension which threatened the House of Israel. Aside from the controversy between the Maimunists and their opponents, it was also the forerunner of the Kabbalah. It was a natural result that after discovering that all endeavors to harmonize Judaism with Greek thought were futile, the Kabbalists went to the other extreme and began to interpret Judaism through pagan mysticism. Graetz says, in regard to the rise of the Kabbalah: "Evil consequences now began to develop within Judaism from this controversy in regard to the value or worthlessness of free inquiry, the effects of which lasted for centuries, and have not yet died away. Maimuni aimed at unifying Judaism and produced division; he had sought to give it transparent clearness and general simplicity, and only caused misunderstanding and complication. It was his ambition to establish peace, but he kindled war—so little can even the greatest of mortals calculate the consequences of his actions. His system of philosophy had divided Judaism, separated the simple believers from thinking men, and aroused a commotion, which in its

violence far overstepped the borders of moderation. Through the rupture that arose from the conflict for and against Maimuni, there insinuated itself into the general life of the Jews a false doctrine which, although new, styled itself a primitive inspiration; although un-Jewish, called itself a genuine teaching of Israel; and although springing from error, entitled itself the only Truth. The rise of this secret lore, which was called *Kabbalah* (tradition), coincides with the time of the Maimunistic controversy, through which it was launched into existence. Discord was the mother of this monstrosity, which has ever been the cause of schism. The Kabbalah in its earliest systematic development, is a child of the first quarter of the thirteenth century."[14] It became the subject of study for many scholars, and the rival of religious philosophy. There were many that studied both and confused the two. This is the reason that in works written by men of this period, we find a confusion of ideas and a mixture of philosophy with Kabbalah. Sometimes it is hard to tell whether they understand the philosophy or whether they understand neither. The first great Rabbi in Spain who studied Kabbalah as well as philosophy, was R. Moses ben Naḥman. Although he defended Maimonides wherever he could, he himself adopted the method of the French school in the study of the Talmud and was an ardent student of the Kabbalah. While Naḥmanides would have the mysteries of the Kabbalah spoken of cryptically, the scholars that followed him, developed it and made it the common property of everybody. This activity culminated in the production of the Zohar. Of course, we must exclude Solomon Ibn Adret and Asher ben Jeḥiel, who were the successors of Naḥmanides. For they were strict Talmudists and had nothing to do with Kabbalah.

[14] *History of the Jews*, Phila. 1902, vol. III, p. 546.

But the pupil of Ben Adret, Rabbi Yomtob ben Abraham Ishbili (of Seville, known as the RITBA) was somewhat influenced by the Kabbalah. He was a great admirer of Maimonides, and was not a party to the ban of excommunication (ḥerem) pronounced by Ibn Adret and his colleagues upon all who studied physics or metaphysics before the completion of their twenty-fifth year. In fact, he even wrote a book, *Sefer ha-Zikkaron*, in defence of Maimonides, against the attacks of Naḥmanides in his commentary on the Pentateuch. This *Sefer ha-Zikkaron* was published in part at the end of the Novellae of the RITBA to the Tractate Niddah. Halberstam at first thought that the RITBA was not the author thereof. In his introduction to the *Sefer ha-Zikkaron* he admitted the possibility of the authorship of the RITBA only on the basis of the style of the language. Had he seen the *Arba'ah Ḳinyanim*, by Judah ben Solomon Campanton, a pupil of the RITBA, and about whom this study is mainly concerned, he would not have entertained any doubt at all. This is Campanton's statement:[15] "My teacher, Rabbi Yom Tob Ishbili, of blessed memory, wrote a book under the title *Sefer ha-Zikkaron*, wherein he fully vindicated Maimonides' views."[16]

[15] *Arba'ah Ḳinyanim* fol. 61a "...וכבר עשה ספר אחד מורי הרב ר' יום טוב אשבילי ריתב"ע וקרא שמו ספר הזכרון והציל הרב ההוא התנצלות אמתית."

[16] The *Sefer ha-Zikkaron* makes it clear, however, that the RITBA in interpreting the verses of the Bible preferred the method of Naḥmanides to that of Maimonides, for in *Sefer ha-Zikkaron* fol. 54b, we read: "... בדברים אלו ראוי לומר עלי דאנא ממסכן נפשאי אמאי דלא סבירא לי כי דרך הרמב"ן ז"ל בענין המראה של אברהם דרך מקובלת וסלולה אין לנטות ממנה ימין ושמאל. אך חמלתי על המורה ועל יגיעתו וכי כל דבריו לשם שמים ובחכמה גדולה, ושאין בי ולכיוצא בי לקנתר בהם כאשר עושים רבים. ואם לרבנו ז"ל נאה לדבר ולעשות כרצונו לאשר אחריו עון ואשמה." and in 57b: "וזאת כונת הרמב"ם ז"ל ונכונה היא מאד לפי דרכו ואם דרך האמת שרמז בזה הענין רבנו רמב"ן היא נכונה יותר לפי דרכו. אבל מה נעשה לרמב"ם ז"ל אם לא ידע בדרך ההיא או שידע ולא רצה ללכת בה."

A

JUDAH BEN SOLOMON CAMPANTON

AMONG the many pupils of the RITBA is the author of the *Arba'ah Ḳinyanim*,[17] Rabbi Judah ben Solomon Campanton.[18] We know very little about the man. We do not even know the dates of his birth and death. His name is not mentioned in Zacuto's *Yuḥasin*, in Halpern's *Seder ha-Dorot* nor in Azulai's *Shem ha-Gedolim*; Ben-Jacob in the *Ozar ha-Sefarim* when he records the work *Arba'ah Ḳinyanim* gives its author as Judah ben Solomon, leaving out Campanton, while the various catalogues in recording the work, give the name in full but have little to say about the author. The name Campanton is known in history through Isaac Campanton, the author of the methodological work, *Darke ha-Gemara*, who lived in the fifteenth century (d. 1463). In the introduction Judah Campanton tells us that he lived in Molina by the river of the same name. Besides the *Arba'ah Ḳinyanim* he wrote also a work on mysticism by the name of *Leḳaḥ Ṭob*.[19] From his remark on folio 92b it is seen that the position of the Jews in Spain at that time was unbearable, and from fol. 86a, it is evident that he was a participant in religious arguments with Christians.

Judah Campanton was well acquainted with the current Rabbinic literature, as well as with the works of the philosophers and mystics. He quotes freely from the Talmud and the Midrashim.

[17] The work this study will later discuss fully.

[18] The meaning of the name and the correct spelling is not certain. Wolf, *Bib. Heb.* IV. 837 spells it Kapanthon, S. Van Straalen, Kampanton, Neubauer, *Cat. Hebr.* MSS. 1642 קפטיני (cor. קנפטוני). Steinschneider writes the name Kanpanton (Canphanton). I follow Zedner, who calls a somewhat later scholar, author of the *Darke ha-Gemara*, Isaac Campanton.

[19] Codex Huntington 422—Neubauer 1642.

The following authors or books are also mentioned in the *Arba'ah Ḳinyanim*: Abraham Ibn Ezra, David Kimḥi, Naḥmanides and his *Torot ha-Adam*, Joshua Naḥmias and his Commentary on the Pentateuch, the *Sefer Yezirah*, R. Jonah Girondi's Commentary on the Tractate Abot, R. Menaḥem ben Simeon's Commentary on Job,[20] the *Ba'ale ha-Nefesh* by Abraham ben David, *Pirḳe Hekalot*, and the *Pirḳe Rabbi Eliezer*. Besides these he freely quotes Maimonides, and mentions the RITBA eleven times. From some of his quotations it is evident that he knew the Zohar. On fol. 36a he says:

"Israel is not subject to fate, although R. Johanan says that everything depends on fate, even the Book of the Law that is in the Temple," etc. This is a quotation from the Zohar, section Naso 134a with the variant of Eleazar in place of Johanan. Another passage reads:[21] "Everything is dependent upon luck except the Land of Israel." This too can be traced to the Zohar:[22] "The sages taught that the Land of Israel is not under any appointed officer or messenger but under the Holy One, blessed be He, alone," and:[23] "The sages taught that the Land of Israel is not ruled by any officer but the Holy One blessed be He."

Campanton complains of lack of books for his work, he asks the reader to pardon inaccuracies in quotations because, living in a place where books were rare, he often had to quote from memory.[24]

[20] See Gross, *Gallia Judaica* p. 450. His Commentary on Job is not mentioned.

[21] Fol. 48b.

[22] Vol. 1, 61a.

[23] Vol. I, 84b.

[24] Fol. 60b. ". . . והכרח השלישי היותי במקום שאין הספרים מצואים בו והאלהים יודע שכל אלו הספרים כתבתי שלא מעל הספר כי אם על פה ובעבור זה אין לשום איש להאשימני אם ימצא הנה דברי שגיאות, כי אין [אדם] צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא." Similarly fol. 34a. "...ונחלקו חכמי ישראל עם הפילוסופים ואזכיר דבריהם אם לא אזכיר לשונם ממש, לפי שאין הספרים שלהם מצויין הנה בהיותי מחבר חבור זה."

B

THE TITLE

The title, *Arba'ah Ḳinyanim* (Four Possessions or Acquisitions) is based on the baraita called Ḳinyan Torah, which is added to the Mishnah Abot, as a sixth chapter. There, on the basis of certain verses in which the verb קנה, to acquire and to possess, occurs, the Torah, heaven and earth (as one), Abraham, Israel, and the Temple are designated as Ḳinyanim, or possessions of God, that is to say that these five have been from the very beginning under God's special care and providence. The word *ḳinyan* used in that baraita in the above sense has since become a standard term in later mediaeval literature. Campanton, leaving out Abraham as a *Ḳinyan*, reads four *ḳinyanim* and uses the phrase as a title for his book.

The contents of the book can be brought into relation with the title only by a great stretch of one's imagination. The author discusses under each of the four headings almost everything under the sun, and what is given under one heading might as well be placed under the other. However, in this lack of plan, he merely followed the custom of his time. Thus, under the heading of *Ḳinyan Torah*, he discusses the eternity of God, the Creator of all the Ḳinyanim, drifts into interpretations of some chapters of Maimonides's *Guide*, and finally winds up with a glorification of the Torah. In the second chapter, under the heading *Ḳinyan of Heaven and Earth*, he indulges in lengthy disquisitions on the secrets of Ma'ase Bereshit and Ma'ase Merkabah, which two terms occur in the Mishnah, Ḥagigah II, and which, since Maimonides, have been understood as referring to physics and metaphysics, respectively.[25] The third chapter, *The Ḳinyan Israel*, gives the author occasion

[25] See Munk, *Guide des Égarés* I, 9, note 2.

to take up many points from the History of Judaism; he speaks about the nature of man, the purpose of his creation, about good and evil angels, about original sin and the serpent, and thus plunges into Kabbalistic waters. The fourth chapter, *The Ḳinyan of the Temple*, he divides into three parts: 1. About repentance, prayer, the purpose of phylacteries, fringes and the like. 2. The meaning and purpose of sacrifice. 3. Eschatology (Messiah, rebuilding of the Temple, the hereafter, resurrection, and about the happenings that take place during the time intervening between the coming of the Messiah and the time of the resurrection).

C

THE MSS.

So far as is known, there exist two MSS. of the *Arba'ah Ḳinyanim*. One is described in Wolf,—*Bibliotheca Hebraea*, IV, 837. This is undoubtedly identical with MS. Sussex 17 (Pettigrew,—Bibliotheca Sussexiana I, page XXVII), now MS. Ginsburg—London 66. (See Letterbode XI. page 161 f.). It is now in the library of Trinity College, Cambridge (see *Catalogue of the Manuscripts in the Hebrew characters* . . . by Herbert Loewe, Cambridge, 1926, pp. 112–115[25a]. The second MS. is in the library of the Jewish Theological Seminary of America under S. 2 222 (See Benjacob, *Thes.* 48 No. 951).

S. A. Wertheimer edited fragments of a third MS. in the גנזי ירושלים III, 4b-6a Jerusalem 1902.

[25a] This MS. has on fol. Ib an introductory poem which the MS. in the Jewish Theological Seminary Library lacks, and which is printed in full in the above mentioned catalogue. Attention should be called to a few misreadings in this poem as given in the catalogue. Line 19 המגוננים should read המגוונים, המפוקדים should read המתוקנים, and line 21 לדמה should read לכמה. This may be verified from the facsimile given as a frontispiece.

The Seminary MS. is the one used in this study. It is in quarto paper, 93 folios, in two different handwritings. From the beginning to fol. 74 (incl.) is in square Spanish script, twenty-five lines to the page. From seventy-five to the end the work is completed in an oriental cursive script, thirty-five lines to the page, by a certain Aaron ben עזוז of Constantinople (קצנטיני) who says that he did it for Rabbi Joseph ben Isaac, known under the name of רונדי (ירונדי for גרונדי=Gerundi, i. e. of Gerona, Spain?), finishing it on the twenty-sixth of Shebat, 5279 (=January 28, 1519). Folios 4, 64, 85 and 90 are missing, otherwise the MS. is well preserved and the script, throughout clear and legible. The Colophon is as follows: „אני הצעיר אהרן בכ״ר עזוז יצ״ו ידוע קצנטיני, כתבתי מה שחסר בזה הספר למשכיל ונבון הבחור כ״ר יוסף בן כ״ר יצחק יצ״ו ידוע רונדי. והשלמתיו יום ששה ועשרים לחדש שבט שנת ה׳ אלפים ומאתים ותשעה ושבעים לבריאת עלמא בירושלים עיר הקדש תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן וכן יהי רצון. השי״ת יזכהו לקרות בו, הוא וזרעו וזרע זרעו עד סוף כל הדורות ויקיים בו מקרא שכתוב לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר י״י מעתה ועד עולם אמן וכן יהי רצון."

The Sussex MS. is older. It was finished by the copyist on the fifteenth day of Tammuz, 5264 (=July 3rd, 1504), according to the Colophon, while Campanton finished the work at הוניין (?) in 5090 (1330).[26] The fragments published by S. A. Wertheimer, are in our MS. on folios 60b, line 12-61b, line 19, 57a line 17–58 last line.

[26] On fol. 126A of that MS. we read: "תם ונשלם תהלה לאל, לבורא עולם ובזה נשלם שבח לבורא עולם ספר ארבעה קנינים בעזרת שוכן מעונים הנותן כח לאין אונים על ידי הר׳ יהודה ז״ל ב״ר שלמה ז״ל יהי אלהיו עמו ויברכהו משמי מרומו ויזכה לראות בטובת עמו המקדשים שמו המחברו בעיר הוניין בשנת חמשת אלפים ותשעים ליצירה." Then on fol. 132A we read in the Colophon as follows: "תם ונשלם ד׳ קנינים בעזרת שוכן מעונים בחמישי בשבת ט״ו יום לחדש תמוז שנת ה׳ אלפים ומאתים וד׳ וששים ליצירה בתאשואשת. אחד מן אפרכלא דעל נהר אלכורבאת. וכתבתי אותו אני החותם שמי, והוא לצעיר התלמידים ה״ה ר׳ מסעוד ן׳ חיון ישצ״ו ן׳ שמואל נ״ע השם יקיים בו מקרא שכתוב לא ימושו וכו׳."

Campanton does not express any new idea or any original thought. His time, as was pointed out, no longer produced original thinkers. However, the Rabbis of his age possessed the desire to write and instruct their contemporaries as well as their successors by their books. So they wrote and took up points for discussion that were already discussed by greater men before them. Their main source was Maimonides' *Guide*. They thought that they made improvements on Maimonides when they took up the same topics (he dealt from a purely philosophic point of view) by obscuring them with mystic interpretations. Campanton is no exception. He discusses problems like: *Creatio ex nihilo*, Determinism, Good and Evil, Reward and Punishment, Relation of God to the world and the world to Him, the attributes of God, as if they had not previously been treated. It does not seem to be of sufficient scientific value to reproduce a considerable part of his work. However, he deserves to be introduced to the Jewish student, as a man of great learning, who made an earnest effort to benefit the Jews of his time; a brief general characterization of the contents of his book and a translation of the first two Ḳinyanim, was thought sufficient for this purpose. The corresponding Hebrew text, with some elucidating notes and references, is given after the translation.

D

QUESTION OF CREATION

Like all religious philosophers, he meets with certain difficulties in trying to harmonize religion with philosophy where the two appear to disagree. He believes in *creatio ex nihilo*, but he is confronted with the difficulty that in the so-called Chapters of Rabbi Eliezer, a Midrash of the ninth century, ascribed to the mishnic teacher of the second century, Rabbi Eliezer ben Hyrcanus, called, The Great,

a passage occurs that flatly denies *creatio ex nihilo*. The passage reads:[27]

"Whence were the heavens created? God took part of the light of His garment, stretched it like a cloth, and thus the heavens were extending continually, as it is said, 'He covereth Himself with light as with a garment, He stretcheth the heavens like a curtain.'[28] Whence was the earth created? He took of the snow under the throne of glory, and threw it forth; as it is said:[29] 'He said to the snow, be thou the earth.'" Maimonides too was troubled by this passage. In his *Guide* II.26 he says, "It is a passage that greatly confuses the notions of all intelligent and religious persons. I am unable to explain it sufficiently." Campanton tries to explain the passage in the following manner: In the beginning God created the world's substance *ex nihilo*. From this substance He produced everything that exists in the world, both the higher and the lower existences, i. e. the original substance was changed into two substances. Out of the one He made the higher beings and out of the other He made all things that exist below the lunar sphere. According to the opinion of Rabbi Eliezer, the substance of the heavens is different from that of the earth; that they are two entirely different substances, the one described as belonging to God, being the light of His garment, on account of its superiority; and the other, the earthly substance, as being the snow under the throne of His glory. Rabbi Eliezer repeats the same in Genesis Rabba, where we read:[30] 'The things in the heavens have been created of the heavens, the things of the earth of the earth.'

It is strange that Campanton in no way alludes to the

[27] Pirke R. Eliezer; Chap. 3. See *Guide* II 26. Likewise Schechter's *Studies in Judaism*, First Series, pp. 68, 69.

[28] Ps. 104, 2.

[29] Job. 37, 6.

[30] Gen. R. Sec. 12.

fact that the whole matter had been fully treated by Maimonides, although he quotes whole phrases of Ibn Tibbon's translation of chapter XXVI, of the *Guide*. Moreover, the very passage from the Chapters of R. Eliezer is cited, not in the text of our editions, but with all the variants occurring in the *Guide*. The interpretation too is that of Maimonides, as may be seen from a comparison with the *Guide* I. 28 . . . From folio 63a it appears the explanation was not satisfactory even to Campanton himself. For he says: "It is thought by some that the Creator is omniscient in action. With the existence of God, His actions likewise existed. It results that the world too is eternal. Some of the talmudic sages assert that the world had been created from primary matter. R. Johanan said,[31] 'How did the Holy One, blessed be He, create His world? He took two coils and worked them the one into the other.' This statement also shows that the world was created out of two matters. This agrees with the opinion of R. Eliezer, and many other sages." It is evident that the author realizes that if we admit that God is without change and that there is nothing potential in Him, a belief in the creation of the world in time will become impossible. He also takes the statement of R. Eliezer in the sense given by Maimonides, namely, that the world was created from primary matter.

But despite his enthusiasm over this interpretation of Rabbi Eliezer's idea and assuming that it might even be justified from the viewpoint of the Torah, which contains all ideas, he proceeds: "Nevertheless, we ought not to believe anything beyond that which is taught by Moses, peace be upon him, namely, that God created the world *ex nihilo*, that he preceded His deeds, and that He is not dependent on anything outside of Him."

[31] Gen. R. Sec. 10, 3.

E

REWARD AND PUNISHMENT

PIOUS and good people often suffer poverty, are stricken with disease, and have many other troubles. On the other hand, wicked people lead a happy life. Every religious man is puzzled by this phenomenon which forces upon him the question: is this the work of God, or of some other agency independent of Him? If it is so ordained by God Himself, then He is, to our mind, dealing with His people unjustly. On the other hand, if God has no part in it, there must be a power that is independent of God that does whatever it pleases. This is an old problem. The Psalmist has asked this question.[32] Jeremiah was puzzled by it,[33] and Job cried out against it.[34] If God does such injustice then what kind of a God is He, inflicting sufferings on the righteous and doing good to the wicked. If there is another capricious power in the world which does whatever it pleases, God having no control over it, then we have a dualism. Why pray and revere God and not the other power as well? Or is everything in this world predetermined. Are we rewarded according to our deeds and conduct or not?

The Talmud[35] tried to solve this puzzle by saying that no man was perfect, hence the righteous suffer in this life for the few sins they commit and receive their full reward in the future life, while the wicked who may sometimes do good deeds are rewarded for such in this life and will receive their punishment in the hereafter. This is a solution based on the idea that God has full control over the world and that He takes care of every act of every individual. But we find also statements and stories in the Talmud which

[32] Ps. 10, 1–10.
[33] Jer. 12, 1.
[34] Job. 21, 7–15; 24.
[35] Sanhed. 101a.

involve the idea that this world's affairs are being executed independently of God. There is also the conception that God has created the world to be ruled by certain stars and that the welfare of each individual depends upon his particular star, and that God cannot change this order unless He re-creates the world, in which case it would still be doubtful whether the lot of the individual would be different from what it is now.[36] Moreover, we find in the Talmud the theory that every man's career is fixed for him from each New Year to the next. From this latter statement it would follow that God has full control over the world and takes care of every individual.

A modern man might say that the Talmud contains the opinions of many different thinkers, of men who differed in their philosophic conceptions just as they differed in their halakic notions, and that not all of these opinions need be accepted as truths. But the Rabbis of the Middle Ages could not admit that a teacher of the Talmud might have expressed an erroneous view. Campanton endeavors to smooth over the apparent contradictions occurring in the Talmud. A few instances will suffice to show his method. In Rosh-ha-Shanah[37] we read, "Five things nullify a divine decree by which a person is to be punished; if that person performs some charitable deeds, prays, changes name, place of dwelling, and conduct." From this it would appear that man's affairs are not definitely settled, but are subject to change. The same view is expressed in a story related about Eleazer ben Durdaia.[38] On the other hand, a statement like that in Moed Ḳatan,[39] according to which the blessing of children, duration of life and prosperity do not depend

[36] Ta'anit 25a.
[37] 16b.
[38] Abodah Zarah 17a.
[39] 28a.

upon one's merits but upon the heavenly decrees of the stars, would seem to indicate the very opposite, that man's affairs are irrevocably pre-ordained. This latter view is also derivable from the story about Rabbi Eleazar ben Pedat.[40]

Campanton tries to obviate these difficulties by saying that as a matter of fact all things are predestined and no change in the course of nature is possible. But a man can escape the influence of a star by changing his place of living, for instance, and thus getting under the influence of another star. Moreover, the decrees of the star can take effect only when a man abides by his conduct. If man, as a free agent, changes that conduct, the decree of the star no longer applies to him; hence, prayer, charitable deeds, change of name, of place, of conduct, as it were, cheat the star out of its power for good or evil. Campanton admits nevertheless, that there are cases where for certain reasons the original decree cannot be changed by man's changing his course. Such a case, among others, is the one of Rabbi Eleazar ben Pedat referred to above. It would lead us too far, however, to follow his presentation of the matter in all its details.

[40] Ta'anit 25a.

PART II

SUMMARY OF CAMPANTON'S INTRODUCTION

THE author begins the book with an introduction of five folio pages, in mediaeval rabbinic style; his sentences are made up of phrases from the Bible and the Talmud, in which he gives the reasons for writing his book. It is not, he says, in order to display his learning, nor to show his great knowledge. In fact, when he sees so many deficient books written by others, he fears that his book, too, may be deficient. But when he sees men that consider themselves lovers of wisdom (though he cannot see why) attack any thought that seems to disagree with theirs, he cannot restrain himself. For, our sages have said, the Torah contains all ideas and thoughts, and hence wherever he can harmonize ideas he always does so, and where he cannot, he at least picks out the proper one as Rabbi Meir did.[41] So he decided to write this work, explaining difficult passages, and thus be of help. Blind believers he likewise considers wrong. For in order to find favor in the eyes of the Lord, it is necessary to know God and His ways. The simpleton believes everything. Even Moses, when he wanted to obtain favor from God, prayed:[42] "Show me Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight." Besides,[43] "Idleness may lead to idiocy," so he decided to work. He prays to God to help him and guide him. He also asks to be told of any errors that may be found, and, if he be no more, the finder should correct them and not wait until the resurrection.

41 Ḥag. 15b "רבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל קליפתו זרק".
42 Ex. 33, 13.
43 Soṭah 24a.

TRANSLATION OF THE FIRST ḲINYAN
CHAPTER I

THE POSSESSION OF THE LAW[44]

Four possessions, the Holy One, blessed be He, made especially His own in His world, and these are they: The Torah, heaven and earth, Israel and the Sanctuary. The Torah is a ḳinyan, as it is written, "The Lord possessed me in the beginning of His way, the first of His works of old."[45] Some read "Five Possessions, "The Holy One, blessed be He, made especially His own in His world," and they include Abraham as a possession. But it is not necessary, as will be explained in the "Possession of Israel" chap. X.

The word *ḳinyan* (קנין) is taken by some in its ordinary meaning, *acquisition*, *buying*, as "But if a priest buy any soul, the purchase of his money."[46]

The question has been raised,[47] "Is there a buyer without a seller, and from whom did he buy them?" But the truth is that these four possessions were related to Him because He took them especially for His own and they are in His hands as clay in the hand of a potter to perform His will with them. While the other things that are derived from

[44] Campanton quotes here from Abot 6. The same is found with some variation in Pes. 87b. Also in the Mekilta Beshallaḥ and the Sifre 313. In the Mekilta the reading is *four ḳinyanim*. In Pesaḥim, *three ḳinyanim* and Solomon Luria corrected the text to four. Also Rashi to the *'En Jacob*, reads *four ḳinyanim* while Rashi to Abot says that in Pesaḥim we read *three*. From this it is evident that Rashi to Pesaḥim and to Abot was not written by the same man. The Sifre reads *three ḳinyanim*. See the *Diḳduḳe-Soferim* on Pes. 87b. There the Mekilta and Sifre are not mentioned.

[45] Prov. 8, 22.

[46] Levit. 22, 11.

[47] Gen. R. 43, 3.

these four, He has given into the care of subordinates who serve before Him. Let no one think that He acquired these only. For since He acquired (the main ones, I mean to say) the general ones (the species), He surely acquired the individuals, as they said by way of example:[48] Suppose one meets a very handsome man and begins to praise him for his parts, saying that his hair is beautiful, his eyes are beautiful; this does not imply that the other parts of his body are ugly. Only by mentioning the hair and the eyes, he means to call attention to the fact that these are particularly beautiful, while the other parts may also be beautiful and perfect. The same is the meaning in this, "four possessions the Holy One, blessed be He, made especially His own in His world," and there is no need to mention the other possessions. The same is true of "Extol him that rideth upon the 'Arabot."[49] The meaning is not that He has dominion over 'Arabot only and not over the other heavens, but that He rides upon the 'Arabot, and all the more so upon the other heavens, which are beneath it.

But some take קנין to mean *cause*, the same as קן (nest), just as the nest is the cause of the species bird, so these four ḳinyanim are the causes of the creation of the universe. This is the reason why we say in the 'Amidah קונה הכל, meaning by that that He is the cause of everything, the cause of the four causes, which are causes of other causes. This is why it is said in the beginning of the 'Amidah, "The God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob" for they (Abraham, Isaac and Jacob) are the Merkabah.[50] The fourth cause is not mentioned because "fathers" are called only three. This will be explained in the chapter of

[48] Gen. R. 43, 3. Ps. 68, 5.

[49] 'Arabot in talmudic literature is the name for the seventh heaven. See Ḥag. 12b.

[50] See Zohar Gen. 154b. Where it says that Abraham, Isaac and Jacob are with David the Merkabah.

the Standards in the Ḳinyan Israel and in the Ḳinyan of the Temple. For on account of the cause of the Torah, heaven and earth and everything in them were created. "The four living creatures"[51] were in the likeness of these four ḳinyanim, and the four elements are in the likeness of the spheres[52] [which are divided into four activities as it will be explained in the Ḳinyan of Heaven and Earth. The Torah which corresponds to the Element of Fire as it is written, "from His right hand He gave a fiery law unto them" (Deut. 33, 2.), and this corresponds to the *lion* as our sages said that the form of a lion would descend from heaven and would lick the sacrifice and consume it (See Yoma 21b), and it was in the east. Heaven which corresponds to the element of water as our sages said, שמים, שא and מים. (Gen. R. 4.), and this corresponds to the form of the *man*, and it is in the south. This is what was meant by saying, "Then do Thou hear in heaven" (I Kings 8, 39.) Earth which corresponds to the form of the *ox* as it is written, "but the abundance of harvests is through the strength of the ox" (Prov. 14, 4), and it is in the west; for likewise everything that is in a confused and chaotic condition is in the ground. Wind corresponds to the *eagle*, for "The north wind driveth away rain" (Prov. 25, 23), and they correspond to Israel as our sages said "just as the world cannot exist without winds so it could not exist without Israel" (Ta'anit 3b). The Temple stands for the ultimate purpose implied in the Temple. The divine presence dwells between the two cherubim and from between the two of them the voice comes forth to Moses as it is written "he heard the voice of one speaking unto him" (Numbers 7, 89). This is the prophetic voice through which

[51] Ezek. 1, 5. See Naḥmanides' *Com. to Num.* 2, 2.

[52] Here fol. 4 in the Seminary MS. is lacking and fol. 5 begins. This was supplemented from the Trinity College MS. and is given here in brackets, (from p. 24, line 6 to p. 27, line 8).

His name became known among the nations, and that He is omniscient, omnipotent and omnific. Know this well. After explaining this topic which is an introduction to the entire book I shall inform you about the Holy One, exalted be He.

CHAPTER II

THERE are rational objects. I mean to say, objects which the intellect tells us are real and that they are as we know them, although they were not even written down. The more so would their truth be established if they were written down by a sage whose wisdom has been manifested to all, and who at the same time desires to demonstrate the truth and his intention is to establish and to make manifest these objects. For there is greater validity in knowing these rational objects as they actually are, since a God-fearing scholar wrote them and verified them by unmistakeable proofs, by scientific method, by experimental demonstration and logical deduction. How much more would their truth be established since there are the two in their favor.

First, we know them by our intellect, and second, that the master of all prophets, peace be upon him, wrote them. The prophet about whom the Torah bears testimony that he saw God face to face and He spoke to him as one speaks to his neighbor, and it is written, "and the similitude of the Lord doth he behold." (Numbers 12, 8). While all the prophets who followed him held to his teachings and proclaimed his prophecy; for it is of the highest degree, of all the prophetic degrees, of all the prophets who succeeded him, and he was the faithful one of the house as it is written, "who is faithful in all mine house." (Numbers 12, 7). If an ordinary prophet had written these things by himself, and as his prophetic attainment is of the same

nature as the other prophets, "in the thoughts from the visions of the night, when deep sleep falleth on men," (Job 4, 13) there would be room for the contender to differ. He could claim that since the vision of that prophet is through the resting of the external senses and through the activity of the imagination then all these visions are, at any rate, only a parable and there is a possibility that he did not understand the meaning of that parable and this is the reason why one says one way and another, another. Moreover, even in cases where the intellect tells us that the things are so, there is still room for doubt, since we find that the prophet Zechariah did not know the meaning of his vision and had to ask about the two olive trees which he saw on the candlestick, one upon the right side of the bowl and the other upon the left side thereof as it is said, "and, behold a candlestick all of gold with a bowl upon the top of it, etc." (Zec. 4, 2).

Now if things are so even about the words of the prophets (that is that one may find an excuse not to accept the dictum of a prophet) the more so would this hold true about the words of the sages where there are differences of opinion as to the meaning of a Mishnah or a Baraita, and one interprets it to mean one thing, and his opponent explains it to mean the contrary. Although both opinions are the words of God as Elijah said, "Rabbi Joshua both statements of the sages were written down in the Book." (See Giṭṭin 6b, Ḥag. 3b, Erubin 13b, Pesiḳta Rab. 3. We have nowhere the exact language the author quotes here). This state of affairs, I mean to say controversy, in regard to laws appertaining to prohibition and permission, uncleanliness and cleanliness, or civil cases, and not to speak of cases involving capital punishment, is rather perplexing; and were it not for the fact that they applied the verse which says "after many to turn" (Ex. 23, 2. San. 2a.) and

therefore they said that law is according to the majority opinion, the Jewish scholars would have found themselves in a terrible predicament in cases where the law was left undecided. Now how much more perplexed would we be if we make prophecy depend on something doubtful, I mean to say, on accident, and still more if we permit the Prime Cause, who is the creator of all existence *ex nihilo*, to be subject to accident as][52] some philosophers claim that the world is eternal and that all things both higher and lower that exist therein are subject to accident, and that there is neither a creator nor a leader. Many wicked Jews thought so, as it is written,[53] "They have belied the Lord and said: 'It is not He!' " They thought that, "There is one event to the righteous and to the wicked,"[54] "so that man hath no pre-eminence above a beast, for all is vanity."[55]

Let the lips of those who claimed this to be so, become dumb and their ears deaf, and may the same befall all those that think there is no punishment for doing evil and no reward for those that do that which is right and good. Then according to this evil opinion of theirs, the land is given into the hand of the wicked, and for no purpose was this work, namely, the making of existence. Then according to this erroneous opinion it would be proper for a man to follow the direction of his heart and the sight of his eyes, to eat and be satisfied and to do what his heart desires, whether good or evil, since there is no difference in their end. And if this is true, wherefore do we need justice and what benefit is there in its existence? Then the law of might is right, and let those do evil who think that their only purpose in life is to eat.

Yet it is known that many nations without religion, believing everything to exist by mere accident—because

[52] See n. 52 on p. 24.
[53] Jer. 5, 12.
[54] Ecc. 9, 2.
[55] *Ib.* 3, 19.

they never possessed a seer or a prophet—possess law and love righteousness and hate evil and make every man the ruler in his house and over that which is his own in the house and in the field. They are guided by righteousness and justice, and they elect good men, men of truth, hating unjust gain, and they appoint them to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties and rulers of tens, in order that they and those attached to them may live, and that the government shall survive among the inhabitants of the land. Furthermore, a government order is issued among them that there be an officer and ruler in every city and province of the king where the command of the king and his decree come. Their fear of him is beneficial to them and to all their inhabitants, while the officers and taskmasters punish all doers of iniquity. All who are engaged by the king and all affairs of the government come back to the king.

All this I have either seen or heard, and it is so. For the royal majesty on earth is similar to that in heaven.[56] If the kings are many they all come under one power, and this is the Pope. Similarly the Ishmaelites are all under one Sultan. Thus it was with Israel when the Temple existed; if they were in doubt about anything, they went to Jerusalem to the court of the seventy-one. If thirty-five convicted and thirty-five acquitted, the trial was decided by the voice of the one that formed the majority. This is the reason why the courts contained twenty-three or seventy-one. This is true among peoples without religion; the more so will it be true of Israel, who are one nation on earth, have a law given through a faithful prophet, and have one God, that they should love righteousness and hate wickedness. Since the Holy One, blessed be He, commanded

[56] Ber. 58a.

us in His law,[57] "Therefore choose life," and He made known through His prophet Jeremiah,[58] "Great in council, and mighty in work; whose eyes are open upon all the ways of the sons of men, to give every one according to his ways, and according to the fruit of his doings."

Also that one should have a proper and firm belief in God, that He is great, mighty and revered, and that His creatures are dependent on Him, while He is independent. Also that all things were created by His command and exist by His order. He is the mover of all of them, keeps them all alive, and makes them do the work of His will. He acts truthfully and His action is truth, while all things work according to what has been decreed for them, as will be explained in the Ḳinyan of Heaven and Earth. There is not before Him unrighteousness nor forgetfulness, nor respect of persons, nor taking of bribes. Similarly, He is not subject to change of will, joy, sadness, eagerness, speed, weight, lightness, weariness; nor is He subject to any of the things that exist among the higher creatures, not to speak of the lower ones. He is One and His name is One and His Will, Wisdom and Power all are One. Every man is in duty bound to endeavor to perform those deeds that cause one to learn to know Him and to cleave to Him, so that from this point on, one will be able to perceive with his intellect the Creator, may His glory be exalted and His kingdom extolled, Amen and Amen.

CHAPTER III

It has been verified by the sages that motion in rational beings and in the irrational is for the purpose either of seeking that which is beneficial for them or fleeing from that which is injurious to them. Any other kind of motion

[57] Deut. 30, 9. He takes "Life," it seems, to mean future life.
[58] Jer. 32, 19.

is accidental. The motion of the spheres is only to seek that which is beneficial, namely, they move steadily in a definite continuity in order to do the will of their Creator, and in doing so, the Creator, blessed be He, bestows His bounty upon them. For the fixed continuity of their speed, whether fast or slow, manifests the power of the One that moves them. Through their motion they act. Their motion is not to flee from anything that is not good for them. For such a thing is not possible for them. Evil things exist for beings made of matter. But God, exalted be He, does not possess motion, because He is not dependent on any body and is not afraid of anything outside of Him.

Besides, anything that moves is a body, and every body is finite, having a beginning and an end. But God, blessed be He, is neither a body nor a power in a body, and therefore space is not applicable to Him. On the contrary,[59] He is the space of the world, not the world His space, and this is the reason why He is called Space, מקום. He has no beginning because He is always *Intelligens* (משכיל), in actuality and not in potentiality. For had He been *Intelligens* (משכיל) in potentiality then it would logically follow that He is subject to change, as Maimonides has explained in the *Guide*,[60] about the idea that "God is the *Intellectus*, the *Intelligens*, and the *Intelligible*." "For let us take this illustration: a man before comprehending a thing comprehends it *in potentia* (בכח); when, however, he comprehends a thing, e. g., the form of a certain tree which is pointed out to him, when he abstracts its form from its substance, and reproduces the abstract form, an act performed by the intellect, he comprehends in reality (בפועל), and the

[59] *Pesiḳta Rabbati* 21. The meaning of this phrase is that the world is limited and located in Him, but He is not limited or circumscribed by the world.

[60] Vol. I, chap. 68.

intellect which he has acquired in actuality is the abstract form of the tree in man's mind. For in such a case the intellect is not a thing distinct from the thing comprehended.

It is therefore, clear to you that the thing comprehended is the abstract form of the tree, and at the same time it is the intellect in action; and that the intellect in action, and the intellect and the abstract form of the tree are not two different things, for the intellect in action is nothing but the thing comprehended, and that agent by which the form of the tree has been turned into an intellectual and abstract object, namely, that which comprehends, is undoubtedly the intellect in action. For all intellect is identical with its action; the intellect in action is not a thing different from its action, for the true nature and essence of the intellect is comprehension, and you must not think that the intellect in action is a thing existing by itself, separate from comprehension, and that comprehension is a different thing connected with it; for the very essence of the intellect is comprehension. In assuming an intellect in action you assume the comprehension of the thing comprehended. This is evident."

He (Maimonides) also says, "But when it be considered potential, that is, that the hylic intellect of Zaid is the power of comprehension, and this tree is in like manner a thing which is capable of being comprehended; these, undoubtedly, are two different things. When, however, the potential is replaced by the actual and when the form of the tree has really been comprehended, the form comprehended is the intellect, and it is by that same intellect, by the intellect in action, that the tree has been converted into an abstract idea, and has been comprehended. For everything in which a real action takes place exists in reality. On the other hand, the powers of comprehension and the object capable of comprehension are two things;

but that which is only potential cannot be imagined otherwise than in connection with an object possessing that capacity, as e. g. man, and thus we have three things:

The man who possesses the power, and is capable of comprehending; the power itself, namely, the power of comprehension; and the object which presents itself as an object of comprehension, and is capable of being comprehended; to use the foregoing example, the Man, the hylic intellect, and the abstract form of the tree, are three different things. They become one and the same thing when the intellect is in action, and you will never find the intellect different from the comprehensible object, unless the power of comprehending be referred to.

Now, it has been proved that God is an intellect which always is in action,[61] (and that, as has been stated, and as will be proved hereafter—there is in Him at no time a mere potentiality, that He does comprehend at one time, and is without comprehension at another time, but He comprehends constantly); consequently, He and the things comprehended are one and the same thing, that is to say, His essence; and the act of comprehending because of which it is said that He comprehends, is the intellect itself, which is likewise His essence. God is therefore always the *Intellectum*, the *Intelligens* and the *Intelligible*." Indeed He is called Intelligence in actuality, meaning to say thereby, that since the Creator is the Creator of the Universe and its Renovator, as will be explained in the second chapter of the second essay, nothing was created in God after the creation of the world that was not in Him before the creation, e. g., just as the architect before he builds a house

[61] All this is missing in the Seminary MS. It is evident that the author had the *Guide* with the translation of Ibn Tibbon before him. The very fact that it was left out proves this. For this was done on account of the homoeoteleuton of the word תמיד. The same omission occurs in the Trinity College MS.

has a mental plan of the house. Therefore He is called an architect (אומן).

But some say, and it is true, that He is intelligence in actuality, and as long as God is, His will of activity is in Him. For if it be not so, there follows that there is change of will. I have explained this in the second chapter of the fourth Essay. Although I must not say much where an idea can not be fully expressed by speech in order to make it absolutely clear to the next man, and bring perfect agreement about it, instead of disagreement, and where the testimony of our holy Law ought to suffice, and where speech is folly, yet some explanation is required. So we only hinted, and whoever will understand, will, and my explanation follows:

There are seven essences; corresponding to them are the seven planets and corresponding to them are the six days of work; the seventh is holy. Corresponding to them is the statement[62] "Six years shalt thou sow thy field, and six years thou shalt prune thy vineyard,"[63] "but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow," and "seven sabbaths of years" and "the fiftieth[64] year," "Ye shall return every man unto his possession, and ye shall return every man unto his family." That is, everything will return to its first essence, as it was before creation. So it was and so it will be, repeating the process. That is the meaning of the statement in the first chapter,[65] of 'Abodah Zarah (9a), "Six thousand years is the world to be and one (thousand) destitute of people."[66]

[62] Lev. 25, 3.

[63] Ex. 23, II.

[64] Lev. 25, 8. The author does not quote the verse in full.

[65] The quotation is wrong. This is Sanhedrin 97a and in Rosh ha-Shanah 31a In 'Abodah Zarah is another similar statement, which is also in Sanhedrin.

[66] "Of people" is not in our text. It looks like a comment of his own.

This is true, that the whole world will lack nothing but rational and irrational beings. But since the motion of the spheres will take place as always, why should the seventh thousand be ruined in regard to living beings, whether rational or irrational? Therefore, either all existence will be destroyed, as the sages claim, and as is also the opinion of Plato, or the motion of the spheres will become disorderly, as the world was before creation. Such an explanation was given by a certain scholar (Ibn Ezra) who said that in the world before creation, the motion of the spheres was without order and irregular. Then by the Will of God, the motions were put in order and the existence came into being in a proper, orderly way, as will be explained in the next chapter. Thus the meaning of ברא He created, is in the same sense as in[67] "Create me a clean heart, O God." The heart is already in him. Likewise[68] "who has created joy and gladness." Also, by this, will become clear to you what the "commentators" (המפרשים) said:[69] "From this is derived that He continued to create worlds and destroy them until He created these, and He said these please me; the others did not please me."

Now I shall continue to explain the Ḳinyan of the Law, for it is not my own original composition.

CHAPTER IV

Consider these Midrashim which I shall quote in this chapter and in the chapters of this essay. For I wrote them here in order that there may become clear to you thereby a profound mystery, and that you may also thereby understand that the beginning is the thought and the end is the

[67] Ps. 11, 12.

[68] From the seven benedictions of the Marriage service, already quoted in the Talmud (Kethubot 8a).

[69] Gen. R. 3, 7. Theod. ed. p. 23, 1, 10.

deed, or the end of the deed had its beginning in thought. In every essay will be explained this thought to show you that the main purpose of the creation of the world was man, and that all other existing things God created only for the service of man. I mean to say for the service of that people, in whom the form of the man Adam was preserved by doing His will, and when they do not the will of God they are in His hand to be reproved and punished with a rod and strap.

Now I will make clear to you the meaning of the Midrashim wherein the sages said[70] that two thousand years before the creation of the world God created the Torah, for it is said,[71] "Then I was by Him, as a nursling; and I was daily all delight," etc. It is also written,[72] "If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth." By the ordinances of heaven is meant the motion of the spheres, and by the ordinances of the earth is meant its genesis, which is in a fixed order that will not be changed. But the decay of the existing things on the earth is due to the motion of the spheres. It should be noticed that it is said "the ordinances of heaven and earth" and not "the heaven and earth" They further said,[73] "And there was evening and there was morning the sixth day," teaching that the Holy One, blessed be He, enjoined a condition on the things He made at the time of the creation and He said to them, 'If Israel will accept the Law, then it is well, and if not, I will turn you back into desolation and waste. This is the meaning of what is written about the giving of the Law,[74] "The earth

[70] Bereshit R. 8.
[71] Prov. 8, 30.
[72] Jer. 33, 25. For this meaning of the verse see Pes. 68b.
[73] Shabb. 88a; 'Abod. Zarah, 3a; 5a. Gen. 1, 31.
[74] Ps. 76, 9.

feared and was still," and the sages said,[75] "If she feared why was she still, and if she was still why did she fear?" But at first, before Israel accepted the Law, she feared, and after they said,[76] "We will do and obey," she was still.

If one raises an objection that since the condition was only on account of Israel, why did the Lord have to take it to the children of Teman, as it is said in the first chapter of 'Abodah Zarah[77] "And he said, 'The Lord came from Sinai and rose from Seir unto them; He shineth forth from Mount Paran,' etc. What was He doing in Seir and what business did He have in Teman?[78] But this proves that God went around with the Law to all nations and peoples that they might accept it and they did not accept it. That is, they refused to accept it; until He came to Israel and they accepted it, as it is written, 'and they stood at the nether part of the mount.'[79] This proves that God arched the mount over them like a tent, and He said to them, 'If you accept the Law, it will be well, and if not, here will be your grave,' also what the sages said, 'The[80] children of Seir asked what was the nature of the Torah and He told them that it commanded, 'Thou shalt not murder.' So they said: We cannot live by it. For our father Esau was blessed by the sword, as it is written,[81] 'and by thy sword shalt thou live.' "

The same happened with the children of Teman—indeed it (the Torah) does not fit them, as I have explained in the fourth chapter of the Ḳinyan of Israel—also what is said there that the Creator did so in order that they (those

[75] Pes. 88a; 'Abodah Zarah, 3a.

[76] Ex. 24, 7.

[77] *Ib.* 2b; Deut. 33, 2.

[78] Talmud reads Paran. See *Diḳduḳe Sofrim* for the variant readings.

[79] Ex. 19, 17.

[80] Sifre 343, Mekilta Jethro 5.

[81] Gen. 27, 40.

nations) might have no argument. For in reality, God would not have given them more than the seven precepts by which the sons of Noah were commanded, which are befitting to them;—and the one that observes these seven precepts is among the pious. The gentiles, although they were commanded concerning them since Adam, were commanded concerning them again at the time of Noah, when a seventh precept was added, namely, the prohibition against eating a part of a living animal. The Holy One, blessed be He, desired to sanctify them with the sanctification of seven in order that the infection of the serpent be removed from them, this depending upon the degree of their understanding of God, whoever was worthy of this understanding. The same is true with regard to incest, shedding of blood, robbery, and the other commandments. The same is true of Israel. Although they were commanded concerning them (the seven precepts), for all of them were called children of Noah until they were sanctified by the Revelation of Mount Sinai, they were commanded again at Sinai.

Likewise we were commanded concerning the Sabbath although we already had been commanded concerning it at Marah. The children of Noah did not observe even the seven commandments, which is their Torah, as it is written:[82] "He standeth and shaketh the earth, He beholdeth and maketh the nations to tremble." He saw that the seven commandments which were accepted by the children of Noah, were not observed, and so He released the children of Noah from them. This does not mean that He released them entirely, but that these precepts were no longer inviolable for them. That is, just as Israel without the Torah, has no existence, and has been put under the power of the nations because of breaking the laws, so

[82] Hab. 3, 6. See 'Abodah Zarah 2, 2 and Baba Ḳamma 38b.

the children of Noah ought to be punished for breaking these seven commandments. But the Holy One, blessed be He, for the good of Israel, has released them in this world, and preserves them and does not punish them in this life for breaking them, in order that beasts should not become too numerous in the world.

As it is said:[83] "By little and little I will drive them out from before you," and the world exists on account of Israel's observance of these seven commandments as well as the other precepts which the Israelites are commanded. This is what they said,[84] "Give it to us and we will observe it."

Now I will conclude the subject with which I began and say that the addition of the sixth (הששי)[85] that is, with the definite article, is meant the known sixth, and this is the sixth day of Sivan upon which the Torah was given to Israel, which is a precious vessel with which the Holy One, blessed be He, created His world, as it is said:[86] "Then I was by Him as a nursling," and the sages have interpreted it,[87] "Do not read אמון (nursling) but[88] אומן (architect). The Torah said, I was the architectural plan of the Holy One, blessed be He. He looked on me and created the world and he held counsel with me, as it is said,[89] "Counsel is mine, and sound wisdom; I am understanding, power is mine." This is the combination of letters by which heaven and earth were created. חכמה is a noun, בינה is understanding one thing from another, and גבורה (strength) that He decreed concerning two opposing ele-

[83] Ex. 23, 30.

[84] 'Abodah Zarah 3a.

[85] Referring to Gen. 1, 31. See *Rashi* ad. loc., also Shabb. 88a.

[86] Prov. 8, 30.

[87] Gen. Rabbah I. See comment of Wolf Einhorn and note 33 by Buber Tanḥuma, Genesis.

[88] The words אלא אומן are missing in the MS.

[89] Prov. 8, 14. He has חכמה instead of עצה as it is in the text. It is evident that he quoted from memory.

ments, making them into one, as the heaven is of fire[90] and water, and this is the meaning of the verse[91] "He maketh peace in His high places." The same is true of man that is one composite of four opposing elements.

Understand this, Why is the law called תושיה. Because the study of it weakens the evil mind."[92] Again, the sages say in Abot,[93] "Beloved are Israel, for with them was given the precious vessel." Although Israel did not know that high virtue which the vessel possesses, nevertheless, it was by a special love that it was made known to them by this Torah which the Holy One, blessed be He, gave them. For by it, He created the world, as it is said:[94] "For I give you good doctrine, forsake ye not my law," and the sages said in the Midrash:[95] When one makes a purchase in the market he does not buy the owner of the thing with it, but in the bargain which I made with you, you took Me along, as it is written,[96] That they take for Me an offering, and the Law is the offering of the Holy One, blessed be He. The custom is that when one makes a purchase at the market, the buyer is happy and the one that sells it is sad, but in the bargain which you got, you are happy and I with you, as it is said,[97] "Go forth, O ye daughters of Zion, and gaze upon King Solomon, even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, and in the day of the gladness of his heart." The day of his espousals is Mount Sinai,

[90] See Gen. R. 4, 8 and Num. R. 12, 4. The verse from Job, 25, 2 is quoted again from memory and by association of ideas.

[91] Job. 25, 2.

[92] See San. 26b and notice that there is, "because it weakens the strength of man."

[93] Chap. 2, 18.

[94] Prov. 4, 2.

[95] Ex. R. 33. The language is not exactly the same.

[96] Ex. 25, 2.

[97] Cant. 3, 11.

and in the day of the gladness of his heart is the giving of the Law.

You also know that in the Song of Songs the name Solomon is holy—that it is a symbol for God, except in the phrase,[98] "Thou, O Solomon, shalt have the thousand." Also[99] that the Torah was written with black fire upon white fire and by the right hand of the Holy One blessed be He, as it is said,[100] "At his right hand was a fiery law unto them." Also that the Torah is called the tree of life, as it is said,[101] "She is a tree of life to them that lay hold upon her."[102] It does not say, to them that study in her but 'to them that lay hold upon her.' Man is also called tree, as it is said[103] "For man is the tree of the field."

One must know what thought preceded, whether the thought of the Law preceded the thought of Israel, or the thought of Israel preceded the thought of the Law? Our Rabbis said,[104] that the thought of Israel preceded everything, for it is said,[105] "Remember thy congregation which thou hast gotten of old." What the verse says also[106] "Then He did see and declared it," that is, the Holy One blessed be He, saw that the world was about to be created, and He declared it to the Law:[107] "For they are life to those that find them." The meaning of it here is according to its ordinary sense. He established the Law with its two hundred and forty-eight precepts corresponding to the number of the two hundred and forty-eight limbs of man,

98 Cant. 8, 12.
99 See Sheḳalim Chap. 6, Hal. I. Deut. R. 3, 12.
100 Deut. 33, 2.
101 Prov. 3, 18.
102 See Ta'an. 7a.
103 See *Ibid.* Deut. 20, 19.
104 See Gen. R. 1, 4.
105 Ps. 74, 2.
106 Job, 28, 27.
107 Prov. 4, 22.

and this is said about man:[108] He hath made thee and established thee; He also fortified it (the Law) with the three hundred and sixty-five prohibitions, and then[108a] "He said to the man," so it is evident that man was already in existence. Know this chapter, and in the following chapter this will be explained "by the true method."

CHAPTER V

It is a known fact that if not for[109] the Law, people would neither have known God, nor the power of His divinity, and therefore the Holy One, blessed be He, wanted, when He had created the world, to cause prophecy to rest upon men, in order that they might understand and prosper in whatsoever they did, and also that it might become clear to them that there is none like Him in heaven above and upon the earth beneath, and this Law was given only to Israel as will be shown, and will again be discussed in the fourth chapter of the Ḳinyan Israel. He made prophecy rest only on Israel, as will be explained in the Ḳinyan of the Temple, about the discontinuing of the sacrifice, chapter fifteen. This is the meaning of what Joshua said[110] "and what wilt Thou do for Thy great name?"

The reason why it was written with black fire upon white fire[111] to make you know that everyone who causes himself to become black on account of it will have the privilege of seeing the flash by which the wicked are judged, as it is said,[112] "For behold, the day cometh, it burneth as a fur-

[108] Deut. 32, 6.
[108a] Job 28, 28.
[109] *For* would be idiomatic English, though in the Hebrew no preposition is used.
[110] Joshua 7, 9.
[111] See Lev. R. 19, 3; Cant. R. 5, 5; also Mid. Cant. by Grunhut 5, 'Abod. Zarah 3b.
[112] Mal. 3, 19.

nace," etc. and the righteous are being cured by it, as it is said,[113] "But unto you that fear my name shall the sun of righteousness arise with healing in its wings" and this is a saying of the sages:[114] "The words of the Law remain only with him who kills himself (denies himself all enjoyment) for its sake," as it is said[115] "This is the Law (when) a man dieth in a tent." It is called light because it is said[116] "For the commandment is a lamp and the teaching is a light."

This is to teach you that just as by light man comprehends things and derives their reality, likewise by the aid of the Law all existing things are comprehended, and this is what the sages hinted at[117] in the verse[118] "Let there be light, and there was light." The Holy One blessed be He, desired that light should come out from Him, from the potential into the actual, and this is the light by which man can speculate about things below, and see from one end of the world to the other, and that nothing should be hidden from him. But on account of the sin of Adam, it was taken away and hidden, as it said,[119] "Oh how abundant is Thy goodness which Thou hast laid up for them that fear Thee." Although we see those ideas written and explained in the Law, yet they are hidden from us. But when the redeemer will come, all things will return to their first form, and then the eyes of the blind will be opened, and we shall be wondering why the things continued to be hidden from us when the Law has them so explicitly.

[113] *Ib.* 3, 20.
[114] Ber. 63b. Shabb. 83b. Giṭ. 57b.
[115] Num. 19, 14.
[116] Prov. 6, 23.
[117] Ḥag. 12a.
[118] Gen. 1, 3.
[119] Ps. 31, 20.

My teacher (the RITBA?) told me that in the chapter[120] "this is the book" the Saboraim knew all the generations since Adam to the present day and even those that are yet to be and other things that may appear hyperbolic even to the one who hears it, the more so to one who knows it, and concerning this it is said "and all thy children shall be taught of the Lord."[121] In this sense Moses, our teacher, peace be to him, conceived more than all other created beings excepting Adam, although it was a limited knowledge, as it is written[122] "and thou shalt see My back; but My face shall not be seen." From this it is evident that the first knowledge, the knowledge Adam had, was a knowledge of the face.

The other prophets conceived as Moses did, but in a lesser degree, and so did David, while Solomon prayed to his Creator[123] "Give Thy servant therefore an understanding heart," and it was given to him, and he composed three books by the aid of The Holy Spirit: The Song of Songs he composed in the form of a song because[124] he spoke of every plant from the cedar that is in Lebanon even unto the hyssop that (springeth out) of the wall, and in this sense he was the only one to conceive, and this is the meaning of that which is written[125] "For he was wiser than all men:" and he treated there another topic, the exile in Egypt and the redemption, when the congregation of Israel was with the Holy One blessed be He, as a bride with the groom—as will be explained: The second book is called Proverbs, because he derived one thing from another and spoke three thousand proverbs, and as they said in the Midrash:[126]

[120] Gen. 5, 1.
[121] Is. 54, 13.
[122] Ex. 33, 23.
[123] I. Kings 3, 9.
[124] A free quotation from I. Kings 5, 13.
[125] I. Kings 5, 11.
[126] *Ib.* 12; See Cant. R. 1, 8. A quotation from memory.

He tied rope to rope until he drew the water, and thus they have explained it: and the same is true of Ecclesiastes, which he based on ethics, that a man should be careful and not make this destructible world his main consideration in life.

Why is the Law called "The tree of life?" Because it was given only in the third millennium after the world was created, which is the fifth after its own creation. Just as the tree:[127] Three years shall it be forbidden unto you; it shall not be eaten. And in the fourth year all the fruit thereof shall be holy, for giving praise unto the Lord. The sages said:[128] remove its holiness and then eat it, but in the fifth year all its fruit shall be eaten.[129] In the same way the first two thousand years and the third, which is the first thousand of the creation of the world, man ate green herbs as the cattle.

But Noah after having kept apart from the rest of his generation, was sanctified by whole heartedness and righteousness: everything was permitted to him, after he came out of the ark. This was the duty of propagation,[130] as it is written[131] "and Noah the husbandman began and planted a vineyard," and the sages said[132] ויחל in the sense of חולין. And planted a vineyard, he planted this plant for Israel that was called a vineyard, as it is said[133] "For the vineyard of the Lord of Hosts is the House of Israel." And he drank of the wine, this is the wine that is preserved in its grapes since creation. And he was drunk[134] and he was uncovered within the tent, that is, he drank too much,

[127] Lev. 19, 23–24.
[128] Ber. 35a. For the reading see Diḳ. Sofrim Ber. 35a. Note 80.
[129] Lev. 19, 25. See the free quotation.
[130] See Pirḳe R. El. 23.
[131] Gen. 9, 20.
[132] See Gen. R. 36, 3.
[133] Is. 5, 7.
[134] Gen. 9, 21.

namely, he attained a high spiritual degree and therefore, "and he was uncovered," that is, he felt no shame of the sexual organs, as Adam had done before he committed the sin. Thus far.[135] But others explain it in the sense of disgrace, that is, he followed up the sin of Adam.[136]

"And in the fifth year all its fruit shall be eaten (i. e. that the whole Torah shall be given to Israel)," because Abraham was already thrown into the furnace, Isaac was offered on the altar, finally Moses came, received the Torah and gave it to Israel. Our sages said,[137] that Abraham, our father, peace be upon him, observed even the regulations concerning preparations for the Sabbath on a Holy day preceding it, for it is written[138] "For I have known him, to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the Lord" and it is written, "Because that Abraham hearkened to My voice and kept My commandments, My statutes and My laws."[139] Jacob observed the precept of "Erub" concerning the regulations of limits for the Sabbath journey as it is written,[140] and he built him a house. Judah observed the law of one dying without children and survived by a brother.[141] The tribe of Levi observed the precept of circumcision.[142] This is why the sages said,[143]

[135] It seems that all this is what the RITBA told him. Here we have again a sample of the mixture of philosophy and Kabbalah.

[136] See Ber. 40a.

[137] Yoma 28b. The quotation here is free. See also Midrash Tan. Buber (Wilna), page 58 note 8.

[138] Gen. 18, 19.

[139] *Ib.* 26, 5.

[140] Gen. 33, 17. See Gen. R. 79, 6. and Pesiḳta R. 23, note 91. The quotation by comparison of this verse in Gen. 33, 17 is again a proof that he quoted from memory. While all quote for this statement the verse "and he encamped before the city," Gen. 33, 18.

[141] This is based on Gen. 38, 8.

[142] This is based on Ex. 4, 24–26.

[143] Abot, 5, 21.

A child of five is ready for primary instruction. Because before this age instruction will not succeed with children, as Samuel said to R. Shila[144] "A child of five or six accept (as a pupil), younger than this do not accept."

CHAPTER VI

SINCE the Law is of such great value that it gives life to its performers and happiness to its supporters, every Israelite is in duty bound to do the commandments and be busy about them,[145] for not study but practice is the main thing, and therefore it is said,[146] "And walk in His ways," for the Creator blessed be He was praised only by practice, as it is written[147] "and God blessed the seventh day, and hallowed it, because that in it He rested from all His work which God in creating had made." Because the light of the sun, without the motion from its sphere, can not do its work.

In the section of Genesis, Chapter two, verse one, two and three are mentioned three times the word "His work." One stands for the most high world, this is the world of peace, and this is what is said:[148] "And on the seventh day God liked His work which He had made." ויכל has the sense of desire, like, as, "The soul of king David longed for Absalom" and the Targum translates וחמידת "and it desired."[149] The second "His work" stands for the world of souls, and this is what is said:[150] "And He rested on

[144] Our reading in Baba Batra 21a is "אמר לו רב לרב שמואל בר שילת עד שית לא תקביל, מכאן ואילך קביל." For the name see *Diḳduḳe Sofrim*.

[145] Ab. 1, 17.

[146] Deut. 28, 9.

[147] Gen. 2, 3.

[148] Gen. 2, 2. Campanton translates the word ויכל, as he explains, in the sense of liking, desiring.

[149] See II Sam. 13, 39.

[150] Gen. 2, 2.

the seventh day from all His work which He had made." In that world the souls are retired and resting. The third stands for the lower world. This is what the verse said:[151] "And God blessed the seventh day and hallowed it:" because in it He rested from His work, because the blessing exists only in this world. This is why we say this section three times. Twice we say it standing, once in the silent prayer and once again after it, because there is no sitting position in Heaven. The third time it is said at the table for this lower world.

The sages also said,[152] "Any one whose works exceed his wisdom, unto what is he like? To a tree whose branches are few but whose roots are many, so that even if all the winds in the world come and blow upon it, it cannot be stirred from its place. But one whose wisdom exceeds his works, unto what is he like? To a tree whose branches are many, but whose roots are few, that even by a little wind that will be blown upon it, it will be torn out from its place," as it is written,[153] "and he shall be like a tamarisk in the desert, and shall not see when the good cometh; but shall inhabit the parched places in the wilderness, a salt land and not inhabited." The sages also say,[154] "Repentance and good deeds are as a shield against punishment;" King David said,[155] "Happy is the man that feareth the Lord, that delighteth greatly in His commandments." That is, the one that delights in the commandments and endeavors to do them, he appears to fear the Lord. What

151 *Ib.* 2, 3.

152 Ab. 3, 17, again a quotation from memory. The order he followed is that found in the Abot of R. Nathan.

153 Jer. 17, 6.

154 Ab. 4, 11.

155 Ps. 112, 1.

the scholar said,[156] in His commandments and not in the reward for His commandments, will be explained in the Ḳinyan Israel[157] in discussing the question of serving God out of love, as exemplified by Abraham.

They also said,[158] "Nor can an ignorant person be pious." This is because he will not be able to attain the final end of service, which can be attained only by the Law, for the prophet said,[159] "But let him that glorieth, glory in this, that he understandeth and knoweth Me, that I am the Lord who exerciseth mercy, justice and righteousness, in the earth; for in these things I delight, saith the Lord." For study without practice is the same as wisdom without work, which must in the end be futile.[160]

Now, the Ḳinyan of the Law has been explained thoroughly; it has been explained that if not for this Ḳinyan the Holy One, blessed be He, would not have created the world, and that it exists only on account thereof, I mean to say, on account of this Ḳinyan; also that God, exalted be He, created the world not for His benefit but for the benefit of His creatures, that is, when they do His will, He bestows His goodness upon them. It has also been explained that He created it by His will, and also makes the people know the essence of His divinity. For it is the highest kind of knowledge, and that knowledge without an agent cannot be conceived.

Now that I have explained this Ḳinyan, I will explain the Ḳinyan of Heaven and Earth by the aid of Him that established them.

[156] Abod. Zarah 19a.
[157] Chapter 12.
[158] Ab. 2, 5.
[159] Jer. 9, 23.
[160] See Ab. 2, 2.

TRANSLATION OF THE SECOND ḲINYAN

THE POSSESSION OF HEAVEN AND EARTH

HEAVEN and earth is a possession, as it is said,[161] "The heaven is my throne and the earth is my footstool," and it is also written[162] "The earth is full of Thy possessions."[163] But some derive this Ḳinyan from the verse:[164] "Maker of heaven and earth," and rightly so.

CHAPTER I

THE right and proper way to believe is that God created the world at first, a substance, *ex nihilo*, and this is the truth of our Holy Law. Then from this substance He produced everything that exists in the world, both the higher and the lower. I mean to say that this substance was changed into two substances. Out of the one He made the higher beings and out of the other He made all things that exist below the lunar sphere, and this is what Rabbi Eliezer the Great says,[165] "Whence were the heavens created? He took part of the light of His garment, stretched it like a cloth, and thus the heavens were extending continually," as it is said,[166] "He covereth Himself with light as with a garment, He stretcheth the heavens like a curtain." Whence was the earth created? He took of the snow under the throne of glory, and threw it forth; as it is said,[167] "He said to the snow, be thou the earth."

Thus he taught that the substance of the heavens is different from that of the earth; that there are two entirely

[161] Is. 66, 1.
[162] Ps. 104, 24.
[163] The Jewish Pub. Society Version has "creatures."
[164] Gen. 14, 22.
[165] Pirḳe R. Eliezer, Chap. 3. See *Guide* Vol. II. Chap. 26. Likewise see Schechter's *Studies in Judaism* Vol. I, pp. 68, 69.
[166] Ps. 104, 2.
[167] Job. 37, 6.

different substances, the one is described as belonging to God, being the light of His garment, on account of its superiority; and the other, the earthly substance, which is distant from His splendor and light, as being the snow under the throne of His glory. He repeated this subject in Bereshit Rabba. Rabbi Eliezer says,[168] "The things in the heavens have been created of the heavens, the things on earth of the earth." But there are others who think that everything was created of one matter, as it is said,[169] "Who commandeth the sun and it riseth not," and as it is said in the Midrash,[170] "It is similar to a king who bought two slaves," etc., also that whatever God created, He created by His command without any labor, and in order to emphasize this idea, the word "behibbaram"[171] (בהבראם) was interpreted to mean,[172] that He created them with the letter ה. This is the same as when a man pronounces a letter without moving a limb, so the Holy One blessed be He, created everything without labor. It is also said[173] that the world to come was created with the letter "yod," as it is said,[174] "For the Lord is God, an everlasting Rock." Do not read "an everlasting Rock" but that with a *he* (ה) and *yod* (י), He created the two worlds. But some interpret,[175] "The Rock of the two worlds."

Now listen to the explanation of how the formation of one followed the formation of the other, and in what way they were formed, I mean to say in regard to the order. Thus it will become explicit that everything has a definite purpose, and that after the creation *ex nihilo*, He created

[168] Gen. R. Chap. 12.
[169] Job. 9, 7.
[170] Gen. R. 2, 1.
[171] Gen. 2, 4.
[172] Gen. R. 12, 10 and Men. 29b.
[173] *Ib.*
[174] Is. 26, 4.
[175] This is a play upon the Hebrew. See the Hebrew text.

one substance from another and everything in the revealed natural way, as it came up in His plan and He decreed that it be so without change, excepting those things about which He conditioned at the time of the creation. For this is His will. These subjects will be explained in the following chapters of this essay, so that you may understand this.

CHAPTER II

KNOW that the beginning of all things that God created, was the creation *ex nihilo*, that is, out of nothing He created and made something that was reality, and this idea was expressed by Moses in the verse,[176] "Now the earth was unformed and void." תהו is an intangible thing, for when a man sees it he wonders and is amazed concerning the absence therein of form, that is, no man is able to define it. While "Bohu" namely, bo-hu, means that it (its form) is in it. Although the elements of this matter are not divided, yet the one that sees it is able to say that there is such and such a thing as, for example, when one says "Like the earth that is mixed with the water."

This substance is the active intellect, and the sages called it " 'Arabot," as they said in the Tractate Ḥagigah,[177] " 'Arabot, in which dwell Righteousness, Charity, Justice, the treasures of life, the treasures of blessing, the souls of the righteous people, the souls and spirits which are yet to be created, and the dew with which God is to revive the dead." The place is called Intellect, because God put therein all the powers of this existence potentially, and when God desired, He brought them forth into the actual. It is called 'Arabot because it is simple, possesses neither division nor composition, as the expression, The plains of

[176] Gen. 1, 2. This definition is taken from the *Sefer ha-Bahir*. See Naḥmanides's Commentary Gen. 1, 2.

[177] Ḥag. 12b.

Moab, and because all things are in it potentially and it is as clay in the hand of the potter, it is called 'Arabot in the sense of mixture. Also because all created intellects are anxious to reach the sweetness of the 'Arabot, it is called 'Arabot in the sense,[178] "For sweet is Thy voice," because it perceives God with a clearer conception than all the other created beings. The Creator rules over it, as it is said,[179] "Extol Him that rideth upon the 'Arabot" and they also said,[180] " 'Arabot, the High and Lofty One dwells upon it."

They did not say "dwells therein" but "dwells upon it," just as the rider is not of the same kind as that thing whereon he rides, so is this 'Arabot not comparable at all to the essence of God. Also, as the man has dominion over the horse to drive it to any side that he may wish, so has God dominion over this 'Arabot, and when He desired He worked with it and if He had not desired He would not have worked with it. This 'Arabot is the floor of the throne of glory. For this is the way the prophet saw it in the vision of prophecy,[181] "And over the heads of the living creatures there was the likeness of a firmament, like the color of the terrible ice." Upon the firmament is the Throne of Glory,[182] "And upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above."

This is the seventh sphere, according to the opinion of the scholars. Concerning it is said,[183] "The Heaven is My throne and the earth is My footstool." This is the reason why God is called,[184] "The One that is enthroned

[178] Cant. 2, 14.
[179] Ps. 68, 5.
[180] Ḥag. 12b.
[181] Ez. 1, 22.
[182] *Ib.* 26.
[183] Is. 66, 1.
[184] Ps. 80, 2.

upon the cherubim:" for they are the chariot, and this is the reason that whenever the Bible connects God with the throne, it employs the expression of sitting, as it is said,[185] "But the Lord is enthroned forever, He hath established His throne for judgment," and He is enthroned between the myrtle branches. But when God is connected with the idea of riding then he is connected with 'Arabot, as it is said,[186] "Extol Him that rideth upon the 'Arabot." Or as the verse:[187] "And He rode upon a cherub and did fly," it is an attribute for the swiftness of action that He desires to do in the world for good or the reverse, and this is what is said,[188] "Yea, He did swoop down upon the wings of the wind."

Now it was thus explained that the patriarchs are the chariot, and every cherub is in its corner.[189] But these four living creatures are one, as it is written,[190] "For the spirit of the living creatures was in the wheels." This was said in agreement with the following idea, for the four together are appointed to do the command of the Lord in the world, and all have one soul and they are joined one to another as fire is to the burning coal. Since the seraphim are near the living creatures it was said,[191] "Above Him stood the seraphim." But it is in the sense of next to, as[192] "and those that pitch next unto him."

The beginning of all things, the first that was formed of the 'Arabot, were the holy living beings and this is what the verse said,[193] "The Lord hath established His throne

[185] Ps. 9, 8.
[186] Ps. 68, 5.
[187] Ps. 18, 11.
[188] *Ib.*
[189] See Gen. R. 47, 6.
[190] Ez. 1, 21.
[191] Is. 6, 2.
[192] Num. 2, 5.
[193] Ps. 103, 19.

in the heavens." It did not say that the throne was created, but "established" upon the firmament, which is the heavens. The heaven is above the heads of the living creatures, and the living creatures are upon the sphere of the intellect. Then below the sphere of the intellect, which is holy to the Lord, is the sphere of the constellations, which is also simple, only it is divided into twelve parts in order to correspond to the twelve constellations that are in the eighth sphere, and the angel of the ninth sphere works with them.

Similarly, first were the patriarchs and from the patriarchs descended the twelve tribes, and this is what was said,[194] that Jacob's figure is engraved on the chariot and not the figures of Abraham and Isaac, because his descent was perfect without any blemish which is not the case with Abraham and Isaac.[195] This is why the Holy One blessed be He, called him Israel, that expresses rulership;[196] "for thou hast striven with God," because his family was perfect,[197] "and with men," Abraham and Isaac. Jacob divided his sons that they should carry his bier three on a side, and the tribe of Levi was divided to the four sides, as will be explained in the chapter of the Standards.[198] The year is also divided up into twelve months, corresponding to the twelve constellations, and three months for every cycle. Similarly, every living creature (חיה) had four faces; the face of a man, the face of a lion, the face of an ox, and the face of an eagle, and therefore it is written,[199] "they turned not when they went," This sphere of the constellations is the largest of all the spheres in the whole

[194] See Gen. R. 82, 2.
[195] See Lev. R. 36, 5.
[196] Gen. 32, 29.
[197] *Ib.*
[198] See Num. R. 2, 8 and Mid. Tanḥum. Num. 12.
[199] Ez. 1, 17.

existence. Because all the others are in it and it is the mover of all of them by the divine guidance that is accessible to it through the medium of the sphere called 'Arabot.

Now will be explained to every intelligent person the meaning of the vision that the Holy One has shown to Jacob in the vision of the ladder. The sages said,[200] that the ladder had four stairs, that is four degrees. This ladder is the sphere of the constellations. Then it is said,[201] "set up on the earth" because it works among the lower beings; "and the top of it reaches to heaven" because it receives a plentiful flow from the heavens that are mentioned, "And behold the angels of God," these are the angels that are called the spokes of the spheres. "God" is the God of gods, and they are connected with Him, because as He is eternal, so are the angels with their spheres eternal, and by their motion they work over the matter called "hyle." Out of this matter were formed the four known elements, fire, wind, water and earth.

It is said,[202] "ascending and descending," for this is the way for those that go up, ascending first and then descending, and there is no ascending without descending. Thus it was "ascending" for those that were below and it was descending for those that were above, and there is no descent without ascent. But in truth they ascend and receive in abundance the goodness of the Creator that is above the ladder, and then they bring it down and pour it upon the lower beings. It is also said[203] "behold the Lord stood beside him;" it was already stated that God, may

[200] See *Guide* V. 2 Chap. 10 and note 1 by Munk. In the *Yalkut Rubeni*, Prague Edition 1660 reads both under מלאך 99 and under סולם 4 and 5 שליבות instead of שבילות as Munk has it. The expression of ארבעה חוקים is in B. Batra 59a.

[201] Gen. 28, 12.

[202] *Ib.*

[203] *Ib.* 13.

He be exalted and blessed, is sitting over them, that is, upon the patriarchs, and Jacob is nearer to Him, and this was meant by the one that said,[204] "That Israel has no planet," when they do according to the will of their Creator. But when they do not do according to the will of God, they are put under the influence of the angels of this planet, I mean to say the soul of this sphere, and then the four kingdoms have dominion over them.

Also what is said,[205] "And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four parts,"[206] and the sages called them, the four camps of the divine presence, because the river is 'Arabot. "And from thence it was divided and became four parts," means four cycles. So is also Jacob the river and the four parts are the four standards thus corresponding to the four camps of the Divine presence, and the four holy living creatures. Similarly with man: the rational soul is divided into four parts; sight, hearing, smell and speech. This topic will be thoroughly explained in the Ḳinyan of the Temple, in the tenth chapter, the mystery of the phylacteries.

Behold I am going too far in talking about things concerning which is said,[207] "Honey and milk are under thy tongue," that is, words that are like honey and milk should be kept under thy tongue. Let them be only thine own, and let no strangers share them with thee. Thus it was said,[208] "The lambs will be for thy clothing," words that are the secret of the world (mystic doctrines) must be kept under one's garment. Since I fear that these words may reach people that will not recognize their value, and where I intended to give them information and benefit them

[204] Shabb. 156a.
[205] Gen. 2, 10.
[206] Comp. Recanati 18b (Venice 1545).
[207] Cant. 4, 11.
[208] Prov. 5, 17; Ḥag. 13a; Prov. 27, 26.

concerning many important subjects, they might come to find fault with these words and slight them; I shall be brief. Concerning this type of people it is said,[209] "And if thou scornest, thou alone shalt bear it." So where I might have brought benefit to them[210] "and good things are brought about by a virtuous person;" I might bring bad things[211] "and bad things are brought about by a guilty person." The Merciful One wants the heart.

Everyone that understands knows why wisdom is compared to honey and milk. The eating of honey in a moderate degree is beneficial, while too much is injurious, that whoever eats therefrom too much will vomit it, and it is said,[212] "Lest thou be filled therewith, and vomit it." The same happens with wisdom, for it is right that every intelligent person should accept proper wisdom according to his thinking ability and to accept the Truth from anyone that may say it. Likewise too much speculation that is not supported by science was compared with an ass that turns the mill stone. It turns continually without moving away from its place. Any one that receives more knowledge than is good for him, becomes either insane or dies, or there may happen to him what happened to Elisha Aḥer,[213] and concerning this it is said,[214] "Neither make thyself overwise; why shouldest thou destroy thyself?" Similarly, it is compared with milk, which is the food of small children who have not yet tasted sin, in order to teach that wisdom does not endure among those that are drawn after the eating of too much meat and wine and other dainties. For there will happen to them what happened to the people

[209] Prov. 9, 12.

[210] Shabb. 32a.

[211] Shabb. 32a; San. 106b. There is the Holy One blessed be He, instead of the Merciful.

[212] Prov. 25, 16.

[213] See Ḥag. 14b.

[214] Ecc. 7, 16.

that perished in the wilderness. They are the mixed multitude that was among them, that fell a lusting and said;[215] "Would that we were given flesh to eat! We remember the fish," etc.

Now I shall return to the subject, and I say that the sphere of the constellations is like a body, and the angel that moves it is its soul. By the verse,[216] "The heaven is My throne and the earth is My footstool," is explained the meaning of R. Eliezer the Great. The same was said by King David.[217] "The heavens are the heavens of the Lord; but the earth hath He given to the children of men."

CHAPTER III

THE first thing that followed the formation of the sphere of the constellations was the eighth sphere wherein are the fixed stars, excluding the seven wandering stars (Shabbetai, Saturn; Zedek, Jupiter; Maadim, Mars; Ḥammah, Sun; Nogah, Venus; Kokab, Mercury; Lebanah, Moon) for each one is set in its own sphere, as it will be shown. This became so by the will of the Creator blessed be He. For as out of twelve constellations all the other stars were formed, so out of the twelve tribes descended Israel that are compared to stars, as it is said,[218] "Look now toward heaven, and count the stars." After the eighth sphere, the sphere of the planet Shabbetai was formed, because this planet corresponds to the day of the Sabbath, that after God completed all His labors it is said,[219] "He ceased from work and rested." The resting of this day indicates that the world was created. This is a precept that was given

215 Here is a free quotation from Numbers 11, 4–5.
216 Is. 66, 1.
217 Ps. 115, 16.
218 Gen. 15, 5.
219 Ex. 31, 17.

to Israel first at Marah, and this is what the verse says,[220] "Remember the Sabbath day to keep it holy;" that is, remember the Sabbath day to keep it holy as you have received it at Marah.

Although the commandment of circumcision preceded, not only for Abraham but for all Israel the precept of the Sabbath, the penalty of death is to be pronounced upon him who violates it, because he denies the creation of the world, and his death is by stoning. Besides he is also to suffer divine punishment; because it is the day of the marriage of the congregation of Israel with God, and she is the bride mentioned in the Song of Songs because she is composed of everything. She is also a princess, for to whatever place Israel was exiled, the Shekinah was with them. Our sages said[221] that this is likened to a princess that had a nurse. Once upon a time the nurse committed a wrong in the king's palace so that the king drove her out. The princess followed her. So the king said "What shall I do? If I do not recall the nurse, my daughter will remain with her. For the sake of my daughter I will recall the nurse." How wonderful is the idea of this parable to those that understand! Thus they also said[222] that this is why God revealed Himself to Moses in the thornbush. Because it is a low tree full of thorns and thus fulfils the verse,[223] "I will be with him in trouble." The princess is the Shekinah, the nurse is Israel, and the King is the Holy One blessed be He.

Next to the sphere of Shabbetai, the sphere of Zedek was formed, which corresponds to the land of Israel, concerning which is said,[224] "She that was full of justice," and

[220] Ex. 20, 8.
[221] Comp. T. deb. El. 17.
[222] Ex. R. 2, 5.
[223] Ps. 91, 15.
[224] Is. 1, 21.

so it is said,[225] "Justice, justice shalt thou follow," that is, go to a proper court. Therefore the exiled people are to be redeemed through righteousness, for it is said,[226] "Zion shall be redeemed with justice, and they that return of her with righteousness;" and through righteousness Israel exists in exile, as it is said,[227] "In righteousness shalt thou be established" and when Israel will observe justice and righteousness God will hasten their redemption, for it is said,[228] "Keep ye justice, and do righteousness, for My salvation is near to come and My favour to be revealed." "But righteousness delivereth from death."[229] Indeed, the man that keepeth the Sabbath from profaning it and holds fast to its covenant, is guided by this Zedek through the will of the Creator.

This is the good angel, and the bad angel[230] that comes from Maadim that is next to it (to Zedek), as will be explained, is forced to answer Amen. They are the angels that accompany man, as it is said,[231] "Righteousness (Zedek) shall go before him;" and "he that followeth after righteousness and mercy findeth life, prosperity and honour." Also because of the precept of charity the Holy One blessed be He, will make his paths straight and send blessings on all the doings of his hands and on everything he has in house and in field. Then he will be able to be among those that give charity in abundance; for all this good is contained in the queen Sabbath. This is why the verse says,[232] "Everyone that profaneth it shall surely be put to death."

[225] San. 32b; Deut. 16, 20.
[226] Is. 1, 27.
[227] *Ib.* 54, 14.
[228] *Ib.* 56, 1.
[229] Prov. 10, 2.
[230] See Shabb. 119b.
[231] Ps. 85, 14; Prov. 21, 21.
[232] Ex. 31, 14.

The sphere of Zedek is one that supplies the goodness of the Holy One, blessed be He, to His creatures, when Israel does the will of God, as it is written,[233] "Truth springeth out of the earth; and righteousness hath looked down from heaven. Yea, the Lord will give that which is good," that is, that there are three sharers in it, truth, righteousness and God, extolled and blessed be He.

After the planet of the sphere of Zedek, the sphere of the planet Maadim was formed and corresponds to the first man (Adam) that was commanded concerning all these things, and the knowledge that was given him, before he committed the sin, was of such a high degree that he conceived his Creator more clearly than anyone else. In Maadim is found the red color of the sea corresponding to the sea that Solomon made and to the wisdom of God which is broader than the sea, and to Israel who conceived His essence before they made the calf, as it is written,[234] "And ye My sheep, the sheep of My pasture, are men, and I am your God, saith the Lord God."[235] You are called men, but the nations of the world are not called men. They (Israel) conceived that idea first in Egypt through the revelation of the Shekinah they had there, then on the sea and at Mount Sinai, so that it was said concerning them,[236] "The Lord spoke with you face to face," and the sages said,[237] "A hand-maid saw at the sea what Ezekiel the prophet could not see." When they do the will of their Master, the sphere of Maadim works in their favor. But when they do not, then it works against them, and the good angel is forced to answer Amen. For as man is a

[233] Ps. 85, 12, 13.
[234] Ez. 34, 31.
[235] B. Meṣia 114b.
[236] Deut. 5, 4.
[237] Mekilta Beshalaḥ 3.

composite, so is Maadim a composite of Shabbetai and Zedek. Know this!

Then will be explained the meaning of "Esau[238] the same is Edom" for the power of Edom, his company, his angels and his servants come from there. They are the angels that fell from their holy place, from heaven, to the ground. It is Sammael and his band.

Then the sphere of Ḥammah was formed, which is "The middle bar" that gives light to the higher and lower stars and is called sun[239] because it serves its Master by its light, and the cause of its light is existence and the extinction of its light is destruction. Therefore it is called Ḥammah and sun; because it works in favor of the righteous, for those that even when they are dead are called living, as it is written,[240] "And Benaiah the son of Jehoiada, the son of a living man," and works against the wicked people that are called dead even when they are alive, as it is said,[241] "I have no pleasure in the death of him that dieth." He is still alive and is called dead. "For it cometh in darkness, and departeth in darkness and the name thereof is covered with darkness." As for the labors of the righteous people it is written,[242] "For the Lord God is a sun and a shield." Because they are nourished by it, as it is written,[243] "But unto you that fear My name shall the sun of righteousness arise with healing in its wings;" but the more so they are rejuvenated by it, as it is written,[244] "And the day that cometh shall set them ablaze."[245]

238 Gen. 36,1.
239 A play upon the word "שמש."
240 II. Sam. 23, 20. See the Ketib and Ḳeri, also see Ber. 18a.
241 Ez. 18, 32.
242 Ecc. 6, 4. Here is also another quotation from memory. Ps. 84, 12.
243 Mal. 3, 20.
244 *Ib.*
245 *Ib.* 3, 19.

Anyone that is born under the star in conjunction with Zadek or Nogah is to be a king and if not exactly a king, then like a king. For Shabettai, Zedek and Maadim act upon it by the command of the Creator, blessed and exalted be He. Similarly the sun acts upon Nogah, Kokab and Lebanah and it is a king among these other six planets. All of them turn towards it, those above in order to bestow upon it the good bounty which they receive from the Creator and the three lower planets to receive their portion from it. Corresponding to this figure, the candlestick at the Temple was made, three branches on the right side and three branches on the left side, and all of them turn to the light of the middle branch, which is the balance in between. Know this thing, for it is an important principle among the students of Kabbalah. This is the uppermost mother with the arms of the world above and the two pillars with the foundation of the world below, in order to give light to the kingdom of David. For soul, spirit, and tongue are one.[246]

The sphere of Nogah was formed to teach that the righteous stand at the threshold of its light, as it is said,[247] "But the path of the righteous is as the light of Nogah." Kokab that was formed out of Nogah is to it as Zedek is to Shabbetai. It is Kokab concerning which it is said,[248] "There shall step forth a star (Kokab) out of Jacob, and a sceptre shall rise out of Israel." So it is evident that Nogah has influence over the righteous, while Kokab, that stirs up quarrels and contentions in the world, will have influence over the Gentiles. Out of Kokab Lebanah was formed; because at that time the moon will be in its fullness

[246] For the terms and definitions see the *Pardes Rimonim.* The Zohar in Aḥare says that kingdom is called spirit, and also tongue. Also, in "Lek" the Zohar says that soul is called kingdom. This may explain the author's statement, sinces each is called, kingdom.

[247] Prov. 4, 18.

[248] Numb. 24, 17.

and the kingdom of the House of David established as the sun, for it is said,[249] "And his throne as the sun before Me," and because at that time all the apostates of Israel will be picked out and cleaned, as it is written,[250] "And I will purge out from among you the rebels and them that transgress against Me." Therefore every New Moon was appointed for a season of atonement, as we say in the prayer of the New Moon, "a season of atonement throughout all their generations," as it will be explained in the Ḳinyan of the Temple, in the chapter on the Messiah.

Thus I have explained to you explicitly all the spheres and the reason of the order in their formation. After I have finished explaining this, I will discuss the workings of those that were formed out of them. I mean to say how the four elements and the other matters were formed. If they are nine then the tenth one is holy and all go back to one place.

CHAPTER IV

It has been stated by the scholars that there is a certain element that is thin and so transparent that the eye cannot perceive it, and is adapted to take on the various forms. This is the explanation Maimonides gives to the verse,[251] "And there was under His feet as the action of the whiteness of the sapphire stone." It did not say, like the whitness of the sapphire stone, but "like the action." This is the snow that is under the Throne of Glory. It is the first, that is, *materia prima.*, according to those that claim that[252] out of one matter everything was created, both the higher beings

[249] Ps. 89, 37.
[250] Ez. 20, 38.
[251] *Guide* I. Chap. 28. Ex. 24, 10.
[252] Naḥmanides, Gen. 1, 1. "Know that the heavens and everything in them and the earth and everything therein are all one substance."

and the lower beings, I mean to say, the spheres, the stars, the earth and everything upon it. They prove this by the verse,[253] "Who commanded the sun and it riseth not," and this is the meaning of the one that says,[254] that the sun is a wick and when it goes through the River of Fire, is kindled there.

The one that is of this opinion claims that this is the reason why this substance is between the higher and the lower beings, because it has its influence by God's command, over all of them. Through the virtue of Israel, it has its influence on the higher ones, and when the higher ones receive the overflow from above and cause it to overflow below, it works among the elements and among everything that was formed out of them. This is hinted in the verse,[255] "Truth springeth out of the earth, and righteousness hath looked down from heaven." When truth springeth out of the earth, then righteousness looks down from heaven, that is, it looks out for that overflow that is bestowed upon it to be under its influence in order to bestow it on the lower beings. This is what is said,[256] "Yea, the Lord will give that which is good; and our land shall yield her produce. Righteousness shall go before Him, and shall make His footsteps a way." Also the conception which the nobles[257] of the children of Israel have conceived, was the true essence of this matter that has come to them in so far as it could be conceived from a materialistic point of view. Therefore[258] "they offered strange fire, which He did not command them."

[253] Job. 9, 7.
[254] See Yalḳ. Is. 373.
[255] Ps. 85, 12.
[256] *Ib.* 85, 13–14.
[257] Ex. 24; See *Guide* Vol. I. Chap. 5.
[258] Lev. 10, 1.

But the one that is of the opinion that[259] out of two matters the world was created, calls this matter "first" to those that were made out of it. For the other substance is not called matter, but the light of the garment. Hence it is said that the principles are two. This substance was called by the Greeks Hyle (ὕλη). The name Hyle is an abbreviation of[260] . . . [הי״ו ל״י, meaning to say that all the spheres act upon this substance, and through their motion the four elements were formed out of it. This primary matter is influenced by all the spheres, and influences all the children of the world and every being that has a breath of life in his nostrils, whether rational or irrational].

The first element of the four elements, is the element of fire, which is thinner and lighter than the other elements and does not [light and that is why there is no] light at night.[261] This element is formed from this substance [and is hot and dry]. Then from this substance air was made which is thinner and lighter, than the remaining elements, it is warm because of its proximity to the fire. It corresponds to the five confused stars (comets). When the motion of the star is toward that side, the wind prevails. They are called "confused" because they have no fixed orbit, they move towards the East and sometimes to the West, to the South and sometimes to the North. Then out of this substance the waters were made which are moist and correspond to the element of Lebanah. Therefore at the New Moon they increase, and when the moon becomes less, they also become less. Then from this matter was made the element of earth, which is heavy and corresponds to the eighth sphere in which are the stationary planets.

[259] Maimonides in the *Guide*. See also the *Biur Milot Higgayon Sha'ar* 9, note 22.

[260] Here a part of the text is missing, and was supplemented from Trinity College MS.

[261] See *Guide* Vol. 2, chap. 30.

They are called stationary because their motion is not swift, and they are large planets. For what it takes the sun to move one day, takes them seventy years. From this you may know that there are as many stars in this sphere as there are forces which control the plants and pearls that exist on land and in water. Thus the sages said,[262] "There is not a herb on earth which has not a planet in heaven that strikes it and says, 'Grow' as it is said,[263] 'Knowest thou the ordinances of the heavens? Canst thou establish the dominion thereof in the earth!'" Therefore Israel is compared to dust, for as the dust is the preservation of the world, as I explained in the Ḳinyan of the Law and in the preceding chapters. This is what is written,[264] "If my covenant be not with day and night," etc. and,[265] "And I will make thy seed as the dust of the earth."

It is known that fire is hot and dry not because the sphere of the sun is hot and dry and not that the other spheres are cold and moist, cold and dry, or moist and hot; but everything depends on the motion of the sphere. For every sphere works on its element according to the swiftness of its motion, and as the sphere of the sun is swift in its work on account of its size, so is its activity hot and dry. Just as when one hammers on an anvil, the anvil and the hammer will become hot on account of the swiftness of the beats, so that no one will be able to touch them with his fingers, for they are as hot as a burning coal, in spite of the fact that they were cold before. Thus fire is hot and dry, while air is hot because it is attached to fire, and it is moist because it is attached to water. But water is moist and is cold because of the earth which is cold and dry.

[262] Gen. R. 10, 6.
[263] Job. 38, 33.
[264] Jer. 33, 25.
[265] Gen. 13, 16.

Of these four elements all created things that are in the sub-lunar sphere; man, cattle, creeping things, beasts of the earth, the fish of the sea and rivers, all the fowl that fly in the open firmament of heaven, all metals, plants and trees that bear fruit and trees that do not bear fruit, were created. There is not a thing in the sub-lunar world that does not consist of the four elements. Only on account of the variation in the proportion of the composition we recognize which element is strongest in this and in that thing. Also because the composition of the four elements is by prevalence, therefore, every composite decays in time. But the composition of the spheres is in harmony, therefore they are eternal and everlasting. In the Ḳinyan of the Temple, is the statement, "It is taught in the school of Elijah, that the world is to exist six thousand years and one (thousand) was waste," this topic will be explained more fully, and also the reason why the moon is called Yareaḥ and the meaning of "David, king of Israel is living and existing." All those are explained well and let truth point the way.

Thus the Ḳinyan of Heaven and Earth was completed by the aid of the One that dwells in the mighty heaven, may His glory be blessed and exalted.

PART III

זה ספר ארבעה קנינים

אם יעלה על לב אנוש לשאל למי הוא זה ומה עסק פעולתו, אמור הוא אל יהודה בן שלמה הצבי דרך אמונה בו ודרכהו שמור, אל תט לקנתר בו אבל שקוד היה ללמוד ואז תהיה כיששכר חמור תאמר לקנפנטון אשר חבר חזק, מנחת יהודה תערב לאל גמור

וזאת ליהודה ויאמר

אמנם אם עשיתי זאת לא מרוב חכמתי גם לא להשתרר מלאני לבי לבוא בסבכי המאמרים המצולים האלה ואף כי באמת סגר עליהם המדבר וילאו למצא הפתח רבים מאשר היו לפני ואולם אם קטנם עבה ממתני מכל אשר ראו עיני מרוב הכספתי וגודל השתדלותי בידיעת מהותם מהסרים אל משמעתם נמשכתי אחריהם ושתיתי בצמא את דבריהם בכתב ובעל פה החזק הוא הרפה ובמאזני הלבבות העליתי המאמרים הבמחנים אם במבצרים. ויהי כי ארכו לי הימים ראיתי שועלים מחבלים כרמים. הקורה בין עיניהם והקיסם בין שניהם ובאים בלי ברי לראות פני המלך במסבו, לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו וד׳ יריב ריבו, לא היה אור במושבותם וקוצר דעתם טח עיניהם מראות ומהשכיל לבותם כמו שאירע לאצילי בני ישראל על שהפריזו עיניהם ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו, נכתב עליהם ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. ואם אותם שמחטא ואשמה היו צרופים יצאו שרופים, נשמה נשרפת וגוף קיים, על אחת כמה וכמה מין בשאינו מינו שאין מתקיים. לכן אני יהודה בן שלמה, ד׳ עז למו ומעזו, בן קנפנטון ממדינת מולינה דעל נהר מולינה יראתי לדבר וזה הספר לחבר פן אהיה מן המחבלים וחיישינן לעמלין, ולבי השיאני לדבר ולחבר כי כן יבורך גבר, ועל דרך האמת מאד מאד יכל כלכל ולא אוכל בראותי אנשים לפי דעתם אוהבים חכמה ולא ידעתי על מי ועל מה. כשומעים דבר חכמה ולפי דעתם הוא כנגדם, מתאמצים ומשתדלים לקטרג ולהרוס והם לדמם יארובו וימהרו לשפוך דם. הלא אמרו חז״ל[1] הפוך בה והפוך בה דכולה בה ומינה לא תזוע. ארוכה מארץ מדה ומני ים רחבה יען וביען מעליגים על דברי החכמים היודעים דברים נסתרים ונעלמים אליהם נגלו כל תעלומות ומההמון נסתרות פנינים יקרים לא יערכם זהב וזכוכית וכסף וכל חפצים לא ישוו בהם. אשרי אדם שומע לי למלאות כריסו מהם כי זה כל האדם ודרכו יחפץ להבין אמרותם ודברותם דברי חכמים וחידותם.

1 אבות ה׳ כ״ב.

ולמה משימים את עצמם בזה בכת הריקים אשר סופם לבאר שחת ואחריתם מרה כלענה ולנפשם דנין אותם בצואה רותחת, כאותם שדבריהם תעתועים מהפכים דברי אלהים חיים, עדת מרעים ומנודים, מחוץ למחנה תהיה מושבם וילקו בגופם. ואני הרימותי ידי בקהלם אל תחד כבודי הלא רבי מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק[2] וכן דרך כל אוהבי ד׳ ושומרי מצותיו המתהלכים בארחותיו והדן אותי לכף זכות יראה זרע ויאריך ימים, יבלו ימיו בטוב ושנותיו בנעימים ויהיה חלקו עם יושבי נטעים וגדרה, יצילהו ד׳ כי חפץ בו, מיום עברה וצרה בעולם הזה ובבא. תהיה מנתו עם יראי ד׳ וחושבי שמו זוכרי פקודיו ושומרי בריתו. הן כל אלה ראתה עיני שמעתיה וכן היא. עם כל זה נפתולי אלהים נפתלתי עם לבי ולא יכלתי ואומר אם אין אני לי מי לי ויעצוני כליותי ויאמרו לי עשה זאת איפה והנצל, ובמלאכת ד׳ אל תתעצל. אם בשלום הבית חס הוא יתברך שהם נפרדים, על אחת כמה וכמה בשלום איש ואשה שהם מתאחדים. לכן התעוררתי את עצמי כאיש אשר יעור משנתו לכתוב אמרי שפר מאשר כתוב בספר ומפי סופרים ולא מפי ספרים, לפקוח עינים עורות ולהוציא ממסגר מאמרות אסורות לא ידע אנוש ערכם ודורכים בדרכם המה הגבורים אשר מעולם, וזולתם בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם. הנה באתי לישר מבוא לכל אשר ידבנו לבו. ואני ידעתי אם בעין האהבה תהיו קוראים קטנים וגדולים, מספקות תהיו ניצולים, והבא לקנתר ולראות ולנתר ישאר בשבוש גדול ורב, וגם ערב רב. ואל נא אחי תהיה בעיניכם חכמת המסכן בזויה וכאסתרא בלגינא קיש קיש קריא[3]. כי לטובה נתכוונתי ומכל מלמדי השכלתי להועיל לעצמי ולזולתי. ואני הנני זאת בריתי לאלם פה דוברי כזב, והם כתות בני אדם מורדים וסוררים ועל דת עוברים. הם המאמינים הדברים כשמעם כמו שיאומן כל דבר עב ושמן ואינם חוקרים בדבר האמונה, והם מקטני אמנה ממלאים מתבן את הבר, פתי יאמין כל דבר ואין חוקרין ודורשין אחר פתי כמאמר, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי[4]. ומה טובו דברי ישעיהו ומה נעמו מליו, ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן[5]. ראיתי רשע עריץ ומתערה כאזרח רענן איננו חוקר ודורש על תכונתו ולא על נשמתו ומי המציאו ומאין בראו ועל כל מעשי ידיו נשאו, טוב ממנו הנפל כי לא לעולם ימצא חן בעיניו ולא ישתה ממי עדניו כדא ונחל עדניך תשקם. הלא רבן של כל הנביאים ע״ה אשר לו נאמר אל תקרב הלום, בקש מאת צורו יתברך, הודיעני נא את

2 חגיגה ט״ו ב׳.
3 בבא מציעא פ״ה ב׳.
4 ירמיהו ט׳ כ״ג.
5 ישעיהו א׳ ג׳.

דרכיך ואדעך למען אמצא חן בעיניך, משמע מי שאין לו ידיעה בו יתברך איננו מוצא חן בעיניו. ואני ידעתי כי דעתי קצרה וקלה ודקה כחוט השערה ולא בינת האדם לי לעשות כמעשה החכמים יודעי דעת עליון במקרא, במשנה ובגמרא ובמדרשות, בדרישות וחקירות, ודחקתי את עצמי ונפשי בעב הקורה על כן ירא אנכי מהם פן ישטפוני בלחשיהם ובדבריהם, ונפלתי במקום גדולים אשר אין בהם כל מאום ולפי שהבטלה מביאה לידי שעמום, עשיתי כאשר דברתי וכפי אשר נזכר, ואתה האל המכלכל דעת חנני מאתך דעה בינה והשכל ועל מי מנוחות תנהלני ושמרני ועזרני והצילני מלדבר שגיאות ועשה עמי לטובה אות, ופי ולשוני תשמור מכל דבר רשע לאמר ינחני באורח מישור באורך ואמתך והמה יביאוני אל הר קדשך ואל משכנותיך אשר אין נפתל ועקש ודופי. מה נמלצו לחכי אמרותיך מדבש לפי, כי ד׳ יתן חכמה ולאין אונים תעשה חסד ותרבה עצמה בזה הספר ארבעה קנינים לדבר צחות בשובע שמחות מראשיתו ועד אחריתו. בא לטהר מסייעין אותו, ואתם הדבקים בד׳ אלהיכם הבינו והשכילו בכל דברי כפי אשר שמעתי מפי מורי. ואני מתחנן לפני אל הבורא בשבועת הברית אשר הדורות מראש קורא אם יראה בזה הספר שגיאה להודיעני על מה יריבני אחר שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אף אנכי, נבזה וחדל אישים ובער מדעת ואני לא אהיה מצוי על פי הדקדוק לתקן ואם לא להניח עד אשר יניח ד׳ אותנו ויעלנו מבור שאיה ויגאלנו כי אז נשמע האמת מפי מורה צדק וממחזיקי הבדק. הודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך, נעימות בימינך נצח.

ועתה אחל לבאר הארבעה קנינים, בעזרת המלמד לאנוש בינה יתעלה הדרו בכל עבר ופנה, עדות ד׳ נאמנה, ברוך הוא וברוך שמו וברוך שם כבוד מלכותו, וכל קנין וקנין אחלק לפרקים איש איש על שמו ומדבר כלשון עמו.

המאמר הראשון, קנין התורה, ובו אבאר סוד הקדמות אלהי קדם מעונה. לפי שהוא יתברך המציא הקנינים הארבעה וקנה אותם לעצמו ואחר כך אבאר קנין התורה. וכל זה הקנין הוא פרפראות לשלושת הקנינים האחרים.

המאמר השני, קנין שמים וארץ, לפי שהם קדמו לבריאת עולם וחוק, ובו אבאר סוד המרכבה וסוד מעשה בראשית.

המאמר השלישי, והוא קנין ישראל, ובו אבאר ענין הדגלים ותכונת האדם, גופו ונפשו ויצרו, ומלאכיו השומרים אותו והמלאכים המשטינים אותו ותכלית בריאתו וכוונת עבודתו ודבוקו עם אשתו, ומתוך אלו הענינים אבאר חטא אדם וחוה והנחש, ושמות בני האדם וענינים מועילים לכל יודעים על אמתתם, ואחר כך אבאר:

המאמר הרביעי, והוא קנין בית המקדש, ואחלק אותו לשלשה חלקים.

המאמר הראשון, התשובה והתפילה וסוד תפילין וציצית ומזוזה. והמאמר השני, ענין הקרבן. והמאמר השלישי, ביאת ימי המשיח ובנין בית המקדש. ואכלול בזה השכר שישנו ישראל לזמן התחיה והטוב שמשיגות הנפשות בעולם הזה ובעולם הנשמות, וההפרש שיש בין זמן ימי המשיח לימים שיבואו אחר תחיית המתים, וענינים נכללים באלו רבים ונכבדים כתובים בפרט. והשם יתברך יכפר לי בעד זה, כי אני בזה מהולכי רכילים מגלים סוד. החכם יענה דעת ונבון תחבולות יקנה והכסיל בחשך הולך ובחשך שמו יכוסה. אמרו בלבבכם ודומו סלה. רבים אומרים מי יראנו טוב. נסה עלינו אור פניך ד' והאר על עבדך והושיעני כחסדך. ועתה אחל בעזרת ד' אשר אחל וגמר.

טהור עין וזך נפש ראה נא — דבר קנין ואמרותיו ובינה
ואז תשכיל בכל קנין וקנין — ואז תבין בכל חכמה ובינה.

המאמר הראשון, קנין התורה.

ארבעה קנינים[6] קנה הקב"ה בעולמו, תורה קנין אחד, שמים וארץ קנין אחד, ישראל קנין אחד, בית המקדש קנין אחד.

תורה קנין אחד, דכתוב ד' קנני ראשית דרכו[7]. יש גורסין חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו ומכניסין אברהם קנין אחד. ואין זה צורך כמו שיתברר בקנין ישראל בפרק עשירי בס"ד. וקנין יש אומרים שהוא כפשטו, לשון קנין, מלשון כי יקנה נפש קנין כספו[8]. והשיבו על זה, וכי יש קונה בלי מוכר, וממי קנאן[9]? ועל דרך האמת יחס הקניה לו יתברך אלו הארבעה קנינים לפי שלקחם לו יתברך והם בידו כחומר ביד היוצר לעשות בהם רצונו ית' ושאר הענינים הנהווים מהם נתנם לשרים המשמשים לפניו. ואל יחשב הרואה שאלו הארבעה הקנינים לבד קנה, שאחר שקנה הראשים, רצוני לומר, הכללים, אין צריך לומר שקנה הפרטים. ואמרו[10] דרך משל, לאדם שראה אחד נאה עד מאד והתחיל לשבחו בחלקיו הנאים ואמר פלוני שערוהי יאיין, עינוהי יאיין, שאין במשמעות זה הדבור ששאר אבריו מכוערים. אבל בהזכירו השער והעינים, הודיעם שהם הנאים ביותר והוא הדין ששאר אבריו נאים ושלמים,

6 המחבר מזכיר פה לשון הבריתא באבות פרק ששי. המאמר הזה נמצא ג"כ בפסחים פ"ז, ב. בשנוי לשון. כן נמצא במכילתא בשלח ובספרי שי"ג. במכילתא הגירסא ארבעה קנינים אבל בפסחים הגירסא שלשה קנינים. מהרש"ל גורס שם ארבעה, כן „רש"י" בעין יעקב לפסחים גורס ארבעה קנינים, ורש"י על אבות אומר כי בפסחים הגירסא שלשה קנינים. מזה ראיה כי הרש"י על העין יעקב והרש"י על אבות לא מאב אחד. לשון הספרי שלשה קנינים. כן ראה דקדוקי סופרים לפסחים פ"ז ב. אבל איננו מביא חלופי הנוסחאות של המכילתא והספרי.

7 משלי ח' כ"ב.

8 ויקרא כ"ב י"א.

9 מדרש בראשית רבה מ"ג ג'.

10 במדרש שם.

וכן הכוונה בזה, ארבעה קנינים קנה הקב"ה בעולמו ואין צריך לומר שאר הקנינים. וכן סולו לרוכב בערבות"[11], אין הכוונה בזה שהוא מושל על ערבות לבד אבל לא על שאר הרקיעים, אלא הוא רוכב על ערבות וכל שכן שהוא מושל ברקיעים אשר תחתיו.

ויש אומרים שקנין לשון סבה, שכמו שהקן סבה לעוף המקנן בו שבו יוליד תולדות כן אלו הארבעה קנינים הם ארבע סבות לבריאת העולם. ומזה הטעם אנו אומרים בתפלתנו, קונה הכל, כלומר הוא יתברך סבת הכל, סבת הארבע סבות והארבע סבות, סבות לשאר הסבות, ובעבור זה הזכירו בתחלת הברכה אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב כי הם המרכבה[12], והסבה הרביעית לא נזכרה מפני שאין קורין אבות אלא לשלשה וכמו שיברר בפרק הדגלים בקנין ישראל ובקנין בית המקדש. כי בעבור סבת התורה נבראו שמים וארץ וכל אשר בהם וארבע חיות[13] היו בדמות אלו הארבעה קנינים וארבעה יסודות בדמות הגלגלים. . . . (דף ד' חסר מהכתב יד זה ודף ה' מתחיל, אבל את החסר אני ממלא מן הכ"י הנמצא בטריניטי קולג') [מתחלקים לארבע פעולות כמו שיתבאר בקנין שמים וארץ. התורה כנגד ויסוד] האש כדכתיב[14], מימינו אש דת למו, והוא כנגד אריה כמו שאמרו חז"ל[15] שצורת אריה יורדת מן השמים ולוחכת הקרבן ואוכלת אותו, והוא במזרח. שמים כנגד יסוד המים כמו שאמרו חז"ל[16], שא מים, והוא כנגד פני אדם והוא בדרום וחש"ה[17] ואתה תשמע השמים. וארץ כנגד פני שור, דכתיב[18] ורב תבואות בכח שור והוא במערב, כי כן כל המינין הנמצאין בערבוביא הן באדמה. ורוח כנגד נשר, כי רוח צפון תחולל גשם[19], והם כנגד ישראל כמו שאמרו חז"ל[20] כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל. בית המקדש כנגד התכלית שבבית המקדש. שכינה שרויה בין שני הכרובים ומבין שניהם יוצא הקול אל משה דכתיב[21] וישמע את הקול מדבר אליו והוא קול הנבואה שעל ידי אותו קול נודע שמו

11 תהלים ס"ח ה'. ערבות נקרא בפי חכמי התלמוד הרקיע השביעי, שהוא העליון. עיין חגיגה י"ב ב'.

12 ראה זהר בראשית קנ"ד ב' כי אברהם, יצחק, יעקב ודוד המלך ע"ה הם המרכבה.

13 יחזקאל א' ה'.

14 דברים ל"ג ב'.

15 ראה יומא כ"א ב'.

16 בראשית רבה ד'.

17 מלכים א, ח' ל"ט.

18 משלי י"ד ד'.

19 שם כ"ה כ"ג.

20 תענית ג' ב'.

21 במדבר ז' פ"ט.

בגוים כי הוא חכם ויכול ופועל. ודע זה מאד. ואחר שביארתי זה הענין שהוא מבוא לכל הספר אודיעך ענין כ״י הקדוש שהוא האל יתעלה.

פרק ב׳: יש דברים שכליים, רצוני לומר, שהשכל מורה עליהם שהם אמת והם כן כמו שאנו יודעים אותם ואף על פי שלא נכתבו, ואין צריך לומר אם כתבם חכם מן החכמים שנתפרסמה דעתו לעין רואי השמש ונטה לבו אחר קיום האמת וכוונתו להעמידן ולפרסמן, שיותר יש חוזק בידיעת הדברים ההם השכליים שהם כן אחר שחכם ירא אלהים כתבם והוכיח על פי ראיות ברורות שהן כן מדרך החכמה באות ובמופת, על אחת כמה וכמה דאיכא תרתי לטיבותא שהשכל מורה עליהם וכתבם אדון הנביאים ע״ה אשר העידה התורה עליו שראה אלהים פנים אל פנים ודבר עמו כאשר ידבר איש אל רעהו וכתיב[22] ותמונת ד׳ יביט, וכל הנביאים הבאים אחריו החזיקו בתורתו ופרסמו את נבואתו לפי שהיא למעלה במדריגה מכל מדריגות שאר הנביאים שבאו אחריו וכי הוא נאמן בית דכתיב[23] בכל ביתי נאמן הוא, ואם נביא משאר הנביאים היה כותב אותם הדברים לבדו אשר היתה השגתו מכלל השגת שאר הנביאים[24] בשעפים מחזיונות לילה בנפל תרדמה על אנשים היה מקום לבעל הדין לחלוק והיה יכול לומר אחר שהשגת הנביא ההוא בביטול החושים ובדמיון על כל פנים אותם הענינים הם משל ואולי לא נתברר לנביא ההוא ענין המשל ההוא ולפיכך זה אומר ככה וזה אומר ככה ואף על פי שהדעת מורה שהן כן כיון שלפעמים היה הנביא צריך לשאול למלאך הדובר בו „מה אלה אדוני" כמו ששאל זכריהו הנביא ע״ה על שנים זיתים שראה על המנורה אחד מימין הגלה ואחד משמאלה שנאמר[25] והנה מנורת זהב כולה וגלה על ראשה וכו׳ ואחר שבדברי הנביאים כן אין צריך לומר בדברי החכמים שהן חולקין זה עם זה על משנה או בריתא והאחד מפרש אותה כך וחברו החולק עליו מפרש אותה בהיפך ואף על פי שהם אלו ואלו דברי אלהים כאשר אמר אליהו ע״ה ר׳ יהושע אלו ואלו דברי החכמים ז״ל נכתבו בספר[26]. ואם בענין אסור והתר או בענין טומאה וטהרה או בדיני ממונות ואין צריך לומר בדיני נפשות, זה הענין, רצוני לומר, המחלוקת, הוא קשה מאד מאד וזולתי שסמכו עליו הכתוב שאומר[27], אחרי רבים להטות, ואמרו

22 שם י״ב ח׳.

23 שם י״ב ז׳.

24 איוב ד׳ י״ג.

25 זכריהו ד׳ ב׳.

26 ראה גטין ו׳ עמוד ב׳, עירובין י״ג ב׳, חגיגה ג׳ ב׳, פסיקתא רבתי ג׳. כפי הנראה הביא פה המחבר אך הכונה ולא השתדל לתת לנו את דברי החכמים בדיוק.

27 שמות כ״ג ב׳. ראה סנהדרין ב׳ א׳.

בעבור זה יחיד ורבים הלכה כרבים כמעט היו חכמי ישראל בדוחק גדול היכא שלא נתבררה ההלכה כמי, על אחת כמה וכמה אם היינו תולין הנבואה בספק רצוני לומר באפשרות ואין צריך לומר שבהתלות ספק על סבת הסבות ית' שהוא הבורא אשר המציא זה המציאות יש מאין] שהיה קשה זה הספק במאד מאד כמו שחשבו מקצת מן הפלוסופים שאומרים שהעולם קדמון במאד מאד, וכל הדברים הנמצאים בו תחתיות ועליות הם תחת המקרה ושאין שם לא בורא ולא מסדר ולא מנהיג ורבים מרשעי ישראל חשבו זה הענין כדכתיב[28] כחשו בד' ויאמרו לא הוא, חשבו[29] שמקרה אחד לצדיק ולרשע[30], ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל. תאלמנה שפתותיהם ואזניהם תחרשנה ומכל החושב שאין עונש בעשיית רע, ואין שכר לעושה הטוב והישר. ולפי עניית דעתם ארץ נתנה ביד רשע ולתהו נעשה כל המעשה הזה כלומר מעשה המציאות והיה מן הדין לפי זה הדעת הרעה לילך אדם אחר שרירות לבו ואחר מראה עיניו ולתור אחריהם ולאכול ולשבוע ולהותיר ולעשות כל מה שלבו חפץ הן טוב הן רע, אחר שאין לבני אדם יתרון באחריתם, ואם זה הענין כן הוא למה הדין מצוי בעולם ומה בצע בקיומו. טוב כל דאלים גבר ולהיות מפועלי און, הם החושבים שהם חיים בעבור שיאכלו לבד. וכבר נודע באומות רבות שאין להם אמונה ומאמינים על פי המקרה, בעבור שמעולם לא נמצא בהם לא נביא ולא חוזה, שהדין מצוי ביניהם ואוהבים הצדק ושונאים הרשע וכל איש שורר בביתו ומושל בכל אשר לו בבית ובשוק, והם נמשכים אחר היושר והמשפט ובוחרים באנשים טובים שהם אנשי אמת שונאי בצע ועושים מהם שרי אלפים ושרי מאות, שרי חמשים ושרי עשרות כדי שיהיה להם העמדה ולכל הנלוים אליהם, כדי שתתקיים המלכות ביד השכנים בארצותם ויוצא דבר מלכות מלפניהם להיות שוטר ומושל בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה ממדינות המלך אשר דבר המלך ודתו מגיע, פחדו מוטל עליהם ועל כל יושביהם וכל השוטרים והנוגשים אצים לכל פועלי און וכלם ממונים תחת יד המלך וכל דבר המלכות חוזר למלך אחד. ואת כל זה ראתה עיני שמעתיה וכן היא, ומלכותא דארעא מעין מלכותא דרקיעא[31]. ואם רבו המלכים כלם חוזרים לשלטון אחד והוא הפפיור, וכן הישמעאלים לשולטן אחד וכן ישראל בזמן שהיה בית המקדש קיים אם היו מסתפקים בשום ענין היו הולכים לירושלים לבית דין של שבעים ואחד, וחמשה ושלשים מחייבים וחמשה ושלשים מזכים או בהיפך היה הדין

28 ירמיהו ה' י"ב.

29 קהלת ט' ב'.

30 שם. ג' י"ט.

31 ברכות נ"ח א'.

נחתך על פי האחד שעמו קם הרוב. וזהו טעם בית דין שהם שלשה ועשרים או אחד ושבעים. ואחר שאותם שאין להם אמונה ואינם יראים מן העונש כן, על אחת כמה וכמה ישראל שהם גוי אחד בארץ ויש להם תורת אמת מפי נביא האמת ויש לכולם אל אחד שיש להם לאהוב הצדק ולשנוא את הרשע, אחר שצוונו הקב"ה בתורתו[32] ובחרת בחיים והודיענו על ידי נביאו ע"ה ירמיהו הנביא[32a], גדול העצה ורב העלילה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, ולהאמין אמונה נכונה שרירא וקיימא באל שהוא גדול וגבור ונורא אשר כל מעשיו צריכין לו יתברך והוא אינו צריך לזולתו, ובדברו נתהוו כל הנבראים ועל פי דברו עומדים והוא המניע את כולם והוא המחיה את כולם והוא המעמידם לעשות פעולת רצונו, פועל אמת שפעולתו אמת וכולם הם פועלים כפי אשר נגזר עליהם כמו שיתבאר בקנין שמים וארץ. אין לפניו לא עולה ולא שכחה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד וגם אין שנוי רצון לפניו ולא שמחה ולא עצבות, ולא עצלות ולא מהירות, לא כבדות ולא קלות ולא עייפות ולא שום דבר מהדברים הנמצאים בנבראים העליונים ולא צריך לומר [בנבראים] התחתונים. הוא אחד ושמו אחד ורצונו וחכמתו ויכולתו הכל אחד ונשגב לבדו ואין זולתו. וכל אדם חייב להשתדל לעשות המעשים המביאים את האדם לידע אותו ולאהבו ולדבקה בו ומשם והלאה יראה פני קונו בעין שכלו, יתעלה הודו ותתנשא מלכותו אמן ואמן.

פרק שלישי: נתברר על פי החכמים[33] ז"ל שהתנועה הושמה באדם או בבעלי חיים שאינם מדברים לבקש הנאות, והם הדברים המועילים אליהם או לברוח מן המגונה מענינים המזיקים אליהם, והתנועה שאינה באחד משני הפכים, היא במקרה. ותנועת הגלגלים היא לבקש הנאות כלומר הם מתנועעים תמיד בהתמדה ידועה כדי לעשות רצון יוצרם ובעשותם זה, הבורא יתברך ישפיע עליהם טובו. כי ההתמדה התמידית בלי שנוי, רצוני לומר מהירות תנועת הגלגלים ופעם בתנועה שאינה מהירה מורה על כח המניע אותם. ובהיותם מתנועעים הם פועלים, אבל תנועתם אינה לברוח מן המגונה, שאין ענין המגונה מצוי אצלם כי אם בבעלי חומר אשר בעפר יסודם. והשם ית' אינו בעל תנועה לפי שאינו צריך לזולתו ואינו ירא מזולתו. שכל בעל תנועה הוא גוף וכל גוף יש לו גבול ויש לו התחלה וגם כן סוף. והשם יתברך אינו גוף ולא כח בגוף ובעבור זה אין לו מקום[34]. אדרבה הוא מקום העולם ואין העולם מקומו, ומפני זה קרוא מקום, ואין לו התחלה כי הוא משכיל בפועל

32 דברים ל' ט'. כנראה המלה „בחיים" המחבר מפרש בחיים הנצחיים.

32a ירמיה ל"ב י"ט.

33 ראה הפרקים הראשונים במורה נבוכים חלק ב' הדנים בתנועה.

34 פסיקתא רבתי כא. פירוש על ספר יצירה לר"י ברצלוני 129 שורה ג'.

תמיד ולא בכח. כי אם היה משכיל בכח יתחייב שיהיו שנים כאשר באר הר"ם במז"ל בחלק הראשון בפרק ס"ח בענין שהוא השכל והמשכיל והמושכל: דרך משל כי האדם קודם שישכיל דבר הוא משכיל בכח וכישכיל דבר אחד כאלו תאמר[35] שהשכיל זה האילן הרמוז אליו והפשיט צורתו מהחומר שלו וצייר הצורה מופשטת שזהו פועל השכל, אז הוא משכיל בפועל ושהשכל אשר עלה בידו בפועל, הוא צורת האילן המופשטת אשר בשכלו, כי אין השכל דבר זולת הדבר המושכל. הנה כבר התבאר לך כי הדבר המושכל הוא צורת האילן המופשטת והוא השכל ההווה בפועל ואינו שני דברים, [ה]שכל וצורת האילן המושכלת. כי אין השכל בפועל דבר זולת מה שהושכל, והדבר אשר בו הושכלה צורת האילן והופשטה אשר הוא המשכיל, הוא השכל ההווה בפועל בלא ספק. כי כל שכל פעולו הוא עצמו ואין השכל [בפועל] דבר [אחד] ופעולו דבר אחר, כי אמתת השכל ומהותו היא ההשגה ולא תחשוב כי השכל בפועל דבר אחד נמצא לבדו נבדל מן ההשגה, וההשגה ענין אחד[36] אבל גוף השכל ואמתתו השגה. וכשתניח שכל נמצא בפועל הוא ההשגה למה שהושכל וזה מבואר". עכ"ל. ואמר עוד, „אמנם כשהוא בכח כאלו תאמר זה השכל ההיולאני אשר בראובן הוא שכל בכח וכן זה האילן הוא [ה]מושכל בכח ואלו שני דברים בלא ספק. וכשיצא לפועל ותהיה צורת האילן מושכלת בפועל, אז תהיה הצורה המושכלת הוא השכל, ובשכל ההוא עצמו, אשר הוא השכל בפועל, הופשטה והושכלה כי כל מה שיש לו פועל נמצא, הוא נמצא בפועל, הנה כל שכל בכח ומושכל בכח הם שנים. וכל מה שהוא בכח אי אפשר לו מבלתי נושא, סובל הכח ההוא כאדם דרך משל, ויהא הנה שלשה דברים, האדם הנושא הכח ההוא והוא משכיל[37] בכח והכח ההוא, והוא השכל בכח, והדבר המזומן שיושכל, והוא המושכל בכח כאלו תאמר[38] [בזה המשל] האדם והשכל ההיולאני וצורת האילן, ואלו שלשה ענינים חלוקים, וכשהגיע השכל בפועל יהיו השלשה ענינים אחד. ולא תמצא לעולם השכל דבר אחד והמושכל דבר אחר אלא כשילקחו בכח וכאשר בא המופת שהבורא יתעלה הוא שכל בפועל תמיד [ואין כח בו כלל כמו שהתבאר וכמו שיבא עליו המופת ולא יהיה פעם ישיג ופעם לא ישיג, אבל הוא שכל בפועל תמיד[39]] התחייב שיהיה הוא והדבר ההוא המושג דבר אחד והוא עצמו

35 במורה נבוכים הגירסא לפנינו היא כ ש ה ש כ י ל.

36 בדפוס „ענין אחר בו".

37 בכ"י מושכל.

38 בדפוס „אמרת".

39 [ ] כל זה חסר בכ"י של בית מדרש לרבנים בניו־יורק וגם בכ"י של טריניטי קולג'. כפי הנראה החסר בא בשגיאה ע"י המלה תמיד תמיד. ומענין לדעת אם המחבר

ופעולת ההשגה גופה אשר בה יאמר משכיל הוא גוף השכל אשר הוא עצמו אם כן הוא שכל, ומשכיל ומושכל לעולם" עכ"ל. ואמנם הוא נקרא משכיל בפועל תמיד רצו לומר שבהיות הבורא ית' בורא העולם ומחדשו כמו שיתברר בקנין שמים וארץ בפרק שני לא נתחדש לו ית' דבר אחר הבריאה שלא היתה בו קודם הבריאה בדרך משל כמו הבנאי שבונה בית אחר שצורת אותו בית אשר הוא בונה חקוקה בשכלו קודם הבנין ובעבור זה נקרא אומן. ויש מי שיאמר, והוא אמת, שמשכיל בפועל ממש, ומעת שנמצא הוא ית' נמצא רצון פעולתו עמו, ואם לא כן נמצא שיש שנוי רצון בדבר. ואמנם בארתי זה הענין בקנין בית המקדש בפרק שני. ואף על פי שהדיבור במה שלא יושג זולתי והמחשבה במה שלא תשלם בה ההסכמה מחלוקת ודי לנו במה שהעידה תורתנו הקדושה על זה ושלא להכניס את עצמי בדברים שהדיבור בהם חטא ואשמה אי אפשר מבלתי ביאור מעט רמזנו ומי שיבין יבין והוא זה. היות ההוויות שבע וכנגדם שבעה כוכבי לכת וכנגדם ששת ימי המעשה והשביעי קודש וכנגדם[40] שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך[41] והשביעית תשמטנה ונטשתה[42], ושבע שבתות שנים[43] ושנת החמשים[44] ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו. כל הדברים ישובו להווייתן הראשונה כמו שהיו מתחלת הבריאה, וכן היה וכן יהיה תמיד חוזרין חלילה וזהו שאמר בפרקא קמא דמסכתא ע"ז[45] שתא אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב (מבני אדם)[46] והוא אמת כי כל העולם לא יהיה חסר זולתי בעלי חיים מדברים ושאינם מדברים. ואחר שהגלגלים יתנועעו כאשר בתחלה למה יהיה חרב אותו האלף השביעי ממין בעלי חיים מדברים ושאינם מדברים? ובעבור זה או תפסד כל ההמציאות כולה כמאמר החכמים ז"ל והוא דעת אפלטון[47] או תהיה תנועת הגלגלים בלתי ישרה ומסודרת ומכוונת כמו שהיה העולם כן קודם בריאת העולם כמו שפירש חכם אחד[48], קודם בריאת העולם היתה תנועת הגלגלים בלתי מסודרת ומכוונת ואחר כך כשרצה הבורא ית' סידר אותן

בעצמו החסיר את זה בשעה שהעתיק מן המורה או אחד מן המעתיקים כשהעתיק את הארבעה קנינים.

40 ויקרא כ"ה ג'.

41 שמות כ"ג י"א.

42 ויקרא כ"ה ח'.

43 שם כ"ה ו'.

44 שם. המחבר מביא את הפסוק לא בשלמות.

45 אין זה בע"ז אך בסנהדרין צ"ז א' ובר"ה ל"א א'. אמנם יש מאמר בע"ז מעין זה אשר גם הוא נזכר בסנהדרין שם.

46 הגירסא לפנינו חסר „מבני אדם". כפי הנראה כי מבני אדם פירושו של המחבר.

47 ראה מורה חלק ב' פרק י"ג הדעת השניה על התנועה.

48 ראה מורה חלק ב' פרק י"ג, הדעת השלישית.

התנועות ואח"כ נתהווה זאת המציאות על סדר דרך נכון כמו שיתבאר בפרק שאחר זה, ו„ברא"[49] כמו לב טהור ברא לי אלהים[50], והלב כבר הוא עמו וכן אשר ברא ששון ושמחה[51], ודע זה. ומכאן יתבאר לך מה שאמרו המפרשים[52] מכאן שהיה בורא עולמות ומהריבן עד שברא את אלו ואמר דין הניין לי ודין לא הניין לי, ודע זה מאד, ואשוב לבאר קנין התורה כי לא מלבי.

פרק ד': היה מתבונן באלו המדרשות אשר אביאם בזה הפרק ובפרקי זה הקנין כי כתבתים הנה לענין שיתבאר לך ממנו סוד מופלא ובו התבונן כי תחלת מחשבה סוף המעשה ובכל קנין וקנין יתבאר זה הענין עצמו להראותך שעיקר כוונת בריאת העולם היתה בעבור האדם וכל הנמצאים זולתו לא בראם השם יתברך כי אם לטובת האדם, רצוני לומר לעבודת האומה אשר בה נתקיימה צורת האדם, בעשותם רצונו ית' וכשאין עושים רצונו של מקום הם במקל ורצועה ביד הבורא יתברך לייסרם ולהענישם. ועתה אודיעך ענין המדרשות. אמרו חז"ל[53] כי אלפים שנה קודם בריאת העולם ברא הקב"ה את התורה שנאמר[54] ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום וגו' וכתיב[55] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי וכו'. וחקות שמים, הם תנועת הגלגלים, וארץ, היא ההוויה והוויתה על סדר נכון לא תשתנה. וההפסד הענינים ההווים בארץ בסבת תנועת הגלגלים. התבונן במה שאמרו חקות שמים וארץ ולא אמר שמים וארץ, ע"כ, והבן זה.

ועוד אמרו[56] ויהי ערב ויהי בקר יום הששי[57], מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל יקבלו התורה מוטב ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו והיינו דכתיב במתן תורה[58] ארץ יראה ושקטה ואחז"ל[59] אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא מתחלה קודם שקבלו ישראל את התורה יראה ואחר שאמרו נעשה ונשמע שקטה. ואם תאמר אחר שהתנאי לא היה אלא בעבור ישראל למה הוצרך הבורא ית' להוליכה

49 ראה באורו של אברהם אבן עזרא על הפסוק בראשית ברא.

50 תהלים נ"א י"ב.

51 מהשבע ברכות של חתנים אשר כבר נזכרו בכתובות ח' א'.

52 בראשית רבה ג' ז'.

53 שם ח'.

54 משלי ח' ל'.

55 ירמיהו ל"ג כ"ה. פירושו של המחבר הוא על פי הגמרא פסחים ס"ח ב'. ראה מורה חלק ג' פרק י"ג.

56 שבת פ"ח, א'; ע"ז ג' א', וה' א'.

57 בראשית א', ל"א.

58 תהלים ע"ו ט'.

59 פסחים פ"ח א'; ע"ז ג' א'.

אצל בני שעיר ואצל בני תימן, כמו שאמרו בפרקא קמא דע"ז[60] ויאמר ד' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן וגו'[61], מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן[62] אלא מלמד שחיזר הקב"ה עם התורה על כל אומה ולשון שיקבלוה ולא קבלוה, כלומר לא רצו לקבלה עד שבא לישראל וקבלוה דכתיב[63] ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה הקב"ה ההר על ישראל כגיגית ואמר להם אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. ומה שאמרו חז"ל[64] שהיו שואלים בני שעיר מה טיבה והשיב להם לא תרצח אמרו לו אין אנו יכולים לעמוד בה שהרי אבינו עשו נתברך בחרב דכתיב[65] ועל חרבך תחיה. וכן בני תימן. ועל דרך האמת אינה נאותה להם כמו שביארתי בפרק רביעי מקנין ישראל. וכן מה שאמרו שם, הבורא יתברך עשה כך כדי שלא יהא להם פתחון פה ליום הדין ולומר אילו היית נותן לנו התורה כמו שנתת להם היינו מקיימין אותה וכל אותו הענין. ועל דרך האמת לא היה השם נותן להם כי אם שבע מצות של בני נח שהן נאותים להם והמקיים אותן השבע מצות הוא חסיד מחסידי אומות העולם, ואעפ"י שכבר נצטוו בהם מאדם ואילך וגם כן מנח שניתוסף לו מצוה שביעית שהיא אבר מן החי, רצה הקב"ה להקדישם בקדושת שבע כדי שתפסק מהם זוהמת הנחש כפי גודל המדריגה שישכילו כולם באלהותו ית' מה שהיה ראוי להם בהשגה ההיא וכן בגלוי עריות ושפיכות דמים וגזל ושאר המצות. וכן ישראל אף על פי שנצטוו בהם, שכולם היו נקראים בני נח עד שנתקדשו במעמד הקודש של הר סיני, נצטוו בהם אחר כך בסיני וכמו כן נצטווינו בשבת אף על פי שכבר נצטווינו במרה. ובני נח אפילו אותן השבע מצות שהן התורה שלהם לא רצו לקבלן כמא דכתיב[66] עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים. ראה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח ולא קיימום, עמד והתירם להם. התירם סלקא דעתך, אלא אימא עשאם להם כהיתר, כלומר כמו שישראל בלתי התורה אין להם קיום והם נתונים תחת יד האומות בעברם על המצות, כך מן הדין שיקרה לבני נח באותן השבע. אבל הקב"ה ית' בשביל טובתן של ישראל התירם להם בעולם הזה ומקיימם ואינו מענישם בעברם עליהן בעולם הזה כדי שלא תרבה על הארץ חית השדה, שנאמר[67], מעט מעט אגרשנו מפניך, והעולם הוא עומד בעבור ישראל שהם

60 ע"ז ב' ב'.

61 דברים ל"ג ב'.

62 הגירסא בגמרא פארן. ראה דקדוקי סופרים בע"ז על השנויים.

63 שמות י"ט י"ז.

64 מכילתא יתרו ה' וספרי דברים של"ג.

65 בראשית כ"ז מ'.

66 חבקוק ג' ו'. ראה ע"ז ב' ב', ובבא קמא ל"ח ב'.

67 שמות כ"ג ל'.

מקיימים אותן השבע מצות בכלל שאר המצות שנצטוו עליהן וזהו שאמרו שם[68], תנה לנו אותה מראש ונעשינה כדאיתא התם. ואשוב להשלים הענין שהתחלתי בו ואומר כי תוספת הששי[69] כלומר בהא הידיעה הוא הששי הידוע, הוא רמז לששה בסיון שבו ניתנה התורה לישראל והיא כלי חמדה שבו ברא הקב"ה עולמו שנאמר[70] ואהיה אצלו אמון, ודרשו חז"ל[71] אל תקרי אמון [אלא אומן][72] אמרה התורה אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה בי היה מסתכל ובורא את עולמו ובי נתיעץ שנאמר[73] לי חכמה ותושיה אני בינה לי גבורה והוא צירוף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ. וחכמה, שם דבר. ובינה, מבין דבר מתוך דבר וגבורה שגוזר על שני הפכים ומעמידן כאחד כמו שמים[74], אש ומים, וזהו עושה שלום במרומיו[75], והאדם המורכב מארבעה הפכים ומעמידן יחד והבן זה.

ולמה נקראת התורה תושיה לפי שהיא מתשת כחו של יצר הרע[76] ואמרו חז"ל באבות[77] חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה אף על פי שלא היתה הידיעה לישראל בזאת המעלה שיש לכלי היא חיבה יתרה נודעת להם באותה התורה שנתן להם הקב"ה שבה ברא העולם, שנאמר[78] כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו ואחז"ל במדרש[79] מי שלוקח מקח מן השוק אינו לוקח בעליו עמו ובמקח שנתתי לכם לקחתם אותי עמו כדכתיב[80] ויקחו לי תרומה, והתורה היא תרומתו של הקב"ה דרך [העולם] מי שלוקח מקח מן השוק הלוקח שמח ובעלי המקח עצבים, ובמקח שלקחתם אתם שמחים ואני עמכם שנאמר[81] צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו. ביום חתונתו זה סיני וביום שמחת לבו זה מתן

68 ע"ז ג' א. ראה מכילתא יתרו.

69 הששי הנזכר בבראשית א' ל"א. זו היא דרשת ריש לקיש שבת פ"ח א' וע"ז ג' א', וראה שם רש"י.

70 משלי ח' ל'.

71 בראשית רבה א'. ראה שם פירושו של הרז"ו והערה ל"ג של בובר בתנחומא בראשית.

72 אלא אומן חסר בכ"י.

73 משלי ח' י"ד. בכ"י חכמה תחת עצה. מזה ברור כי המחבר סמך על זכרונו וכתב את הפסוק בעל פה.

74 חגיגה י"ב א', בראשית רבה ד' ח' במדבר רבה י"ב ד.

75 איוב כ"ה ב'.

76 סנהדרין כ"ו ב'. שם הגירסא, שהיא מתשת כחו של אדם.

77 אבות ג' י"ח.

78 משלי ד' ב'.

79 שמות רבה ל"ג בשנוי לשון.

80 שמות כ"ה ב'.

81 שיר השירים ג' י"א.

תורה[82]. וכבר ידעת[83] שכל שלמה האמור בשיר השירים קודש חוץ מהאלף לך שלמה[84]. והתורה היתה כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה ובימינו של הקב"ה[85] שנאמר[86] מימינו אש דת למו. והתורה היא קרויה עץ חיים שנאמר[87] עץ חיים היא למחזיקים בה. ללומדים בה לא נאמר אלא למחזיקים בה. והאדם קרוי עץ שנאמר[88] כי האדם עץ השדה. ויש לדעת איזו מחשבה קדמה אם מחשבת התורה למחשבתן של ישראל או מחשבת ישראל למחשבת התורה. ורז"ל אמרו[89] מחשבתן של ישראל קדמה לכל שנאמר[90] זכור עדתך קנית קדם, וממה שאמר הכתוב עוד[91] אז ראה ויספרה אז ראה הקב"ה שהעולם היה עתיד להבראות ויספרה לתורה לפי שהם חיים למוצאיהם[92]. בפה הכוונה כמשמעה, כלומר הכין את התורה ברמ"ח מצות [עשה] כמנין רמ"ח איברי האדם ולכך נאמר באדם[93], הוא עשך ויכוננך, וגם חקרה בשס"ה מצות לא תעשה ואז „ויאמר לאדם"[94] משמע שכבר היה אדם. ודע זה הפרק והפרק הבא אחריו אפרש אותו על דרך האמת.

פרק ה': דבר ידוע הוא שאלמלא התורה לא היה נודע לבני אדם מי הוא הבורא יתעלה ולא כח אלהותו ועל זה רצה הקב"ה ית' אחר בריאת העולם להשרות רוח נבואה על בני אדם, כדי שיבינו וישכילו בכל אשר יעשו, גם שיתברר להם שאין כמוהו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת וזאת התורה לא ניתנה אלא לישראל כמו שיתבאר, ועוד יתבאר בקנין ישראל בפרק רביעי. ולא שרה רוח נבואה כי אם על ישראל, כמו שיתבאר בקנין בית המקדש בענין הקרבן בפרק ט"ו, וזהו שאמר יהושע ע"ה[95], ומה תעשה לשמך הגדול. וטעם היותה כתובה אש שחורה על גבי אש לבנה[96] להודיעך שכל מי שמשחיר

82 שיר השירים רבה שם על הפסוק, אבל הגירסא שם וביום שמחת לבו אלו דברי תורה תחת מתן תורה. ובתענית כ"ו ב' שם הגירסא: ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש.

83 שבועות ל"ה ב'.

84 שיר השירים ח' י"ב.

85 דברים רבה ג'.

86 דברים ל"ג ב'.

87 משלי ג' י"ח. ראה תענית ז' א'.

88 דברים כ' י"ט.

89 בראשית רבה א' ד'.

90 תהלים ע"ד ב'.

91 איוב כ"ח כ"ז.

92 משלי ד' כ"ב.

93 דברים ל"ב ו'.

94 איוב כ"ח כ"ח.

95 יהושע ז' ט.

96 ראה ויקרא רבה י"ט ג', שיר השירים רבה ה' ה', עירובין כ"א ב' כ"ב א', וע"ז ג', ב'. כן זהר בראשית קי"ח ב', וקי"ט א' וב'.

את עצמו עליה יזכה לחזות נועם הבהיר שהרשעים נידונין בו שנאמר[97], הנה יום בא בוער כתנור וכו', וצדיקים מתרפאין בו שנאמר[98] וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה, והוא מאמר חז"ל[99] אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר[100] זאת התורה אדם כי ימות באהל. והיותה קרויה אור שנאמר[101] כי נר מצוה ותורה אור ללמדך שכמו שבאור האדם משיג את הענינים ומוציאם אל אמיתותם כן על פי התורה משיגים כל הענינים הנמצאים ולזה רמזו חז"ל[102] במאמר[103] יהי אור ויהי אור. רצה הקב"ה שיצא מאתו אור מהכח אל הפועל והוא האור שיסתכל בו האדם מה למעלה מה למטה ושיסתכל מסוף העולם ועד סופו ושלא יתעלם מן האדם דבר. ובחטא אדם הראשון נסתלק ונגנז שנאמר[104] מה רב טובך אשר צפנת וגו' ואף על פי שאנחנו רואין הענינים כתובים ומבוארים בתורה הם נעלמים ממנו ולזמן שיבא הגואל יחזרו כל הדברים להוייתן הראשונה ואז תפקחנה עיני עורים ונהיה תמהים על הסתרתם שכל כך הם מבוארים בתורה. ומפי מורי שמעתיה כי בפרשת „זה ספר"[105] היתה ידיעה לרבנן סבוראי כל הדורות שבאו מאדם ועד הנה וכל הדורות שהיו עתידין לבוא וענינים אחרים שהם כמו גוזמא לשומע וכל שכן בידיעה ועל זה נאמר[106], וכל בניך למודי ד'. ולזה הענין השיג משה רבנו עליו השלום יותר מכל הנבראים אשר היו לפניו חוץ מאדם הראשון[107], ואף על פי שהיתה ידיעת אחורים דכתיב[108] וראית את אחורי ופני לא יראו, משמע שהידיעה הראשונה שהיתה לאדם הראשון היתה ידיעת הפנים, ובאותה ההשגה שהשיג משה רבנו ע"ה השיגו הנביאים במקצת, וכן דוד, ושלמה בהתפללו לבורא[109] ונתת לעבדך לב שומע, וניתן לו, וחיבר שלשה ספרים ברוח הקדש. שיר השירים, חיבר אותו הספר בדרך שיר, לפי[110] שדבר מארז אשר בלבנון עד האזוב אשר בקיר, בענין זה לא השיג

97 מלאכי ג' י"ט.
98 שם ג' כ'.
99 ברכות ס"ג ב', שבת פ"ג ב', גטין נ"ז ב'.
100 במדבר י"ט י"ד.
101 משלי ו' כ"ג.
102 חגיגה י"ב א'.
103 בראשית א' ג'.
104 תהלים ל"א כ'.
105 בראשית ה' א'.
106 ישעיהו נ"ד י"ג.
107 ראה כוזרי מאמר א' מענה צ"ה.
108 שמות ל"ג כ"ג.
109 מלכים א', ג' ט'.
110 מלכים א', ה' י"ג בשנוי לשון.

זולת כמוהו, וזהו דכתיב[111] ויחכם מכל האדם. וענין שני שסיפר בו ענין גלות מצרים וגאולתו ובאותו זמן היתה כנסת ישראל עם הקב"ה ככלה עם החתן כמו שיתבאר. וספר שני, משלי, לפי שהוציא דבר מתוך דבר[112] שלשת אלפים משל, וכמו שאמרו במדרש[113] סיפק חבל בחבל עד שדלה את המים, גילו הענין. וכן קהלת שיסדו על פי המוסר שכל אדם יהיה נזהר מלעשות עיקר מזה העולם הכלה. והיות התורה קרויה עץ חיים לפי שלא ניתנה אלא באלף שלישי לבריאת עולם שהוא חמישי לבריאתה [לבריאת התורה] כמו האילן[114] שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לד'. אמרו חז"ל[115] אחליה לקדושתיה והדר אכליה, ובשנה החמישית יאכל כל פריו. וכן בשני אלפים הראשונים ובשנה השלישית שהוא אלף ראשון לבריאת העולם לא אכל ממנה אדם כי אם ירק עשב כמו הבהמות. ונח בהיותו פרוש מאנשי דורו נתקדש בתמימות ובצדקות, הותר לו הכל אחר שיצא מן התיבה, והיא היתה הפריה[116] דכתיב[117] ויחל נח איש האדמה ויטע כרם. ואמרו חז"ל[118] ויחל מלשון חולין. ויטע כרם נטע זאת הנטיעה לישראל שהם קרויים כרם שנאמר[119] כי כרם ד' צבאות בית ישראל. וישת מן היין[120], והוא יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. וישכר ויתגל בתוך אהלו[121] שתה יותר מדאי כלומר השיג רוחנית ולפיכך ויתגל שלא היה מרגיש בגנות איברי המשגל כאדם הראשון קודם שחטא, ע"כ[122]. ויש מפרשים זה[123] בלשון גנאי, שנמשך אחר חטאו של אדם הראשון ודע זה. ובשנה החמישית יאכל כל פריו, כי כבר עשה בה מעשה אברהם כשהושלך לכבשן האש, ויצחק שנעקד על גבי המזבח עד שבא משה וקבלה ונתנה לישראל. וחז"ל אמרו[124] שאפילו עירובי תבשילין קיים אברהם אבינו ע"ה דכתיב[125] כי

111 שם ה' י"א.

112 שם ה' י"ב.

113 שיר השירים רבה א' ח'.

114 ויקרא י"ט כ"ג–כ"ד.

115 ברכות ל"ה א'. על דבר הגירסא ראה דקדוקי סופרים שם הערה פ'.

116 ראה פרקי דרבי אליעזר פרק כ"ג.

117 בראשית ט' כ'.

118 בראשית רבה ל"ו ג'.

119 ישעיהו ה' ז'.

120 בראשית ט' כ"א.

121 שם.

122 כנראה עד כאן מדברי רבו, ואם זהו רבו הריטב"א אז אנחנו יכולים לדון מזה על הפעולה של החכמה הנסתרה על השכל הישר.

123 ראה ברכות מ' א'.

124 יומא כ"ח ב' שם בשנוי לשון קצת. כן ראה מדרש תנחומא–בובר, וילנה–צד נ"ח הערה ח'.

125 בראשית י"ח י"ט.

ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד' וגומר. וכתיב[126] עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרתי, מצותי חקותי ותורותי. ויעקב קיים מצות עירובי תחומין דכתיב[127] ויבן לי בית. יהודה[128] קיים מצות ייבום, שבט לוי[129] קיימו מצות ברית מילה, ובעבור זה אמרו חז"ל[130] בן חמש שנים למקרא, שקודם זמן זה לא יתקיים הלימוד בתינוקות כמו שאמר שמואל לרב שילא[131], בר חמש ובר שית קביל, פחות מיכן לא תקביל.

פרק ששי: אחר שמעלת התורה היא כל כך גדולה שנותנת חיים לעושיה ומאשרת לתומכיה חייב כל בר ישראל לעשות המצות ולהיות בהם משתדל כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה[132], ועל זה נאמר[133] והלכת בדרכיו שהרי הבורא יתברך לא נשתבח כי אם במעשה דכתיב[134] ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות. כי אור השמש בלתי התנועה מהגלגל שלו לא יעשה מלאכתו, והזכיר בויכלו שלש פעמים מלאכתו האחד כנגד עולם העליון, והוא עולם השלום וזה שאמר[135] ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. ויכל לשון חמדה כמו[136] ותכל נפש דוד שתרגומו וחמידת. והשני כנגד עולם הנשמות וזהו שאמר[137] וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה ובאותו עולם שובתין ונחין כל הנשמות. והשלישי כנגד עולם השפל, וזהו שאמר הכתוב[138] ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת וכו'. כי הברכה מצויה בזה העולם ובעבור זה אנו אומרים אותו שלש פעמים, שתים בעמידה, אחת בתפלה ואחת לאחר התפלה, לפי שאין ישיבה למעלה, ואחת על השלחן כנגד זה העולם השפל. ואמרו חכמים ז"ל[139] מי שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא

126 שם כ"ו ה'.

127 שם ל"ג י"ז. ראה בראשית רבה ע"ט ו' והפסיקתא רבתי כ"ג הערה צ"א. גם פה כלם דורשים מן ויחן את פני העיר ולא מן ויבן לו בית.

128 בראשית רבה פ"ה על הפסוק ויאמר יהודה לאונן.

129 תנחומא בהעלותך, במדבר רבה ט"ו, ספרי דברים על הפסוק „ובריתך ינצרו" (דברים ל"ג ט').

130 אבות ה' כ"א.

131 ראה ב"ב כ"א א' והדקדוקי סופרים שם.

132 אבות א' י"ז.

133 דברים כ"ח ט'.

134 בראשית ב' ג'.

135 שם ב' ב'.

136 ראה שמואל ב' י"ג ל"ט והפרושים שם.

137 בראשית ב' ג'.

138 שם.

139 אבות ג' י"ז. גם פה לא דקדק בלשון. הסדר הוא כמו באבות דרבי נתן.

דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין שאפילו באות כל רוחות שבעולם ונושבות בו אינן מזיזין אותו ממקומו. אבל מי שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין שבמעט רוח שינשב בו יעקרנו ממקומו דכתיב[140] והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה לא תשב. וחכמים ז"ל אומרים[141] תשובה ומעשים טובים כתרים לפני הפורענות. ודוד המלך אמר[142] אשרי איש ירא את ד' במצותיו חפץ מאד. כלומר מי שיחפוץ במצות ומשתדל לעשותם הוא נראה שירא את ד'. ומה שאמר החכם[143] במצותיו ולא בשכר מצותיו יתברר בקנין ישראל גבי עבודה מאהבה בענין אברהם[144]. ואמר עוד[145] לא עם הארץ חסיד כלומר שלא יהיה לו יכולת להגיע לתכלית האחרון מן העבודה כי אם על פי התורה. והנביא אמר[146] כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ד' עושה חסד משפט וצדקה בארץ, כי באלה חפצתי נאם ד'. כי לימוד בלי מעשה הוא כחכמה בלי מלאכה שלסוף בטלה[147].

הנה נתבאר קנין התורה באר היטב ונתבאר מזה הקנין שבלתי זה הקנין לא היה הקב"ה בורא עולמו וגם אינו עומד כי אם בעבורו, רצוני לומר בעבור זה הקנין. והשם ית' שברא העולם לא לצרכו בראו אלא לצורך ברואיו בעשותם רצונו, ישפיע עליהם טובו; וברצונו בראו, ולהודיעם ענין אלהותו, כי היא הידיעה שהיא המעולה שבכל הידיעות, וידיעה בלתי פועל אינה מושגת.

ואחר שבארתי זה הקנין אשוב לבאר קנין שמים וארץ בעזרת המעמידם.

המאמר השני, קנין שמים וארץ.

שמים וארץ קנין אחד שנאמר[148] השמים כסאי והארץ הדום רגלי, וכתיב[149] מלאה הארץ קניניך וכו' ויש מוכיחים זה הקנין ממה דכתיב[150] קונה שמים וארץ, ונכון הוא.

פרק א': האמונה הנכונה והישרה היא להאמין שהשם ית' ברא עולמו תחילה יש מאין והיא אמתת תורתנו הקדושה, ומאותו היש הוציא כל הדברים

140 ירמיהו י"ז ו'.
141 אבות ד' י"א.
142 תהלים קי"ב א'.
143 ע"ז י"ט א'.
144 בפרק י"ב.
145 אבות ב' ה'.
146 ירמיהו ט' כ"ג.
147 אבות ב' ב'.
148 ישעיהו ס"ו א'.
149 תהלים ק"ד כ"ד.
150 בראשית י"ד כ"ב.

הנמצאים בעולם, עליון ותחתון, רצוני לומר, שאותו היש נתהווה לשני חמרים ומהחומר האחד פעל ועשה כל הדברים העליונים ומהחומר השני פעל ועשה כל הדברים הנמצאים תחת גלגל הירח, והוא מאמר ר' אליעזר הגדול[151], שמים מאיזה מקום נבראו, מאור לבושו של הקב"ה, לקח ונטה כשלמה והיו נמתחים והולכים שנאמר[152] עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה. והארץ מאיזה מקום נבראת, משלג שתחת כסא הכבוד לקח וזרק שנאמר[153] כי לשלג יאמר הוי ארץ, ביאר שחומר השמים בלתי חומר הארץ, ושהם שני חמרים נבדלים מאד, האחד מיוחס לו ית' למעלתו וגדולתו והוא מאור לבושו, והחומר האחר רחוק מאתו ית' וזהרו, והוא החומר התחתון ושמהו משלג שתחת כסא הכבוד. ושנה זה הענין בבראשית רבה[154], רבי אליעזר אומר כל מה שיש בשמים ברייתו מן השמים וכל מה שיש בארץ ברייתו מן הארץ. ויש מי שסובר שהכל נברא מחומר אחד שנאמר[155] האומר לחרס ולא יזרח, כמו שהוכיחו במדרש[156], משל לשני עבדים וכו'. וכל מה שברא הקב"ה הכל בראו במאמר ולא ביגיעה ולהפלגת זה הענין אמרו[157] בהבראם[158] בהא בראם כמו שאדם אומר "הא" בלא נענוע שום אבר כך הקב"ה ית' ברא הכל בלי יגיעה. ואמרו[159] שהעולם הבא נברא ביוד שנאמר[160] כי ביה י"י צור עולמים, אל תקרי צור עולמים אלא יצר עולמים. ויש מפרשים צור עולמים חוזק שני העולמים. ועתה שמע הדברים איך נתהווה זה מזה ועל איזה ענין נתהוו ככה, רצוני לומר באותו סדר ותוכל לדעת בביאור שהכל היה בכוונה ידועה. ולאחר שהוציא יש מאין, לא פעל ועשה כי אם יש מיש והכל בדרך הטבע אשר נתגלה כאשר עלה במחשבה וגזר שיהיה כך לא נשתנה כי אם בדברים שהתנה בהם בעת היצירה כי כן רצה הוא ית' והענינים האלו יתבארו בפרקי זה המאמר מזה הקנין, והבן זה.

פרק שני: דע כי הבורא ית' תחילת כל הדברים שברא, ברא יש מאין כלומר מלא דבר עשה דבר שיש בו ממש, וזה הענין ביאר אותו משה רבנו

151 פרקי רבי אליעזר ג'. ראה מורה ח"ב פרק כ"ו. כן ראה „למודים ביהדות" של שעכטער חלק א' צד ס"ח וס"ט.

152 תהלים ק"ד ב'.

153 איוב ל"ז ו'.

154 בראשית רבה י"ב.

155 איוב ט' ז'.

156 בראשית רבה ב' א'.

157 שם י"ב י'. מנחות כ"ט ב'.

158 בראשית ב' ד'.

159 מנחות כ"ט ב' בראשית רבה י"ב.

160 ישעיהו כ"ו ד'.

ע"ה בפסוק[161], והארץ היתה תהו ובהו, ותהו הוא דבר שאין בו ממש כאדם שתוהא ומשתומם על תהו שבו, כלומר שאין אדם יכול לקרא לו שם מהו אותו הדבר, ואחר כך ובהו, כלומר „בו הוא", אף על פי שאין הדברים חלוקים זה הרואה יכול לומר בכאן יש דבר פלוני ופלוני, דרך משל כאדם שאומר כארץ שהיא מעורבת עם המים. ואותו היש הוא השכל הפועל, וחכמים ז"ל קראוהו ערבות כמו שאמר במסכת חגיגה[162] ערבות שבו צדק וצדקה ומשפט וגנזי חיים וגנזי ברכה ונשמתן של צדיקים ונשמות ורוחות שעתידין להבראות וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים. ונקרא זה המקום שכל, לפי שהשם ית' שם כל כחות זה המציאות בו בכח וכשרצה השם ית' הוציא אותם אל הפועל. ונקרא ערבות לפי שהוא פשוט אין בו לא חלוקה ולא הרכבה מלשון ערבות מואב[163], ולפי שכל הדברים הם בו בכח והוא כחומר ביד היוצר קראוהו ערבות מלשון עירוב. ולפי שכל השכלים הנבראים נכספים להשיג ערבות זה הערבות קראוהו ערבות מלשון כי קולך ערב[164], לפי שהוא משיג לקונו השגה ברורה יותר מכל שאר הנבראים, והבורא ית' מושל עליו שנאמר[165] סלו לרוכב בערבות ואמרו [166] ערבות רם ונשא שוכן עליו. לא אמרו שוכן בו, כמו שהרוכב אינו ממין הנרכב כך זה ערבות אינו דומה לעצם הבורא ית' כלל, וכמו שהאדם מושל על הסוס להוליכו לאיזה צד שירצה כן הקב"ה מושל על זה הערבות, כשרצה פעל בו וכשלא היה רוצה לא היה פועל בו. וזה הערבות הוא קרקע לכסא הכבוד כי כן ראה אותו הנביא במראה הנבואה[167] ועל ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא, ועל הרקיע כסא הכבוד[168], ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, והוא גלגל שביעי לדעת החכמים ז"ל, ועליו נאמר[169] השמים כסאי והארץ הדום רגלי. ומפני זה נקרא השם[170] יושב הכרובים כי הם המרכבה, ובעבור זה כשיחס הכתוב הבורא אל הכסא נאמר בו לשון ישיבה שנאמר[171] וד' לעולם ישב כונן למשפט כסאו, והוא יושב בין ההדסים וכשיחס

161 בראשית א' ב'. הדרש על פסוק זה הוא מספר הבהיר, ועיין בפירושו של הרמב"ן שם על הפסוק.

162 חגיגה י"ב ב'.

163 במדבר ל"א י"ב.

164 שיר השירים ב' י"ד.

165 תהלים ס"ח ה'.

166 חגיגה י"ב ב'.

167 יחזקאל א' כ"ב.

168 שם כ"ו.

169 ישעיהו ס"ו א'.

170 תהלים פ' ב'.

171 שם ט' ח'.

לו ית' בלשון רכיבה ייחס אותו לערבות שנאמר[172] סלו לרוכב בערבות, ומה שאמר[173] וירכב על כרוב ויעף, לכנוי מהירות ופעולה שהוא חפץ לעשות בארץ הן לטובה הן להיפך, וזהו שאמר[174] וידא על כנפי רוח.

ועתה נתבאר כי האבות הם המרכבה[175] וכל כרוב וכרוב בפנה שלו. ומה שייחד אותן הארבע חיות לאחת כדכתיב[176] כי רוח החיה באופנים, בהסכמת הענין אמר כך שארבעתן נמנות לעשות דבר ד' בארץ ולכולן נפש אחת והן משולבות אשה אל אחותה כאש הקשורה בגחלת ולפי שהשרפים סמוכים לחיות אמר[177] שרפים עומדים ממעל לו, כמו[178] והחונים עליו.

תחילת כל הדברים, הראשון שנתהווה מערבות היו חיות הקדש וזה שאמר הכתוב[179] ד' בשמים הכין כסאו. בשמים הנזכרים. לא אמר נברא כסאו אלא הכין אותה (.Sic) על הרקיע שהוא השמים, והשמים על ראשי החיות והחיות על גלגל השכל, ותחת גלגל השכל שהוא קדש לד' גלגל המזלות שגם הוא פשוט אלא חלקו אותו לשנים עשר חלקים כנגד השנים עשר מזלות שהם בגלגל השמיני ואותו המלאך שבגלגל התשיעי פועל בהם. וכן בתחילה היו האבות, ומהאבות יצאו שנים עשר שבטים וזהו שאמרו[180] שצורת יעקב חקוקה במרכבה. ולא אמרו צורת אברהם ויצחק, לפי שהיתה מטתו שלמה בלי שמץ פסול מה שלא היה כן אברהם ולא יצחק[181]. ומפני זה קראו הקב"ה ישראל שהוא לשון שררה[182] כי שרית עם אלהים, לפי שהיתה מטתו שלמה, ועם אנשים, אברהם ויצחק. וחלק יעקב לבניו שיהיו נושאים מטתו שלשה לכל רוח, ושבט לוי נחלק לארבע רוחות כמו שיתבאר בפרק הדגלים[183]. והשנה גם כן שנים עשר חדשים כנגד שנים עשר מזלות, שלשה חדשים לכל תקופה ותקופה, וכן לכל חיה וחיה ארבע פנים, פני אדם לכולן וכן פני אריה ופני שור ופני נשר והיינו דכתיב[184] לא יסבו בלכתן. וזה הגלגל מן המזלות גדול מכל הגלגלים שבכל המציאות כי כולן הן בתוכו והוא

172 שם ס"ח ה'.
173 שם י"ח י"א.
174 שם.
175 בראשית רבה מ"ז ו'.
176 יחזקאל א' כ"א.
177 ישעיהו ו' ב'.
178 במדבר ב' ה'.
179 תהלים ק"ג י"ט.
180 ראה בראשית רבה פ"ב ב'.
181 ראה ויקרא רבה ל"ו ה'.
182 בראשית ל"ב כ"ט.
183 עיין במדבר רבה ב' ח' ומדרש תנחומא במדבר י"ב.
184 יחזקאל א' י"ז.

המניע את כולן בהשגחת ית' המצויה בו באמצעות הגלגל הנקרא ערבות. ועתה יתבאר לכל רואה בעין שכלו כוונת המראה שהראה הקב"ה ליעקב במראות הסלם ואמרו חז"ל[185] ארבעה חווקים היו בסלם, כלומר ארבע מדרגות. והסלם הוא גלגל המזלות ואמר[186] מוצב ארצה לפי שהוא פועל בתחתונים וראשו מגיע השמימה[186], שהוא מקבל שפע מן השמים הנזכרים. והנה מלאכי אלהים[187], הם המלאכים הנקראים חשוקי הגלגלים. אלהים, הוא אלהי האלהים וייחס אותם לו יתברך לפי שכמו שהוא ית' נצחי כך אלו המלאכים עם הגלגלים שלהם נצחיים. ובסבת תנועתם פועלים בחומר הנקרא היולי ומתהווים מאותו חומר ארבעה יסודות הידועים שהם, אש ורוח, ומים ועפר. ואמר[186] עולים ויורדים, כי כן דרך [העולים] העלייה תחילה ואחר כך ירידה, ואין עלייה בלתי ירידה. ואם כן אמר עולים לאותם של מטה ואמר יורדים לאותם של מעלה ואין ירידה בלתי עלייה. ועל דרך האמת עולים ומקבלים שפע טוב הבורא ית' אשר הוא למעלה מן הסלם ואחר כך הם מורידים אותו ומשפיעים אותו על התחתונים. ואמר[187] הנה ד' נצב עליו, נתברר כבר שהשם יתעלה ויתברך יושב עליהם על האבות ויעקב סמוך לו יותר ולזה כוון האומר[188] אין מזל לישראל, כשהם עושים רצון יוצרם, וכשאין עושים רצון המקום הם נתונים תחת שרי זה המזל, רצוני לומר, נפש הגלגל הזה ואז הארבע מלכויות שולטות בהם.

ומה שאמר[189] ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים וחכמים ז"ל קראום[190] ארבע מחנות שכינה כי הנהר הוא ערבות ומשם יפרד לארבעה ראשים, לארבע תקופות. וכן יעקב הוא הנהר וארבעה ראשים, ארבעה דגלים, וכנגדם ארבע מחנות שכינה וארבע חיות הקודש. וכן באדם נפש השכלית מתפרדת לארבעה ראשים. הם ראיה, ושמיעה, וריח, ודיבור. והנה יתבאר זה הענין ביאר היטב בקנין בית המקדש בפרק עשירי בסוד התפילין[191].

185 ראה מורה ח"ב פרק י' וההערה של מונק. בילקוט ראובני אשר לפני תחת הערכים מלאך סימן צ"ט, סלם דו"ה שליבות ולא שבילות כמו שמונק מביא. המבטא ארבעה חווקים נמצא בבבא בתרא נ"ט א'.

186 בראשית כ"ח י"ב.

187 שם כ"ח י"ג.

188 שבת קנ"ו א'. וראה ביאורו של ראבע על אל שדי שמות ו' ג'.

189 בראשית ב' י'.

190 ראה ריקנטי י"ח ב'.

191 ראה מורה חלק ב' פרק יוד.

והנה הרחבתי לשוני לדבר דברים שעליהם נאמר[192] דבש וחלב תחת לשונך, כלומר דברים שהם כדבש וחלב יהיו תחת לשונך, יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך[193], וכן אמרו[194] כבשים ללבושיך[195]. ומהיותי ירא [לא אאריך[196]] פן יבואו הדברים לאנשים שלא יכירו ערכם ובמקום שכוונתי להודיעם ולהועילם ענינים רבים ונכבדים יבואו לקנתר ולזלזל הדברים ועליהם נאמר[197] ולצת לבדך תשא. ובמקום היותי מגלגל זכות להם ומגלגלין זכות על ידי זכאי[198] אהיה מן המגלגלין חובה, ומגלגלין חובה על ידי חייב[198], ורחמנא לבא בעי[199]. וכבר ידע כל מבין למה נמשלה החכמה לדבש וחלב. הדבש אכילתו על ידי המיצוע מועיל וריבויו מזיק, ולא עוד אלא שהאוכל ממנו על דרך הריבוי יבא להקיא אותו כד"א[200] פן תשבענו והקאתו, וכן יקרה לחכמה, שהחכמה הראויה, ראוי לכל בעל דעת לקבל אותה כפי שכלו ולקבל האמת ממי שאמרו, וכן נמשלה רוב ההשגה בלי חכמה לחמור הסובב לגלגל הרחים שהוא סובב תמיד ואינו זז ממקומו. ומי שמקבל מהחכמה יותר מן הראוי לו, או ישתטה, או יהיה נפגע או יקרה לו מה שקרה לאלישה אחר[201], ועל זה נאמר[202] ואל תתחכם יותר למה תשומם. וכן נמשלה לחלב שהוא מזון התינוקות שלא טעמו טעם חטא מימיהם ללמד שאין החכמה מתקיימת במי שנמשך אחר רוב אכילת הבשר והיין ושאר המטעמים כי יקרה לו בה כמו שקרה לדור המדבר, הם האספסוף אשר בקרבם אשר התאוו תאוה ואמרו מי יאכילנו בשר כי זכרנו את הדגה וכו'[203].

ואחזור אל הענין ואומר כי גלגל המזלות כגוף ומלאך המניעו הוא נפש לו[204]. ובאמרו[205] השמים כסאי והארץ הדום רגלי, נתבאר כוונת ר' אליעזר הגדול. וכן אמר דוד המלך ע"ה[206], השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם.

192 שיר השירים ד' י"א.
193 משלי ה' י"ז.
194 חגיגה י"ג א'.
195 משלי כ"ז כ"ו.
196 [ ] מעל הגליון.
197 משלי ט' י"ב.
198 שבת ל"ב א'.
199 סנהדרין ק"ו ב', אבל שם הלשון הקב"ה תחת רחמנא.
200 משלי כ"ה ט"ז.
201 ראה חגיגה י"ד ב'.
202 קהלת ז' ט"ז.
203 במדבר י"א, ד' וה', אבל הלשון אינו מדוקדק.
204 ראה מורה ח"ב פרק ד'.
205 ישעיהו ס"ו א'.
206 תהלים קט"ו ט"ז.

פרק שלישי[207]: תחילת הענין שנתהווה אחר גלגל המזלות היה גלגל שמיני שבו כוכבים העומדים חוץ משבעה כוכבי לכת שכל אחד ואחד קבוע בגלגל שלו כמו שיתבאר, והיה זה ברצון הבורא יתברך לפי שכמו שמשנים עשר מזלות נתהוו שאר הכוכבים כן משנים עשר שבטים יצאו ישראל שהם משולים לכוכבים שנאמר[208] הבט נא השמימה וכו'. ואחר גלגל שמיני נתהווה אחריו גלגל כוכב שבתאי לפי שאותו כוכב הוא כנגד יום השבת שאחר שפעל ועשה ית' כל פעולתו אמר שבת וינפש[209]. ומנוחת אותו יום מורה על חידוש העולם והיא מצוה שבה נצטוו ישראל תחילה במרה וזש"ה זכור את יום השבת לקדשו[210] כלומר היו זוכרים את יום השבת לקדשו כמו שקבלתם במרה. ואם מצות מילה קדמה לאברהם דוקא אבל לכל ישראל מצות שבת קדמה. וכל המחלל שבת חייב מיתה בעבור שהוא כופר בחידוש העולם ומיתתו בסקילה מלבד שהוא חייב כרת כי הוא יום זיווג כנסת ישראל עם הקב"ה והיא כלה האמורה בשיר השירים שהיא כלולה מהכל, והיא בת מלך שלכל מקום שגלו ישראל גלתה שכינה עמהם ואמרו חז"ל[211] משל לבת מלך שיש לה מינקת וסרחה המינקת בבית המלך וגרש אותה המלך מביתו הלכה בת המלך אחריה. אמר המלך מה אעשה אם לא אחזיר את המינקת תשאר בתי עמה. בעבור בתי אחזיר את המינקת. ומה נפלא ענין זה המשל למבינים. וכן אמרו[212] שמפני זה נתגלה הקב"ה למשה בסנה לפי שהוא עץ שפל מלא קוצים לקיים מה שנאמר[213] עמו אנכי בצרה וכו'. בת מלך זו שכינה, והמינקת זו ישראל והמלך זה הקב"ה, ודע זה.

ואחר גלגל שבתאי נתהווה גלגל צדק. הוא כנגד ארץ ישראל שנאמר בה, צדק ילין בה[214], וכן אמר צדק צדק תרדף[215], הלך אחר בית דין יפה[216]

207 כדי להבין את הפרק הזה בפרט ואת קנין ישראל בכלל עלינו לדעת כי המחבר הולך בענינים אלו בעקבות הרמב"ם ז"ל בספרו המורה אשר בו קנא לחכמת ישראל והשתדל להראות כי חכמי ישראל בזמן הקדום ידעו גם החכמות האלו והראה על פי דרכו כי התכונה על פי שיטת אריסטו וחכמי יון, חכמת הטבע, וסודות הבריאה מקורן באמת במעשה מרכבה של יחזקאל הנביא וכל זה נמצא ברמז בספרות העתיקה שלנו גם בתנ"ך גם בתלמוד ובמדרשים וכל זה אך מעט מזער כי באורך הזמן ובשלוט האומות הסכלות עלינו ובהיות הענינים ההם בלתי מותרים לבני אדם כולם וכיון שכל זה היה בעל פה נשתכחו ואבדו לנו. עיין במורה ח"א ע' ע"א; ח"ב, ד'–י"ג, כ"ו–ל'; ח"ג א'–ז'.

208 בראשית ט"ו ה'.

209 שמות ל"א י"ז.

210 שם כ' ח'.

311 ראה תנא דבי אליהו פרק י"ז משל כעין זה.

212 שמות רבה ב' ה'.

213 תהלים צ"א, ט"ו.

214 ישעיהו א' כ"א.

215 דברים ט"ז כ'.

216 סנהדרין ל"ב ב'.

ולפיכך בני הגלות בצדק הם עתידים ליגאל שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה וכו'[217], ובצדקה ישראל עומדים בגלות שנאמר בצדקה תכונני[218]. ובשמור ישראל המשפט והצדקה ימהר הקב"ה גאולתם שנאמר שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי וצדקתי וכו'[219] וצדקה תציל ממות[220].

ועל דרך האמת כל השומר שבת מחללו ומחזיק בבריתו זה הצדק פועל בו ברצון הבורא ית' והוא מלאך טוב, ומלאך רע עונה בעל כרחו אמן[221], שהוא נמשך ממאדים הסמוך לו כמו שיתבאר, והם המלאכים המלווים את האדם שנאמר צדק לפניו יהלך[222], ורודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד[223], ובעבור מצות הצדקה יישר הקב"ה אורחותיו ויתן לו ברכה בכל מעשה ידיו ובכל אשר לו בבית ובשדה ואז יוכל להיות מנותני צדקה בריוח שכל זה הענין הטוב נכלל בכלל שבת מלכתא ומפני זה אמר הכתוב מחלליה מות יומת[224]. וגלגל צדק הוא המשפיע טובו של הקב"ה על בריותיו כשעושים ישראל רצונו ית' דכתיב אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף גם ד' יתן הטוב[225]. ושלשה שותפין בענין, אמת, וצדק והשם יתעלה ויתברך.

ואחר גלגל כוכב צדק נתהווה גלגל כוכב מאדים, כנגד אדם הראשון, שנצטווה בכל זה וכנגד הידיעה שהושמה בו קודם החטא שהשיג דעת קונו באלו הענינים יותר ממה שהשיג זולתו. ותמצא במאדים אודם ים כנגד הים שעשה שלמה וחכמת אלהים שהיא מני ים רחבה, וישראל שהגיע אליהם אותה הצורה שלו קודם מעשה העגל דכתיב ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם[226], אתם קרואים אדם ואין אומות העולם קרואים אדם[227]. [בני ישראל] השיגו תחילה אותה ההשגה במצרים בגלוי שכינה שהיה להם שם ואחר כך על הים ובהר סיני עד שנאמר בהם פנים בפנים דבר ד' עמכם[228], ואמרו חז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא[229]. וכשהם עושים רצון קונם גלגל מאדים פועל בהם לטובה ואם לאו פועל בהם בהיפך ומלאך טוב עונה

217 ישעיהו א' כ"ז.
218 שם נ"ד י"ד.
219 שם נ"ו א'.
220 משלי י' ב'.
221 ראה שבת קי"ט ב'.
222 תהלים פ"ה י"ד.
223 משלי כ"א כ"א.
224 שמות ל"א י"ד.
225 תהלים פ"ה י"ב וי"ג.
226 יחזקאל ל"ד ל"א.
227 בבא מציעא קי"ד ב'.
228 דברים ה' ד'.
229 מכילתא בשלח ג'.

בעל כרחו אמן, כי כמו שהאדם מורכב כן מאדים מורכב משבתאי וצדק, ודע זה. ואז יתבאר לך טעם עשו הוא אדום[230] שכח אדום וסיעתו משם הם נמשכים ומשרתיו ומלאכיו, והם המלאכים שנפלו ממקום קדושתם מן השמים לארץ, והוא סמאל והכת שלו.

ואחר כך נתהווה גלגל חמה והוא הבריח התיכון המאיר לכוכבים עליונים ותחתונים ונקרא שמש כי הוא משמש באורו לקונו ית' ובסבת אורו היא ההויה וסבת אפיסת אורו הוא ההפסד ומפני זה חמה ושמש לפי שפועל בצדיקים לטובה, באותם שאפילו במיתתם קרואים חיים דכתיב ובניהו בן יהוידע בן איש חי[231], ובהיפך ברשעים שאפילו בחייהם קרואים מתים שנאמר כי לא אחפוץ במות המת,[232] עדיין הוא בחיים וקורא אותו מת, כי בחשך בא ובחשך ילך ובחשך שמו יכוסה[223]. וכנגד פעולת הצדיקים כתיב כי שמש ומגן ד' אלהים[234]. לפי שהם „מתעדנים"[235] באורו דכתיב וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה[236], ולא עוד אלא שהם מתעדנים בה דכתיב ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק[237]. וכנגד הרשעים כתוב ולהט אותם היום הבא[238]. וכל הנולד בזה הכוכב בדבוק צדק או נוגה הוא מלך או אם אינו מלך הוא כמו מלך. לפי ששבתאי וצדק ומאדים פועלים בו במצות הבורא יתברך ויתעלה. וכן השמש בזה הענין [בעצמו] הוא פועל בנוגה וכוכב ולבנה והוא מלך בין הששה הכוכבים האלו שכולן פונים לו. [הכוכבים] העליונים להשפיע עליו שפע הטוב מאת הבורא ית' והשלשה כוכבים התחתונים לקבל ממנו. וכנגד זאת הצורה נעשית המנורה בבית המקדש שלשה קנים מצד ימין ושלשה קנים מצד שמאל וכולם פונים אל נר קנה האמצעי והוא המכריע בנתים. ודע זה הדבר כי הוא סוד גדול להכמי האמת והוא זה אם עילאה עם זרועות עולם למעלה, ושני העמודים עם יסוד עולם למטה להאיר למלכות בית דוד כי נפש ורוח ולשון אחד[239].

230 בראשית ל"ו א'.

231 שמואל ב' כ"ג כ'. שים לב לקריא ולכתיב, כן ראה ברכות י"ח א'.

232 יחזקאל י"ח ל"ב.

233 קהלת ו' ד'. במקרא „כי בהבל בא" אבל כפי הנראה המחבר עבר על דברים שאמרתי לך בכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה.

234 תהלים פ"ד י"ב.

235 צ"ל מתרפאים. ראה נדרים ח' ב'.

236 מלאכי ג' כ'.

237 שם.

238 שם ג' י"ט.

239 בזהר אחרי, „המלכות נקראת לשון הקודש", כן שם, „המלכות נקרא רוח הקודש", ובזהר לך לך, „נפש סתם היא המלכות" וע"כ בטח אל זה ירמזון דבריו, כי נפש ורוח ולשון אחד הם כי כולם הם מלכות.

ואחר כך נתהווה גלגל נוגה ללמד שהצדיקים הם מסתופפים באורו שנאמר ואור צדיקים כאור נוגה[240]. ונוגה הוא לכוכב שנתהווה ממנו כמו צדק לשבתאי והוא כוכב שבו נאמר דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל[241]. נמצא שנוגה פועל בצדיקים. וכוכב המעורר בעולם ריבות ומדינים יהיה פועל באומות העולם. ומכוכב נתהווה לבנה לפי שבאותו זמן תהיה הלבנה במלואה ומלכות בית דוד נכון כשמש שנאמר וכסאו כשמש נגדי. ובעבור שבאותו זמן יתבררו ויתלבנו כל הפושעים מישראל כדכתיב וברותי מכם המורדים והפושעים בי לפיכך הוקבע כל ראש חודש זמן [כפרה וזהו][242] שאנו אומרים בתפילת ראש חודש זמן כפרה לכל תולדותם. וסוף ענין זה יתברר בקנין בית המקדש בפרק המשיח בס"ד. הנה ביארתי לך כל [הגלגלים ואיך נתהוו זה מזה][242] ועל מה נתהוו כסדר זה בביאור. ואחר שביארתי לך [ענין זה הנכבד אבאר][242] הפעולות ההווים מהם, רצוני לומר איך נתהוו ארבעה יסודות מאלו הגלגלים הנאמרים. ואם הם תשעה והעשירי קודש, כולן חוזרין [לששה והשביעי קודש קדשים][242], והבן.

פרק רביעי: כבר נתבאר על פי החכמים [שתחת גלגל הירח][242] יש יסוד אחד דק וכל כך [הוא דקותו עד שאין חוש העין][242] משיגו והוא מוכן לקבל הצורות וזהו מה שביאר הר"ם במז"ל[243] [בפרק רגל][242] שאמר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר[244], ולא אמר כלבנת הספיר אלא כמעשה וזהו שלג שתחת כסה הכבוד, והוא ראשון כלומר חומר הראשון למאן דאמר שמחומר אחד נבראו הכל עליונים ותחתונים[245]. רצונו לומר הגלגלים והכוכבים והארץ וכל אשר עליה והביאו ראיה מהכתוב, האומר לחרס ולא יזרח[246] ולזה כיוון האומר שהשמש הוא פתילה וכשהוא עובר דרך נהר דינור הוא נדלק שם[247] ומי שסובר כך אומר שלפיכך זה החומר באמצעות עליונים ותחתונים לפי שפועל בכולם במצות הבורא עליו. בזכות ישראל פועל בעליונים וכשהעליונים מקבלים שפע מלמעלה ומשפיעים אותו מלמטה פועל ביסודות ובכל אשר

240 משלי ד' י"ח. במקרא ואורח צדיקים כאור נוגה, אבל ראה בביאורו של אבן עזרא שאומר כי המקרא חסר וצריך להיות ואור אורח צדיקים.

241 במדבר כ"ד י"ז.

242 כל אלו הדברים הסגורים בסימנים אלו הם מכ"י טריניטי, כי בכ"י של ב"מ לרבנים בניו־יורק הדף קרוע ומטושטש קצת.

243 מורה ח"א כ"ח.

244 שמות כ"ד י'.

245 רמב"ן בראשית א' א' „ודע כי השמים וכל אשר בהם והארץ וכל אשר בה חומר אחד".

246 איוב ט' ז'.

247 ראה ילקוט ישעיהו רמז שע"ג.

נתהווה מהם וענין זה רמוז בפסוק, אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף[248]. כשאמת מארץ תצמח אזי וצדק משמים נשקף, כלומר מהשפע הנשפע עליו הוא נשקף מתי תשרה עליו וישפיענו על התחתונים, וזהו שאמר גם ד' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה[249]. צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו[250]. ומה שהשיגו אצילי בני ישראל[251] היה אמתת זה החמר מה שהגיע אליהם מההגשמה לפיכך הקריבו אש זרה אשר לא צוה אותם.[252] ומי שסובר[253] שמשני חמרים נברא העולם, יקרא זה החומר ראשון לדברים המתהווים ממנו. כי החומר האחר אינו נקרא חומר כי אם אור לבוש ולפיכך אמרו כי ההתחלות שנים. וזה החומר קראוהו היונים היולי, ושם היולי הוא נוטריקון היו לי, רוצים [לומר שכל הגלגלים] פועלים בזה החומר ובעבור זה נתהוו ממנו [ארבעה יסודות בסבת תנועתם] והוא מקבל שפע מכולם ומשפיעו על בני העולם [ועל אשר נשמת רוח חיים] באפיו בין מדבר ובין שאינו מדבר. תחילת היסוד הוא שנתהווה מזה החומר הוא יסוד האש שהוא דק וקל משאר היסודות ואינו מאיר שאם היה מאיר היה הלילה מאיר[254]. וזה היסוד הוא מתהווה מזה החומר והוא חם ויבש. ואחר כך נתהווה מזה החומר הרוח שהוא דק וקל משאר היסודות, חם מצד קרבותו אל האש והוא כנגד חמשה כוכבים הנבוכים אמנם לפי מהלך הכוכב כנגד אותו העבר גובר הרוח וקורא אותם נבוכים שלפעמים הם הולכים לצד מזרח ולפעמים לצד מערב פעמים לצד דרום, פעמים לצד צפון. ואחר כך נתהווה מזה החומר יסוד המים שהם לחים והם כנגד יסוד הלבנה ולפיכך בחידושה יתחדשו המים ובחסרונה נחסרים[255]. ואחר כך נתהווה מזה החומר יסוד הארץ שהיא כבדה כנגד גלגל השמיני שהם בו כוכבים העומדים, וקורא אותם עומדים לפי שתנועתם אינה מהירה, והם כוכבים גדולים כי מה שהולך השמש ביום אחד הם הולכים בשבעים שנה. ומזה הענין תוכל לדעת כי כמנין הכוכבים שבאותו גלגל כן מנין כחות העשבים והמרגליות הנמצאות בארץ ובמים. וחז"ל אמרו[256] אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה שמכה אותו ואומר לו גדל שנאמר הידעת חקות שמים אם

248 תהלים פ"ה י"ב.

249 שם פ"ה י"ג.

250 שם פ"ה י"ד.

150 שם פ"ה י"ד.

251 שמות כ"ד י"א, ראה מורה ח"א ה'.

252 ויקרא י' א'.

253 במורה בהרבה מקומות, כן ראה ביאור מלות הגיון שער ט' הערה כ"ב.

254 ראה מורה ח"ב ל'.

255 ראה מורה ח"ב י'.

256 בראשית רבה י'.

תשים משטרו בארץ[257]. ולפיכך ישראל נמשלו לעפר שכמו שהעפר קיום העולם כך הם ישראל קיום העולם, כמו שביארתי בקנין התורה ובפרקים הקודמים, והיינו דכתיב אם לא בריתי יום ולילה וכו'[258], וכתיב אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ[259]. נמצא שהאש חם ויבש, לא שהגלגל מן השמש חם ויבש וגם לא שאר הגלגלים קרים ולחים, ולא קרים ויבשים ולא לחים וחמים אלא לפי תנועת מהירות הגלגל כן פועל ביסודו כל אחד ואחד. ולפי שגלגל השמש מהיר במלאכתו לפי גדלו כן פעולתו חמה ויבשה, כמי שמכה בקורנס עם הפטיש שמרוב מהירות ההכאות יתחממו, אף על פי שהם קרים, עד שלא יהיה רשאי שום אדם לשום אצבעו עליהם מרוב חמימות הקורנס והפטיש כחום הגחלת, ואף על פי שהיו קרים מקודם. נמצא שהאש חם ויבש, והרוח מפני שהוא דבק אל האש הוא חם, ולח מחמת שהוא דבק אל המים. והמים לחים וקרים מחמת הארץ שהיא קרה ויבשה. ומאלו הארבעה היסודות נתהווה כל נברא שהוא מתחת גלגל הירח, בין אדם ובהמה ורמש וחיתו ארץ ודגי הים והנהרות וכל עוף יעופף על פני רקיע השמים וכל מיני מתכות והצמחים ואילן עושה פרי ובין אילן אינו עושה פרי. ואין דבר נמצא מתחת גלגל הירח שאין בו מארבעה יסודות הללו, אלא שלפי שנוי ההרכבה ניכר בו איזה יסוד גובר בו ובכל דבר ודבר. ובעבור שהרכבת הארבעה יסודות היא בדרך ניצוח לפיכך כל בעל הרכבה הוא נפסד לסוף הזמן. אבל הרכבת הגלגלים שהיא בדרך האהבה הם נצחיים ועומדים לעולם.

ובקנין בית המקדש יתבאר זה הענין יותר במאמר תנא דבי אליהו שתא אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב, וכן טעם שהלבנה נקראת ירח וטעם דוד מלך ישראל חי וקיים הוא בס"ב מבואר היטב, והאמת מורה דרכו.

נשלם קנין שמים וארץ בעזרת שוכן שמי ערץ יתברך ויתעל הדרו.

257 איוב ל"ח ל"ג.
258 ירמיהו ל"ג כ"ה.
259 בראשית י"ג ט"ז.

LIST OF BIBLICAL AND RABBINIC QUOTATIONS

Bible

Genesis: 1, 2, p. 51; 1, 3, p. 42; 1, 31, p. 35; 2, 2–3, p. 46; 2, 4, p. 50; 2, 10, p. 56; 5, 1, p. 43; 9, 20–21, p. 44; 13, 16, p. 67; 14, 22, p. 49; 15, 5, p. 58; 18, 19, p. 45; 26, 5, p. 45; 27, 40, p. 36; 28, 12–13, p. 55; 32, 29, p. 54; 33, 17–18, p. 45; 36, 1, p. 62; 38, 8, p. 45.

Exodus: 4, 24–26, p. 45; 19, 17, p. 36; 20, 8, p. 59; 23, 2, p. 26; 23, 11, p. 33; 23, 30, p. 38; 24, 7, p. 36; 24, 10, p. 64; 24, 11, p. 65; 25, 2, p. 39; 31, 14, p. 60; 31, 17, p. 58; 33, 13, p. 21; 33, 23, p. 43.

Leviticus: 10, 1, p. 65; 19, 23–25, p. 44; 22, 11, p. 22; 25, 3, 8, 10, p. 33.

Numbers: 2, 5, p. 53; 7, 89, p. 24; 11, 4–5, p. 58; 12, 7–8, p. 25; 19, 14, p. 42; 24, 17, p. 63.

Deuteronomy: 5, 4, p. 61; 16, 20, p. 60; 20, 19, p. 40; 28, 9, p. 46; 30, 9, p. 29; 32, 6, p. 41; 33, 2, pp. 24, 36, 40.

Joshua: 7, 9, p. 41.

II Samuel: 13, 39, p. 46; 23, 20, p. 62.

I Kings: 3, 9, p. 43; 5, 11–13, 43; 8, 39, p. 24.

Isaiah: 1, 21, p. 59; 1, 27, p. 60; 5, 7, p. 44; 6, 2, p. 53; 26, 4, p. 50; 54, 13, p. 43; 54, 14, p. 60; 56, 1, p. 60; 66, 1, pp. 52, 58.

Jeremiah: 5, 12, p. 27; 12, 1, p. 15; 17, 6, p. 47; 32, 19, p. 29; 33, 25; pp. 35, 67.

Ezekiel: 1, 5, p. 24; 1, 17, p. 54; 1, 21, p. 53; 1, 22, 26, p. 52; 18, 32, p. 62; 20, 38, p. 64; 34, 31, p. 61.

Habakkuk: 3, 6, p. 37.

Zechariah: 4, 2, p. 26.

Malachi: 3, 19; pp. 41, 62; 3, 20, pp. 42, 62.

Psalms: 9, 8, p. 53; 10, 1–10, p. 15; 11, 12, p. 34; 18, 11, p. 53; 31, 20, p. 42; 68, 5, pp. 23, 52, 53; 74, 2, p. 40; 76, 9, p. 35; 80, 2, p. 52; 84, 12, p. 62; 85, 12–14, pp. 60, 61, 65; 89, 37, p. 64; 91, 15, p. 59; 103, 19, p. 53; 104, 2, pp. 13, 49; 112, 1, p. 47.

Proverbs: 3, 18, p. 40; 4, 2, p. 39; 4, 18, p. 63; 4, 22, p. 40; 5, 17, p. 56; 6, 23, p. 42; 8, 14, p. 38; 8, 22, p. 22; 8, 30, pp. 35, 38; 9, 12, p. 57; 10, 2, p. 60; 14, 4, p. 24; 21, 21, p. 60; 25, 16, p. 57; 25, 23, p. 24; 27, 26, p. 56.

Job: 4, 13, p. 26; 9, 7, pp. 50, 65; 21, 7–15, p. 15; 24, p. 15; 25, 2, p. 39; 28, 27, p. 40; 28, 28, p. 41; 37, 6, pp. 13, 49; 38, 33, p. 67.

Canticles: 2, 14, p. 52; 3, 11, p. 39; 4, 11, p. 56; 8, 12, p. 40.

Ecclesiastes: 3, 19, p. 27; 6, 4, p. 62; 7, 16, p. 57; 9, 2, p. 27.

Mishnah and Talmud

Berakot: 18a, p. 62; 35a, p. 44; 40a, p. 45; 58a, p. 28; 63b, p. 42.

Demai: III, 4, p. 2.

Shabbat: 32a, p. 57; 83b, p. 42; 88a, pp. 35, 38; 119b, p. 60; 156a, p. 56.

Erubin: 13b, p. 26.

Pesaḥim: 68b, p. 35; 87b, p. 22; 88a, p. 36.

Shekalim: VI, 1, p. 40.
Yoma: 21b, p. 24; 28b, p. 45.
Sukkah: 35b, and 45b, p. 1.
Rosh ha-Shanah: 16b, p. 16; 31a, p. 33.
Ta'anit: 3b, p. 24; 7a, p. 40; 25a, pp. 16, 17.
Mo'ed Katon: 28a, p. 16.
Hagigah: 3b, p. 26; 12a, p. 42; 12b, p. 23; 13a, p. 56; 14b, pp. 3, 57; 15b, p. 21.
Ketubot: 8a, p. 34.
Sotah: 24a, p. 21.
Gittin: 6b, p. 26; 57b, p. 42; 61b, p. 2; 82 a, p. 1.
Baba Kamma: 38b, p. 37.
Baba Mesi'a: 114b, p. 61.
Baba Batra: 21a, p. 46; 59a, p. 57.
Sanhedrin: 2a, p. 26; 26b, p. 39; 32b, p. 60; 97a, p. 33; 101a, p. 15; 106b, p. 57.
'Abodah Zarah: 2b, p. 36; 3a, pp. 35, 36, 38; 3b, p. 41; 5a, p. 35; 17a, p. 16; 19a, p. 48.
Abot: I, 17, p. 46; II, 2, p. 48; II, 5, p. 48; II, 18, p. 39; III, 17, p. 47; IV, 11, p. 47; V, 21, p. 46; VI (baraita Kinyan Torah), 10, p. 22.
Menahot: 29b, p. 50.

Midrashim

Mekilta: Beshallah, 3, p. 61; 7, p. 22; Jethro, 5, p. 36.
Sifre Deuteronomy: 313, p. 22; 343, p. 36.
Midrash Tanhuma: ed. Buber (Wilna) p. 58, note 8, p. 44; Numbers 12, p. 54.
Pesikta Rabbati: 3, p. 26; 21, p. 30; 23 note 91, p. 45.
Genesis Rabbah: 1, 1, p. 38; 1, 4, p. 40; 2, p. 3; 2, 1, p. 50; 3, 7, p. 34; 4, 8 pp. 24, 39; 8, 2, p. 35; 10, 3, p. 14; 10, 6, p. 67; 12, 10, p. 50; 12, 11, pp. 13, 50; 36, 3, p. 44; 43, 3, p. 22; 47, 6, p. 53; 79, 6, p. 45; 82, 2, p. 54.
Exodus Rabbah: 2, 5, p. 59; 33, 6, p. 39.
Leviticus Rabbah: 19, 3, p. 41; 36, 5, p. 54.
Numbers Rabbah: 2, 8, p. 54; 12, 4, p. 39.
Deuteronomy Rabbah: 3, 12, p. 40.
Canticles Rabbah: 1, 8, p. 43; 5, 5, p. 41.
Pirke Rabbi Eliezer: 3, p. 49; 23, p. 44.
Tana de-be Eliyyahu: 17, p. 59.
Abot de Rabbi Nathan: 47.

INDEX

(Numbers refer to pages, for the text as well as for the notes)

Abraham ben עזרץ, scribe of the Ms. of the *Arba'ah Kinyanim* in possession of the Jewish Theological Seminary of America library, 11.
Abraham ben David, allusion to his Ba'ale ha-Nefesh, 8.
Abraham ben Meir Ibn Ezra, 8, 34.
Alfasi, Isaac ben Jacob, alluded to as a codifier, 3.
African-Spanish School, scope of its activity, 1.
'Arabot, the seventh heaven, 23, 51–53.
Aristotelian philosophy, its influence, 4.
'*Aruk*, dictionary of the Talmud by Nathan ben Jeḥiel of Rome, 2.
Asher ben Jeḥiel, 5.
Azulai (see *Shem ha-Gedolim*).

Ba'ale ha-Nefesh, 8.
Ban against the study of philosophy by Ibn Adret, iii, 6.
Ben-jacob Isaac, bibliographer (see *Ozer ha-Sefarim*).
Ben-Jehudah Eleazar, lexicographer, 2.
Bibliotheca Hebraea, 10.
Biur Milot Higgayon, 66.

Codex Huntington, 7.
Codex Neubauer, 7.
Creatio ex Nihilo as a problem, 12–14.
Darke ha-Gemara, 7.
David ben Joseph Kimḥi, 8.
Diḳduḳe Sofrim, 22, 46.
Dor, iii, 1, 3.

Eleazar ben Pedat, Palestinean Amora, 17.
Eliezer ben Hyrcanus, the Great, Tanna, 12, 13, 14, 49, 50, 58.
Elisha ben Abuya Aḥer, 57.

Four Elements, 55, 66.
They were hinted by Ezekiel in his vision of the "four living creatures, 24.
Franco-German School, nature of its activities, 1.

Gallia Judaica, 8.
Gershom ben Judah of Mayence, allusion to his commentary to the Talmud, 1.
Gersonides, iii.
Ginse Yerushalaim, Wertheim, 10.
God's essence defined, 29–33.
Graetz (see *History of the Jews*).
Gross (see *Gallia Judaica*).
Guide by Maimonides, 12, 13, 14, 30, 49, 55, 64, 65, 66.

Halberstam in connection with the *Sefer ha-Zikkaron*, 6.
Ha-Oreh by Rashi, alluded to, 2.

Isaac ben Jacob (see Alfasi).
Isaac ben Judah Ibn Ghayyat, 3.
Isaac ben Jacob Campanton, 7.
Italy whence learning came to the Rhine provinces, 1.

Jacob ben Meir Tam, founder of the Tosafists' school, 2.
Jacob ben Jakar allusion to his *Yesod*, 1.

Jonah Girondi's commentary on Abot, 8.
Joseph ben Meir Ibn Megas as talmudic commentator, 3.
Joshua Naḥmias, 8.
Judah ben Barzillai al-Bargeloni, 3.
Judaism vs. Philosophy, 4.

Kabbalah, 4, 5, 63.

Léazim, 2.
Lekaḥ Tob, 7.
Levi ben Gerson (see Gersonides).
Liber's *Rashi*, alluded to, 2.
Loewe Herbert, 10.

Ma'ase Bereshit and Ma'ase Merkabah, 9.
Mabo by Samuel ha-Nagid, alluded to, 3.
Maimonides:
  As codifier, 1.
  Commentator on the Mishnah, 3.
  Defended and attacked by Naḥmanides, 5.
  Defended against the attacks of Naḥmanides by the RITBA, 6.
  His death a marking point in Jewish history, 1.
  Quoted by Campanton, 8, 9, 31.
  See *Guide*.
Maimunists and their opponents, 4.
Molina, place where Judah Campanton lived, 7.
Moses ben Maimon (see Maimonides).
Moses ben Naḥman (see Naḥmanides).
Motion defined, 29; motion of Spheres, 35.
Munk, Solomon, editor and translator of the *Guide*, 9, 55.

Naḥmanides, 5, 6, 8.
  His commentary on Genesis, 51.

Ozar ha-Sefarim, 7, 10.

Pardes by Rashi, 2.
Pardes Rimonim, 63.
Pilpul, 2.
Pirke Hekalot, 8.
Plato, 34.
Prophecy, 25, 41.
Purpose of Creation, 35.

Rabbinovicz, Raphael Nathan (see *Dikduke Sofrim*).
RALBAG (see Gersonides).
RASHBA (see Solomon ben Abraham Ibn Adret).
Rashi, as exponent of the Franco-German school, 1, 2.
Retribution, as a problem, 15–17.
Recanati, 56.
RITBA, 6, 7, 45.
ROSH (see Asher ben Jeḥiel).

Sammael and his band, 62.
Samuel ha-Nagid (see *Mabo*).
Schechter, Solomon (see *Studies in Judaism*).
Seder ha-Dorot, 7.
Sefer ha-Bahir, 51.
Sefer ha-Ittim, 3.
Sefer ha-Zikkaron, 6.
Sefer Yezirah, 8.
Seven precepts of the Children of Noah, 37.
Seven Wandering Stars, 58.
Shekinah in exile together with Israel, 59, 61.
Shem ha-Gedolim, 7.
Solomon ben Abraham Ibn Adret, iii, 5.
Solomon Luria, 2, 22.
Studies in Judaism, Schechter, 13, 49.

Theodor, alluded to his edition of Genesis R., 3.
Torot ha-Adam, Naḥmanides, 39.
Tosafists, 2.
Tushia (תושיה) defined, 39.

Wertheim (see *Ginze Yerushalaim*).
Wolf (see *Bibliotheca Hebraea*).

Yad, alluded to, 3.
Yesod, 1.
Yalkut, 65.
Yalkut Rubeni, 55.
Yomtob ben Abraham Ishbili (see RITBA).
Yuḥasin, 7.

Zacuto (see *Yuḥasin*).
Zedner, bibliographer, 7.
Zohar, 5, 8, 23, 63.

רשימה של פסוקי התנ"ך ומאמרי חז"ל המובאים בזה הספר בחלק העברי

תנ"ך

בראשית: א' ב', 90; א' ג', 85; א' ל"א, 81; ב' ב'–ג', 87; ב' ד' 89; ב' י', 92; ה' א', 85; ט' כ'–כ"א, 86; י"ג ט"ז, 99; י"ד כ"ב, 88; ט"ו ה', 94; י"ח י"ט, 86; כ"ו ה', 87; כ"ז מ' 82; כ"ח י"ב–י"ג, 92; ל"ב כ"ט, 91; ל"ג י"ז, 87; ל"ו א', 96.

שמות: י"ט י"ז, 82; כ' ח', 94; כ"ג ב', 76; כ"ג י"א, 80; כ"ג ל', 82; כ"ד י', 97; כ"ד י"א, 98; כ"ה ב', 83; ל"א י"ד, 95; ל"א י"ז, 94; ל"ג כ"ג, 85.

ויקרא: י' א', 98; י"ט כ"ג–כ"ד, 86; כ"ב י"א, 74; כ"ה ג', ו', ח', 80.

במדבר: ב' ה', 91; ז' פ"ט, 75; י"א ד'–ה', 93; י"ב ז'–ח', 76; י"ט י"ד, 85; כ"ד י"ז, 97; ל"א י"ב, 90.

דברים: ה' ד', 95; ט"ז כ', 94; כ' י"ט, 84; כ"ח ט', 87; ל' ח', 78; ל"ב ו', 84; ל"ג ב', 75, 82, 84.

יהושע: ז' ט', 84.

שמואל ב': י"ג ל"ט, 87; כ"ג כ', 96.

מלכים א': ג' ט', 85; ה' י"א–י"ב, 86; ה' י"ג, 85; ח' ל"ט, 75.

ישעיה: א' ג', 72; א' כ"א, 94; א' כ"ז, 95; ה' ז', 86; ו' ב', 91; כ"ו ד', 89; נ"ד י"ג, 85; נ"ד י"ד, 95; נ"ו א', 95; ס"ו א', 88, 90, 93.

ירמיה: ה' י"ב, 77; ט' כ"ג, 72, 88; י"ז ו', 88; ל"ב י"ט, 78; ל"ג כ"ה, 81, 99.

יחזקאל: א' ה', 75; א' י"ז, כ"א, 91; א' כ"ב, כ"ו, 90; י"ח ל"ב, 96; ל"ד ל"א, 95.

חבקוק: ג' ו', 82.

זכריה: ד' ב', 76.

מלאכי: ג' י"ט–כ', 85, 96.

תהלים: ט' ח', 90; י"ח י"א, 91; ל"א כ', 85; נ"א י"ב, 81; ס"ח ה', 75, 90, 91; ע"ד ב', 84; ע"ו ט', 81; פ' ב', 90; פ"ד י"ב, 96; פ"ה י"ב–י"ד, 95, 98; צ"א ט"ו, 94; ק"ג י"ט, 91; ק"ד ב', 89; ק"ד כ"ד, 88; קי"ב א', 88; קט"ו ט"ז, 93.

משלי: ג' י"ח, 84; ד' ב', 83; ד' י"ח, 97; ד' כ"ב, 84; ה' י"ז, 93; ח' י"ד, 83; ח' כ"ב, 74; ח' ל', 81, 83; ט' י"ב, 93; י' ב', 95; י"ד ד', 75; כ"א כ"א, 95; כ"ה ט"ז, 93; כ"ה כ"ג, 75; כ"ז כ"ו, 93.

איוב: ד' י"ג, 76; ט' ז', 89, 97; כ"ה ב', 83; כ"ח כ"ז–כ"ח, 84; ל"ז ו', 89; ל"ח ל"ג, 99.

שיר השירים: ב' י"ד, 90; ג' י"א, 83; ד' י"א, 93; ח' י"ב, 84.

קהלת: ג' י"ט, 77; ו' ד', 96; ז' ט"ז, 93; ט' ב', 77.

משנה ותלמוד

ברכות: י"ח א', 96; ל"ה א', 86; מ' א', 86; נ"ח א', 77; ס"ג ב', 85.

שבת: פ"ג ב', 85; פ"ח א', 81; קי"ט ב', 95; קנ"ו א', 92.

עירובין: י"ג ב', 76; כ"א ב', כ"ב א', 84.

פסחים: ס"ח ב', 81; פ"ז ב' 73; פ"ח א', 81, 83.

יומא: כ"א ב', 75; כ"ח ב', 86.

ראש השנה: ל"א א', 80.

תענית: ג' ב', 75; ז' א', 84; כ"ו ב', 84.

חגיגה: ג' ב', 76; י"ב א', 83, 85; י"ב ב', 75, 90; י"ג א', 93; י"ד ב', 93; ט"ו ב', 72.

כתובות: ח' א', 81.

נדרים: ח' ב', 96.

גטין: ו' ב', 76; נ"ז ב', 85.

בבא קמא: ל"ח ב', 82.

בבא מציעא: פ"ה ב', 72; קי"ד ב', 95.

בבא בתרא: כ"א א', 87; נ"ט א', 92.

סנהדרין: ב' א', 76; כ"ו ב', 83; ל"ב ב', 94; צ"ז א', 80.

שבועות: ל"ה ב', 84.

עבודה זרה: ב' ב', 82; ג' א', 81, 83; ג' ב', 84; ה' א', 81; י"ט א', 88.

אבות: א' י"ז, 87; ב' ב', 88; ב' ה', 88; ג' י"ז, 87; ג' י"ח, 83; ד' י"א, 88; ה' כ"א, 87; ה' כ"ב, 71; ו' (ברייתא קנין תורה) י', 74.

מנחות: כ"ט ב', 89.

מדרשים

מכילתא: בשלח ג', 95; בשלח ז', 74; יתרו ה', 82, 83.

ספרי דברים: שי"ג, 74; של"ג, 82; על הפסוק ובריתך ינצרו, 87.

תנחומא: בראשית (הערה ל"ג, בובר), 83; צד נ"ח הערה ח', 86; במדבר בהעלותך, 87, 91.

פסיקתא רבתי: ג', 76; כ"א, 78; כ"ג הערה צ"א, 87.

בראשית רבה: א' א', 83; א' ד', 84; ב' א', 89; ג' ז', 81; ד' ח', 75, 83; ח' ב', 81; י' ו', 98; י"ב י'–י"א, 89; ל"ו ג', 86; מ"ג ג', 74; ע"ט ו', 87; פ"ב ב', 91; פ"ה, 87.

שמות רבה: ב' ה', 94; ל"ג, 83.

ויקרא רבה: י"ט ג', 84; ל"ו ה', 91.

במדבר רבה: ב' ח', 91; י"ב ד', 83; ט"ו, 87.

דברים רבה: ג' י"ב, 84.

שיר השירים רבה: א' ח', 86; ה' ה', 84.

פרקי רבי אליעזר: ג' 89; כ"ג, 86.

תנא דבי אליהו: י"ז, 94.

מפתח הענינים

אבות: האבות הם המרכבה, 75.
יעקב קיים מצות עירובי תחומין, 87.
צורת יעקב חקוקה במרכבה, 91.
שאפילו עירובי תבשילין קיים אברהם אבינו, 86.
אבות דרבי נתן, 87.
אברהם בן מאיר אבן עזרא, 81, 92, 97.
אמונה: האמונה הנכונה... להאמין שהשם... ברא יש מאין, 88.
אפלטון, 80.
ארבעה יסודות, 92, 99.
אריסטו, 94.

ביאור מלות הגיון, 98.
בריאה: השם ברא את העולם במאמר ולא ביגיעה, 89.
השם ברא את העולם יש מאין, 88, 89.

גוף: השם יתברך אינו גוף ולא כח בגוף, 78.
כל גוף יש לו גבול ויש לו התחלה וגם כן סוף, 78.
גלגל המזלות גדול מכל הגלגלים והוא המניע את כולם, 91.
גלגלים, 91—99.

דקדוקי סופרים, 74, 82, 86, 87.

התחלה: אין לו (לשם) התחלה כי הוא משכיל בפועל, 78.
כל גוף יש לו גבול ויש לו התחלה וגם כן סוף, שם.
תחלת מחשבה סוף המעשה, 81.

זהר, 75, 84, 96.

חומר: היש של יש מאין נתהווה לשני חמרים, 89.
ויש מי שסובר שהכל נברא מחומר אחד, שם.
חומר היולי: ובסבת תנועתם של הגלגלים פועלים בחומר הנקרא היולי ומתהווין מאותו חומר ארבעה יסודות, 92, 98.
וזה החומר קראוהו היונים היולי. ושם היולי נוטריקון היו לי, 98.
חכמה: החכמה נמשלה לחלב שהוא מזון התינוקות שלא טעמו טעם חטא מימיהם ללמד שאין החכמה מתקיימת במי שנמשך אחר רוב אכילת הבשר והיין, 93.
נמשלה רוב ההשגה בלי חכמה לחמור הסובב לגלגל הרחים שהוא סובב תמיד ואינו זז ממקומו, שם.

ילקוט ישעיה רמז שע"ג, 97.
ילקוט ראובני, 92.
ידיעה: ידיעת אדם היתה ידיעת פנים, 85.
ידיעת משה היתה ידיעת אחורים, שם.
ידיעת ענין אלהותו (של הקב"ה) היא הידיעה שהיא המעולה שבכל הידיעות, 88.
בפרשת „זה ספר" היתה ידיעה לרבנן סבוראי כל הדורות שבאו מאדם ועד הנה וכל הדורות שהיו עתידין לבוא, 85.
ישראל: אם ישראל יקבלו התורה מוטב ואם לא אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, 81.
העולם עומד בעבור ישראל, 82.
ישראל נמשלו לעפר, שכמו שהעפר קיום העולם, כך הם ישראל קיום העולם, 99.
כוונת בריאת העולם היתה בעבור האדם... רצוני לומר לעבודת האומה אשר בה נתקיימה צורת האדם, 81.
כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל, 75.
לא שרה רוח נבואה כי אם על ישראל 84.

כוזרי: מאמר א' מענה צ"ה, 85.
כוכבים: חמשה כוכבים הנבוכים, 98
הכוכבים העומדים, 94.
שבעה כוכבי לכת, שם.

למודים ביהדות, שכטר, 89.

מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק, 72.
מגלגלין זכות על ידי זכאי... ומגלגלין חובה על ידי חייב, 93.
מדרש רבי נחוניה בן הקנה, ראה ספר הבהיר.
מהרש"ל, 74.
מונק, 92.
מורה נבוכים, 78, 79, 80, 81, 89, 92, 93, 94, 97, 98.
מקום: השם יתברך אין לו מקום, אדרבה הוא מקום העולם ואין העולם מקומו ומפני זה קרוא מקום, 78.

נבואה: לא שרה רוח נבואה כי אם על ישראל, 84.
תכונת הנבואה ומדרגותיה, 76.
נהר דינור, 97.
נפש השכלית מתפרדת לארבעה ראשים, הם ראיה, ושמיעה, וריח, ודיבור, 92.

ספר הבהיר, 90.
ספר יצירה, פירושו של ר"י ברצלוני, 78.

ערבות, 75, 90, 91.

פפיור (אפיפיור), 77.

רבנן סבוראי, 85.
רחמנא לבא בעי, 93.
ריטב"א, 86.
ריקנטי, 92.
רמב"ם, 94, 97.
רמב"ן, 90, 97.

שבע מצות של בני נח, 82.

תורה: אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, 85.
התורה היתה כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה, 84.
התורה נקראת תושיה שהיא מתשת כחו של יצר הרע, 83.
התורה קרויה עץ חיים לפי שלא ניתנה אלא באלף שלישי לבריאת עולם שהוא חמישי לבריאת התורה, 86.
ישראל בלתי התורה אין להם קיום, 82.
שאלמלא התורה לא היה נודע לבני אדם מי הוא הבורא, 84.
שכל מי שמשחיר את עצמו עליה, יזכה לחזות נועם הבהיר שהרשעים נדונין בו... וצדיקים מתרפאין בו, 85.
תנועה: אור השמש בלתי התנועה מהגלגל שלו, לא יעשה מלאכתו, 87.
בסבת תנועת הגלגלים כל הענינים ההווים בארץ נפסדים, 81.
כל בעל תנועה הוא גוף, 78.
תנועת האדם ושל שאר בעלי חיים שאינם מדברים לבקש הנאות או לברוח מן המגונה, שם.
תנועת הגלגלים אך לבקש הנאות להם, שם.
תנועת הגלגלים לפני בריאת העולם היתה בלתי ישרה ומסודרת, 80.

Princeton Theological Seminary-Speer Library
1 1012 01011 9297